

**Ụ'dúkọ múké
Mārákō
ní sǐ rĩ**

Tā búkū rĩ vé rĩ ã ũlũngára

Búkū 'dĩri Yūwánĩ Mārákō* sǐ nĩ. Yèsũ kǎ adrii Yērúsalémā gá 'dǎá, ịsụ ákūdē Mārákō ri drĩ kẹrịmvá rú. Mārákō újá 'i ịcá 'bá Yèsũ ã pámvú ũbǐpi ni. Vúdrị ni gé, kọpi gọkí rií ẹzị ngaa Páulũ be trụ. Vúdrị ni gé, kọpi gọkí rií ẹzị ngaa Pétēró be. Yèsũ vé tā ịri ní sǐ 'dĩri agá, ũlũ tā Yāhúđĩ rĩ pi ní rií átá rĩ, āzini ũlũ mērē Yāhúđĩ rĩ pi vé rĩ, kúru ındré sǐ sǐ búkū 'dĩri 'bá adri 'bá Yāhúđĩ rú ku Yèsũ ri ẹ'yĩ 'bá gí rĩ pi ẽ ịzā kozú.

Búkū 'dĩri agá, Mārákō ũlũ tā Yèsũ ní 'oó rĩ pi, ndē tā Yèsũ ní átá tị sǐ rĩ pi rá. Búkū 'dĩri agá, 'bá ịsúkí lǎá, Yèsũ 'o tā āyāzú āyāyā ni pi kárákará, ịdrí 'bá kárákará, údró ındrĩ ũnjí rĩ pi ũfũú 'bá rĩ pi drịgé sǐ, āzini trũ 'bá rĩ pi ịvé ũnjĩkǎnyā agásĩ rá. Tā ịri ní 'oó 'dĩ 'bée agá, lũ 'yozú kínĩ, Yèsũ ri ũkpō be, ịbĩ ینگá Múngú vúgá, sē 'i 'dị drǎá 'bá rĩ pi trũzú ịvé ũnjĩkǎnyā agásĩ.

Mārákō ũlũ tā Yèsũ vé rĩ, āzini ũlũ tā Yūwánĩ ní bǎtízĩmũ sēzú Yèsũ ní rĩ. ũlũ tā rĩ pi muzú

* : Yūwánĩ Mārákō: Yūwánĩ Mārákō pi mukí Páulũ be, Bārúnábā sǐ Sáyípūrāsĩ gé, 'bo Mārákō ku ẹzị rĩ ã ngangára Pāmiflíyā gá. Vúdrị ni gé, Páulũ ã'yĩ Mārákō ri jị muzú ị vúgá sǐ ındĩ kuyé. 'Bo Páulũ kǎ adrii jó āngũ ũ'yízú rĩ agá 'dǎá, ịri ní Tĩmótéyō ri zízú, ẽ ịjị Mārákō ri ịmụ 'i vúgá, 'i ịzā koó. 'Í lǎ Ẹzị 12:25; Ẹzị 15:37-39; 2 Tĩmótéyō 4:11.

uletere cĩngbá cazú ũdũ gé, ʃsú ãkũdē gbãkí drĩ
 Yēsũ ri peṭi alambaku sígē kuyé, búkũ rĩ vé ũdũ
 gé, ũlũ tā Yēsũ ní íngázú gōzú ídri rú drāngará
 gálésila rĩ, āzini ũlũ ʃrivé ngangará mužú 'bũ gé
 rĩ vé tā.

Yūwánĩ sē tị Múngú vé rĩ

(Mātáyo 3:1-12; Lúkã 3:1-18; Yūwánĩ 1:19-28)

1 ʋ'dúkó múké Yēsũ Kúrísitō Múngú Mvópi vé
 tā sĩ rĩ í'dó 'i 'dini.†

2 Nẹbĩ‡ ʃsáyã sĩ ívé búkũ agá 'dini,
 “Ma mávé 'bá áyúãyũ ni pē mužú mí ní drĩdrĩ,
 ʃri mu mí ní létị údé.”

3 “ʋ'dúkó 'bá āzi vé ni ri ó'ú ãngũ ã'wí cínyáfã
 rú rĩ agá 'dãã kĩnĩ,

ʃmi údékí létị ʋpí ní,
 ʃmi útúkí létị ʃrivé rĩ ã adri piri.’ ”

4 Yūwánĩ ní kúru ʃfũzú ãngũ ã'wí cínyáfã rú rĩ
 agá 'dãã, ʃri ní rizú tị sēzú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “ʃmi
 újákí ẹsĩ, ʃmi kukí ũnjĩkãnyã ãní, Múngú ã trũ
 rí ʃmi ʃmivé ũnjĩkãnyã agásĩ rá. ʃri ní 'dezú
 rizú 'bá rĩ pi ní bătízĩmũŖ sēzú.” 5 'Bá rĩ pi
 ní ímúzú ãngũ Yũdáyã vé rĩ agásĩ, āzini kũrú
 Yērúsálémã vé rĩ agásĩ céré Yūwánĩ vúgá nõó.
 Kòpi ní ʃvé ũnjĩkãnyã ũlũzú, Yūwánĩ ní kòpi ní

† **1:1** 1:1 Yēsũ Kúrísitō: Rú Yēsũ 'dĩri vé ífífí, Múngú ri 'bã paapi
 rĩ. Kúrísitō ri 'bá ʃ ní ũdu dãã drĩ ni gé, lũzú kĩnĩ Múngú ipē ʃri
 adrii 'bãgú rú. Ēbērē tị sĩ Kúrísitō ri ʃ zị Māsiyã. 'Í lã Yūwánĩ
 1:41. ‡ **1:2** 1:2 Nẹbĩ: Múngú ri ívé tā átã nẹbĩ rĩ pi ní, kòpi kúru
 ʃrivé ʋ'dúkó rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. **1:2** 1:2 Málákĩ 3:1 **1:3** 1:3
 ʃsáyã 40:3 § **1:4** 1:4 Bătízĩmũ: ʃ ri 'bá rĩ pi ní bătízĩmũ sē lũzú
 kĩnĩ, kòpi újákí ẹsĩ ʃvé ũnjĩkãnyã agásĩ gí, kòpi ẹ'yĩkí Múngú ri
 gí.

bātízĩmũ sězú yĩĩ ãmbúgú d̄ĩpi d̄ĩd̄i Yárídénĩ agá 'dǎá. ⁶ Bõngó Yũwánĩ ní suú rĩ, údékí kámĩlõ ã 'bí. 'Yĩ gõ lǎ' bú rú ní 'í úp̄ilẹ́ gá, ìrivé ãnyǎngá rií nyaá rĩ, úmbí, ãzini ọnyú ásé agá rĩ. ⁷ Yũwánĩ ní áyúzú 'bá rĩ pi ní k̄ĩnĩ, “‘Bá ãzi ri ímú mâ vùdr̄ĩ gé 'd̄ĩ'd̄ĩ, ìri ùkpõ be ambamba, ndě ma ùkpõ s̄ĩ rá, má ícò ọvũú ìrivé ngá pá gá ã bǎá ọyũú bǎ ku. ⁸ Á sē ìmi ní bātízĩmũ yĩĩ s̄ĩ, 'bo ìri ímú ìmi ní bātízĩmũ sē ùkpõ Índrí Uletere rĩ* vé rĩ s̄ĩ.”

*Yũwánĩ sē Yēsũ ní bātízĩmũ
(Mātáyó 3:13-17; Lúkǎ 3:21-22)*

⁹ Lókí 'dǎri gé, Yēsũ ímú Nǎzērétǎ gálésila, Nǎzērétǎ ri ãngũ Gǎliláyǎ vé rĩ agá. Yũwánĩ ní bātízĩmũ sězú ìri ní yĩĩ Yárídénĩ agá 'dǎá. ¹⁰ Yēsũ kǎ rií ìfũú yĩĩ rĩ agásĩ, ndre 'bũ z̄ĩ 'i kú mgbọ. Índrí Uletere rĩ ní ísízú ímúzú s̄ĩ ãmámũ t̄ini, úrízú dr̄igé ní gé. ¹¹ Kúru ú'dúkó ní íkúzú 'bũ gé 'dǎásĩ k̄ĩnĩ, “Mí Mvǎ mávé ní, á lē mí ambamba, ma ãyĩkõ s̄ĩ mí s̄ĩ.”

*Sātánǎ ù'b̄ĩ Yēsũ ri
(Mātáyó 4:1-11; Lúkǎ 4:1-13)*

¹² Índrí Uletere rĩ ní Yēsũ ẽ t̄i pězú mužú mbělěná ãngũ ã'wí cínyáfǎ rú rĩ agá 'dǎá. ¹³ Yēsũ mu adrií ãngũ ã'wí cínyáfǎ rú rĩ agá 'dǎá ú'dú

* **1:8** 1:8 Índrí Uletere rĩ: Índrí Uletere rĩ Índrí Múngú vé ní. Búkũ Múngú vé rĩ k̄ĩnĩ, Ẹtẹpi ri Múngú 'i, ìrivé mvǎ Yēsũ ri Múngú 'i, ãzini Índrí Uletere rĩ Múngú 'i. Ẹtẹpi ri, Mvọpi ri, ãzini Índrí Uletere rĩ, kọpi Múngú ãlu. 'Í lǎ Yũwánĩ 1:1-18; Yũwánĩ 8:41-42; Ẹzĩ 5:3-4.

pūkú sū, Sātánā† ri ĩri ũ'bīí ásé agá 'dǎá. Fi muṣú adrií ã'á ásé agá rī pi ǎsámvú gé, 'bo mǎlāyíkǎ rī pi‡ rikí ĩri ũtée nī.

*Yēsū vé ẽzī í'dóngará
(Mǎtáyo 4:12-17; Lúkǎ 4:14-15)*

¹⁴ Kǎ Yūwánī ri 'beé jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dǎá gí, Yēsū ní 'dezú muṣú āngū Gǎlīláyǎ vé rī gé, ĩri ní ũ'dúkó múké Múngú vé rī ũlūzú muṣú. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kīnī, “Mǎlūngǎ Múngú vé rī ícǎ ĩnyinǎ gí, ĩmi újǎkí ẹsị, ĩmi ẹ'yīkí ũ'dúkó múké má ní ũlūú nōri.”

*'Bá Yēsū ní í'dó zīí drīdrī ímú 'í pámvú ũbīí rī
pi*

(Mǎtáyo 4:18-22; Lúkǎ 5:1-11)

¹⁶ Yēsū kǎ ríí ẹcị yīí bǎlǎlǎ Gǎlīláyǎ gǎrǎ gǎ sī, ĩri ní 'bǎ ĩrī ĩ'bí 'be'bǎ ni pi ndrezú, 'bǎ rī Sīmónǎ pi ẹdrīpị Āndēreyǎ be, kọpi ri ĩ'bí 'be ímbǎ sī. ¹⁷ Yēsū ní 'yozú kọpi ní kīnī, “ĩmi ímúkí mǎ pámvú ũbīí, ma sē ĩmi ímú 'bǎ ísé íjị má ní sū ĩmi ní ĩ'bí 'beé rī tịnị.” ¹⁸ Koro kọpi ní ívé ímbǎ kuzú, kọpi ní 'dezú muṣú Yēsū vúgǎ sī.

¹⁹ Yēsū kǎ 'í útrú muṣú drīdrī, ĩri ní Zēbēdayō ẹnjipị Yókóbū pi ndrezú ẹdrīpị Yūwánī be, kọpi ri ívé ímbǎ a'di kúlúmgbǎ agá 'dǎá ĩ'bí 'bezú ǎnị. ²⁰ Yēsū ní koro kọpi zizú, kọpi ní í ẹtépị Zēbēdayō

† **1:13** 1:13 Sātánǎ: Sātánǎ ri ǎdróko, ĩri ǎmbúgú índrī ũnjí rī pi drīgé, gǎ tā Múngú vé rī 'dugǎ ngagǎ sī, Múngú ídró ĩri 'bū gé 'dǎásī. 'Í lǎ í'dangǎrǎ 12:7-9. ‡ **1:13** 1:13 Mǎlāyíkǎ rī pi: Mǎlāyíkǎ rī pi índrī, kọpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dǎlé, kọpi rú'bǎ ǎkó. Múngú ri sǎ ǎzi sī kọpi ĩpē ímú vū drīgé nōó ũ'dúkó múké ívé rī ũlū 'bǎ rī pi ní.

ri kuzú ìvé 'bá ẹ̀zì vé rĩ pi be kùlúmgbá rĩ agá 'dǎá, kòpi ní mužú Yẹsũ vùgá sī.

*Yẹsũ dro índrí ùnjí ágó āzi drìgẹ sī
(Lúkǎ 4:31-37)*

²¹ Yẹsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'í pámvú ùbì 'bá rĩ pi be Kāpārānāúmǎ gá. 'Bo ú'dù Sābátǎ vé rĩŠ kǎ ícá, Yẹsũ ní mužú Jó Múngú ri Zìzú rĩ* agá 'dǎá, ìri ní 'dezú rizú 'bá rĩ pi ímbázú. ²² 'Bá rĩ pi āyākí tǎ ìri ní ímbá rĩ sī rá, ā'diātāsīyǎ tǎ ìri ní ímbá rĩ ùkpò be ambamba, ndē 'bá tǎìmbì Mósē vé rĩ ímbá 'bá rĩ pi vé rĩ rá. ²³ Ágó āzi índrí ùnjí ní fí drì ni gé ni ri adrií ìvé Jó Múngú ri Zìzú rĩ agá 'dǎá, ágó rĩ ní trezú ú'dùkò be ọ̀rọ 'dǎá kǐnī, ²⁴ "Yẹsũ Nāzēretāgú rĩ, ngá mí ní rizú 'bá drì izazú rĩ ā'di? Mí ímú 'bá ú'dì ùdrǎá? Á nī mi rá, mi 'Bá Uletere Múngú vé ni."

²⁵ Yẹsũ ní trezú índrí ùnjí rĩ drìgẹ kǐnī, "Mí újì kírì, 'í fū ágó rĩ drìgẹ sī rá." ²⁶ Índrí ùnjí rĩ ní ágó rĩ ayazú ùkpò sī, ìri ní ngazú fūzú ágó rĩ drìgẹ sī útréngará be ú'dùkò be ọ̀rọ 'dǎá.

²⁷ 'Bá rĩ pi kǎ tǎ 'dīri ndreé, sē kòpi ní céré āyāngará. Kòpi rikí átá ì āsámvú gé sī kǐnī, "Ímbángará ú'dì ì ní ímbá ùkpò be índrí ùnjí

§ 1:21 1:21 Ọ̀'dù Sābátǎ vé rĩ: Ọ̀'dù 'dīri Yāhùdī rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, āzini kòpi ní rizú Múngú ri zìzú rĩ. Yāhùdī rĩ pi ri ú'dù 'dīri vé tǎ ígá kǐnī, Múngú gbi 'bù pi vù be nī, āzini Múngú pa ì adringará tǔgǔrǐ rú rĩ agásì nī. Ọ̀'dù Sābátǎ vé rĩ Yāhùdī rĩ pi ri zì ú'dù ẹ̀zìrǐ, 'bo Kẹ̀lìkò rĩ pi ri zì ú'dù ázìyá. 'Í lǎ Wùngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16. * 1:21 1:21 Jó Múngú ri Zìzú rĩ: Yāhùdī rĩ pi vé Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi kárákará kǔrú rĩ pi agásì āndiándì, kòpi ri ì úmú Búkū Múngú vé rĩ lǎ, āzini kòpi ri Múngú ri ìnjì Ọ̀'dù Sābátǎ vé rĩ gé.

rĩ pi ní tã ni 'duų ẽzi ngazú rá 'dĩri, ímbángará íngóni ni?" ²⁸ Tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri íré 'i mužú mbělēná āngũ Gālíláyā vé rĩ agásĩ céré.

*Yēsũ ídrí 'bá kárákará
(Mātáyo 8:14-17; Lúkã 4:38-41)*

²⁹ Yēsũ pi Yōkóbũ be Yũwánĩ sĩ, ngakí fũú Jó Múngú ri Zizú rĩ agásĩ, kōpi 'dekí mužú Sĩmónã pi vé āngá Āndēryā be. ³⁰ Kōpi kã mužú caá 'dãlé, lũkí Yēsũ ní kínĩ, Sĩmónã ìdrėpi ri āzó rú, rų'bá ni ko gbírílílí, la kú gbóló drĩgé. ³¹ Yēsũ ní mužú ũkú rĩ vúgá 'dãá, drı ni ruzú, ĩri ingazú urugégé. Drã rĩ ní dezú ũkú rĩ rų'bá gá sĩ, ĩri ní ínyá á'dízú sězú kōpi ní.

³² Ũdrėná Sābátã vé rĩ kã deę, ũtų rĩ kã 'deé gí, 'bá rĩ pi ũlĩkí ĩvé 'bá drã be rĩ pi, 'bá índrí ũnjí ní fíi kōpi drĩgé rĩ pi be ímų Yēsũ vúgá nõó. ³³ 'Bá kũrų Kãpārãñãmã agá rĩ pi úmúkí ĩ céré ímų adrii kuú jó rĩ vé kęętiłé gá. ³⁴ Kúru Yēsũ ídrí 'bá drã be rĩ pi kárákará, drã 'bá 'dĩ'bée rų'bá gá rĩ pi drã āndiāndí ni pi, āzini Yēsũ údró índrí ũnjí† kárákará ũfũú 'bá rĩ pi drĩgé sĩ. 'Bo índrí ũnjí rĩ pi ní Yēsũ ri nĩi rá rĩ sĩ, Yēsũ ã'yĩ kōpi átángá átá kuyé.

Yēsũ sē ti mužú āngũ Gālíláyā vé rĩ agásĩ

³⁵ Kã mužú caá drų ũ'bútı kũnĩkũnĩ, Yēsũ ní íngazú urų, ĩri ní mužú adrizú ọ'dúkúłęgúsĩ,

† **1:34** 1:34 Índrí ũnjí rĩ pi: Índrí ũnjí rĩ pi ándúru máláyíkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kōpi nōkí tãĩmbı Múngú vé rĩ, Sātãná ri kōpivé āmbúgu. Múngú ídró kōpi 'bũ gé 'dãási vũgá nõó, kōpi gōkí ufuú índrí ũnjí, kōpi ri 'bá rĩ pi ní ĩzāngã sē vũ drĩgé nõgó. 'Í lã l'dangára 12:7-9.

'dālē ri Múngú ri zīj. ³⁶ Vúdrī ni gé, Sīmonā pi 'í ǫǧǧpīj be, kōpi ní 'dezú mužú Yēsū ri ndázú. ³⁷ Kōpi ká ĩri ĩsú, kōpi kīnī, “‘Bá rī pi ri mi ndā.”

³⁸ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Lē 'bâ mukí vūrā āzi túngú ni gé, mâ ũlū rí kpá tị Múngú vé rī mužú kūrú urukọ'bée agásī ĩndī, ā'diātāsīyā 'dīri ẹzị Múngú ní ma ĩpězú rī.” ³⁹ Yēsū ní kúru ẹcizú Múngú vé tị ũlūzú Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī, āngū Gālíláyā vé rī agásī céré, ri ĩndrī ũnjí rī pi údró ũfúú 'bá rī pi drīgé sī.

*Yēsū idrí ágó ũfú ní nyaá ni
(Mátáyo 8:1-4; Lúkā 5:12-16)*

⁴⁰ Ágó āzi ũfú‡ ní nyaá ni ímú kūmūcí ũtīj Yēsū ẹndrẹtị gé, ĩri ní Yēsū ri mázú drị ĩrī sī kīnī, “Mí ā'yī dō rá, mí sē mâ rụ'bá ẹ ícá ule fô.”

⁴¹ Tā 'dīri sē Yēsū ẹ ẹsị ĩsú ĩzāngā ambamba, ĩri ní drị suzú ágó rī úlózú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Á lē rá, mí rụ'bá ẹ ícá ule.” ⁴² Koro ũfú rī ní dezú ágó rī ā rụ'bá gá sī, rụ'bá ni ní ícázú ule.

⁴³ Yēsū ní ágó rī pězú mužú, ẹzizú ĩri ní trītrī, ⁴⁴ ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Lē mí lū tā 'dīri 'bá āzi ní ku. 'Í mụ mi i'daá 'bá átálágú§ rú ni ẹndrẹtị gé, 'í jì ngá āzi mužú rọbọŋọ rú mí drīgé

‡ **1:40** 1:40 ũfú: Tāĩmbị Mósē vé rī kīnī, 'bá ũfú ní nyaá rī, ĩri āzāvū rú, ā'yīkí ĩri adrií 'bá ĩsērélē vé rī pi āsámvú gé ku. Drā ũfú vé rī de dō rụ'bá ni gé sī gí, lē ā mụ 'i i'daá átálágú rī ẹndrẹtị gé, átálágú rī ĩri ndre, ĩri 'yo drā rī de rụ'bá ni gé sī gí. 'Í lā Lẹvītíkā 14:1-32. § **1:44** 1:44 Átálágú: 'Bá ĩsērélē vé rī pi āsámvú gé, 'yéngá átálágú ri rọbọŋọ zā Jó Múngú vé rī agá 'dāá nī. Atala rī pi ri ĩfū úyú Lẹvī vé rī agá.

sĩ ãndĩ, sũ tãĩmbĩ Mósẽ* vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, 'bá céré ã ñĩkĩ rĩ 'yozú kĩnĩ, mĩ rũ'bá ícá ule gĩ." 45 'Bo ágó rĩ kã 'deé mužú, í'dó rĩ tã rĩ ùlũú mužú 'bá rĩ pi ní. ãní sē Yēsũ gō fiĩ mužú écĩ kũrũ rĩ agá 'dãá 'bá rĩ pi ãsãmvú gé sũ andrekelemgbe kuyé. Yēsũ ã ugo dō 'i fingará kũrũ rĩ agá 'dãá rĩ sũ ugogo drããsiyã, 'bá rĩ pi rikĩ nyo écĩ ãri vúgá nõó íngázú vũrã rĩ pi gé sũ céré.

2

*Yēsũ idrĩ ágó pá be 'bêlé'béle ni
(Mātáyo 9:1-8; Lúkã 5:17-26)*

¹ Û'dú mãdã ã vú drĩgé, Yēsũ ní kpá gōzú fizú Kãpãrãnãumã gá 'dãá dũĩ. 'Bá rĩ pi yĩkĩ kĩnĩ, Yēsũ ícá ãgōó 'bêtĩ gĩ. ² 'Bá rĩ pi ní ã úmúzú kárakarã, sē vũrã rĩ ca ku. 'Bá rĩ pi gaki jó rĩ agá 'dãá tré, cĩmgbã cazú kêtĩlĩ gá ãmvé 'dãá, Yēsũ ri ù'dúkó múké rĩ ùlũú kôpi ní. ³ ãgō urũkô'bée su í'dúkĩ ágó ãzi õgõrõvũ rú ni ãjĩ Yēsũ vú nõó. ⁴ 'Bá rĩ pi ní adriĩ bĩtrĩká rĩ sũ, kôpi ndãkĩ ù'dũ tí, kôpi ní tuzú jó drĩgé 'dãá, * kôpi ní jó rĩ ã drĩ ãñãnyãzú, kôpi ní ágó pá be 'bêlé'béle rĩ ísúzú ímúzú ãrivé pórõsĩ ãri ní laã drĩ ni gé rĩ be vũgá Yēsũ ãndrĩtĩ

* **1:44** 1:44 Mósẽ: Yõsẽpã kã drãã gĩ, 'bãgũ ãjĩpõtõ vé rĩ 'bã anjĩ ãsẽrãlã vé rĩ pi ãjĩ ngãã tũgẽrĩ rú caã ílĩ mũdũrũlũ sũ (400). Kũru Mũngũ ní Mósẽ ri ãpẽzũ ímúzú anjĩ ãsẽrãlã vé rĩ pi pazú adringará tũgẽrĩ rú rĩ agãsi. Mũngũ sē tãĩmbĩ rĩ Mósẽ ní, ã lũ anjĩ ãsẽrãlã vé rĩ pi ní, sẽzũ ã ní tãĩmbĩ rĩ zizũ tãĩmbĩ Mósẽ vé ni ãní. Tĩkĩ Mósẽ ri ãsũ ãkũdã ílĩ rĩ ca élfũ ãlu mũdũrũlũ sũ (1,400), ãsũ ãkũdã tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Wũngará 2-24. * **2:4** 2:4 Tuzú jó drĩgé 'dãá: Yãhũdĩ rĩ pi jó sũ drĩ be kpãkpã, 'bã ri ícõ tũ mũ úrĩ drĩ ni gé rá.

gé nōó. ⁵ Yēsũ kā nĩĩ áamá 'yoó kínĩ, āgō 'dĩ'bée ẹ'yĩkí 'i gí, ĩri ní 'yozú ágó ọgõrõvũ rú rĩ ní kĩnĩ, “Mvá ágó 'dĩri, á trũ mi mívé ùnjĩkányā agásĩ gí.”

⁶ 'Bá ri'bán tãĩmbị Mósē vé rĩ ímbá'bán rĩ pi úríkí kuú 'dãá, kọpi rikí ụsũú ẹsĩsílé sĩ kínĩ, ⁷ “Ngá ágó 'dĩri ní rizú átázú 'dĩni rĩ ã'di? Ágó 'dĩri ĩnĩ Múngú ri ku! 'Bá āzi ālunani āngũ trũúpi ùnjĩkányā agásĩ ni 'dãáyo, 'yéńá Múngú 'i ọ'dúkúlegúsĩ.”

⁸ Koro Yēsũ nĩ tã kọpi ní rií ụsũú ĩ ẹsĩ agá 'dālé rĩ áamá bá. Kúru ĩri ní 'yozú kọpi ní kínĩ, “Ngá ĩmi ní rizú tã ụsũzú 'dĩni rĩ ã'di? ⁹ Mā 'yo rí tã rĩ íngóni? Mā 'yo rí ágó pá be 'bélé'béle nōri ní, ‘Trũkí mi mívé ùnjĩkányā agásĩ gí 'dĩni,’ dōku mā 'yo, “Í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórõsĩ, 'í 'de muú' 'dĩni? ¹⁰ 'Bo á lě lűű ĩmi ní 'yozú kínĩ, ma 'Bá Mvá 'i,† ma ũkpõ be ùnjĩkányā trũzú vũ drĩgé nōgó” Yēsũ ní 'yozú ágó pá be 'bélé'béle rĩ ní kínĩ, ¹¹ “Á 'yo mí ní, 'í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórõsĩ, 'í mvi 'bẹtị.” ¹² Ágó rĩ ní ngazú ụrụ, ĩri ní ívé pórõsĩ 'düzú, ĩri ní 'dezú muzú, 'bán rĩ pi rikí ĩri ndree múzú. Tã 'dĩri sē 'bán rĩ pi ní āyāngará, āzini sē kọpi rikí Múngú ri íngú kínĩ, “'Bá ndrekí tã āzi ụkụ ni 'dĩri tĩnị kuyé.”

Yēsũ zị Léví ri
(Mátáyo 9:9-13; Lúkã 5:27-32)

¹³ Yēsũ gō 'i ẹnđị muú yĩĩ bālālā Gālīláyā tị gé 'dãá đĩ. 'Bá rĩ pi ní ĩ úmúzú kárakará Yēsũ ā gārā

† **2:10** 2:10 'Bá Mvá: Yēsũ zị 'i 'Bá Mvá lűzú kínĩ, 'i Kúrísítō 'i, 'i mālũngā rĩ rụ muzú nyonyo. 'Í lã Dānyélē 7:13-14.

gá, ĩri ní 'ídózú kôpi ímbázú. ¹⁴ Yēsũ kã rií éci yīī bālālã rĩ ã gārã gá sī, ĩri ní Lévī Āláfáyō mvõpi riipi mũfēngã umbe jezú rĩ u'duúpi rĩ ndrezú, ãkũdē úri kuú ívé jó rizú mũfēngã umbe jezú rĩ u'duzú rĩ agá 'dãá. Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ímù mâ pámvú ũbīī.” Koro Lévī ní ngazú 'dezú mužú ĩri vúgá sī.

¹⁵ Lévī zī Yēsũ pi ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bán rĩ pi be mužú ínyá nyaá ívé ãngá. 'Bá kárakarã mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán rĩ pi, † 'bá ri'bán ũnjĩkãnyã 'o'bán rĩ pi be, kôpi ínyá rĩ ã nyangará gá 'dãá ĩndī. ¹⁶ 'Bá tãĩmbī ímbá'bán adri'bán Fārúsīš rĩ pi kã ndreé Yēsũ pi ri ínyá nya 'bán ũnjĩkãnyã 'o'bán rĩ pi be, āzini 'bán mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán rĩ pi be trú, kôpi ní 'bán Yēsũ ã pámvú ũbī'bán rĩ pi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú ínyá nyazú 'bán mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán rĩ pi be, āzini 'bán ri'bán ũnjĩkãnyã 'o'bán rĩ pi be trú rĩ ã'di?”

¹⁷ Yēsũ kã tã 'dĩri yīī, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “'Bá drã ãkó rĩ ndã 'bán ũjó sēepi ni ku, 'bán drã be rĩ, ĩri 'bán ũjó sēepi ni ndã nī. Má ímù 'bán tã be pīri rĩ pi zīī kuyé, má ímù 'bán ũnjĩkãnyã 'o'bán rĩ pi zīī éšī újá.”

† **2:15** 2:15 'Bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán rĩ pi: 'Bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán rĩ pi, kôpi Yāhūdī ri'bán mũfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán 'bāgú āmbúgú Rómã vé rĩ ní rĩ. Kôpi ri mũfēngã rĩ u'du'bán 'bāgú rĩ ní 'yoó kôpi ã u'du'bán rĩ ndē. **§ 2:16** 2:16 Fārúsī: Fārúsī rĩ pi ngúlúmũ Yāhūdī rĩ pi vé tãĩmbī Mósē vé rĩ ru'bán tītī rĩ pi. Kôpi 'duki índri rĩ pi vé tã, āzini mālāyíkã rĩ pi vé tã 'bãã tã āmbúgú rú, kôpi ẹ'yīkí rá 'yozú kīnī, 'bán ũdrã'bán gí rĩ pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lã Ẹzī 23:8.

'Bá rĩ pi zikí Yēsũ ri ãnyãngã a'bingará vé tã sĩ

(Mātáyo 9:14-17; Lúkã 5:33-39)

18 'Bá Yũwánĩ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi Fãrúsĩ rĩ pi be, kôpi ri ĩ a'bi* ãnyãngã ã nyangára sĩ a'bia'bi. 'Bá urukō ímúkí Yēsũ ri zĩ kĩnĩ, "'Bá Yũwánĩ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi Fãrúsĩ rĩ pi be, kôpi ri ĩ a'bi ãnyãngã nyangára sĩ a'bia'bi, 'bo mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi a'bikí ĩ ku ãsĩ?"

19 Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "'Bá rĩ pi mukí dō ũkú jengára gá, òmúrúgò rĩ vé kẹrégú dō ãjē rĩ gé 'dālé anigé, ĩrivé ũndĩ mụ'bánú ní gé sĩ rĩ pi ícókí ĩ a'bií ngá nyangára sĩ ku." 20 'Bo sã ãzi ri ímú 'dĩ'dĩ, kádō ímú òmúrúgò rĩ vé kẹrégú 'dujú kôpi ãsámvú gé sĩ, kúru ú'dú 'dãri gé, kôpi ímú ĩ a'bi ngá nyangára sĩ.

21 "'Bá ãzi ícò bõngó ú'dí ĩsĩ bõngó dēepi kú ĩrĩkò rú ní vé úlē ícì òzũú ãnĩ ku, ã'diãtãsiyã bõngó 'i nyaápi kú ĩrĩkò rú gĩ rĩ, ícíkí dō úlē ní òzũú bõngó ú'dí† sĩ, ĩri gō ãsĩ mụzú drĩgélé.

22 'Bá ãzi ícò vinyò ĩ ní zoó ú'dí rú rĩ tōó lã'bu ĩ ní ícì jũrú rú ũkú ní agá ku. 'Bá rĩ tō dō vinyò rĩ lã'bu ĩ ní ícì jũrú rú ũkú ní agá, vinyò rĩ íngá kōfútò be, ĩri sē jũrú rĩ ãfĩ rá, vinyò rĩ dã vũgá. Lē ã tōkí vinyò rĩ jũrú ú'dí‡ ní agá."

* **2:18** 2:18 A'bi: Sã ãzi sĩ Yãhúdĩ rĩ pi ri ĩ a'bi, nyakí ínyá ku, kôpi ri ésĩ 'bã rizú Múngú ri zizú. † **2:21** 2:21 Bõngó ú'dí: Ũjĩkí dō bõngó ũkú ĩ ní bõngó ú'dí ícì rụ'bánú ní gé 'dĩri gĩ, bõngó ú'dí ĩ ní ícì rụ'bánú ní gé 'dĩri gō ícá mādãñá, ĩri ãsĩ bõngó ũkú rĩ ã rụ'bánú gá sĩ rá. ‡ **2:22** 2:22 Jũrú ú'dí: Yēsũ vé íbãngára 'dĩri adri sũ vinyò ĩ ní dãã jũrú ú'dí agá rĩ tĩnĩ.

*Fārūsī rī pi zīkí Yēsū ri Sābātā vé tā sī
(Mātáyo 12:1-8; Lúkã 6:1-5)*

²³ Ụ'dú ̄lu Yēsū pi rikí ẹlị́ mụzú ívé 'bá 'í pámvú ụbī'bá rī pi be ọmvú ̄nyá vé ni agásī ụ'dú Sābātā vé rī gé. ̄rivé 'bá ̄ri ̄ ̄ pámvú ụbī'bá rī pi ̄ urụkọ'bée ní rizú ̄nyá rī pi ̄ drī ucezú anyizú cizú. ²⁴ Fārūsī rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, “Bávé t̄áimbị kīnī, ̄ ngakí ẹzị ụ'dú Sābātā vé rī gé ku pírí, ngá 'bá mī pámvú ụbī'bá rī pi ní t̄áimbị rī ñozú, ̄nyá ̄ drī ucezú ụ'dú Sābātā vé rī gé rī ̄'di?”

²⁵ Yēsū ní ụjázú kọpi ní kīnī, “̄mi l̄kí t̄a 'bāgú Dāwúđī§ ní 'oó ívé 'bá rī pi be lókí ẹbírị ní kọpi fuzú rī gé rī kuyé? ²⁶ Lókí átálágú ̄mbúgú* ̄bīyātārī vé rī gé, Dāwúđī nga fií Jó Múngú vé rī† agá 'dāá, 'du pánga ̄ ní 'bāá Múngú ẹndreṭi gé, ̄ ní nyaá bād̄arú ku, 'yéná atala rī pi ní rií nyaá nī rī nyaá, sē kpá urụkọ ni nyaá ívé 'bá 'í pámvú ụbī'bá rī pi ní.”

§ **2:25** 2:25 Dāwúđī: Múngú ịpē Dāwúđī ri adrií 'bāgú ̄s̄erelē rī pi vé ni, ẹzị kīnī, 'bāgú ụ'dí ri ịmụ ịfū ̄rivé úyú agá, ̄ri mālūngā rī rụ mụzú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēsū Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwumā 132:11-12; Ẹzị 2:30. T̄ikí Dāwúđī ri ịsụ ̄kūdē ịlī rī ca ẹlífū ̄lu (1,000) gí, ịlī 'dāri gé, ịsụ t̄ikí drī Yēsū Kúrísitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūelē 16-30; 2 Sāmūelē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * **2:26** 2:26 Átálágú ̄mbúgú rī: Átálágú ̄mbúgú rī ndē atala rī pi céré, ̄'diātāsiyā ̄ri 'yéná fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ̄ri fi vú ̄lu ịlī ̄lu agá. ̄ri ̄ri r̄b̄b̄n̄j̄ vé rī jī ūnj̄k̄nyā ūj̄zú. 'Í lā L̄v̄t̄ikā 16; Ẹberē 9. † **2:26** 2:26 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná ̄lukúta Ȳerús̄alēmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná ri r̄b̄b̄n̄j̄ zā Jó rī agá 'dāá nī, s̄ t̄áimbị Mósē vé rī ní 'yoó rī t̄n̄j̄. Múngú ri đī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá.

²⁷ Yēsũ ní 'yozú Fārúsĩ rĩ pi ní kĩnĩ, “Múngú údé ụ'dụ Sābátā vé rĩ 'bá rĩ pi ã uvukí rí ãní, 'bā ụ'dụ Sābátā vé rĩ tā ẹnjịenjị rú 'bá rĩ pi drịgέ kuyé. ²⁸ Ma 'Bá Mvá 'i, ma Úpí ụ'dụ Sābátā vé rĩ‡ drịgέ ãmbúgú nĩ.”

3

Yēsũ ídrí ágó drị be 'bėlé'béle ni ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé

(Mātáyo 12:9-14; Lúkā 6:6-11)

¹ Ụ'dụ ãzi gé, Yēsũ gō mụụ fí Jό Múngú ri Zizú rĩ agá 'dāá dīi, ịsụ ágó ãzi drā ní drị ni nyii kuú 'bėlé'béle ni adri kú 'bá rĩ pi ãsámvú gé 'dāá.

² Fārúsĩ rĩ pi ã urukọ rikí létị ndāá, ị tōkí rí Yēsũ ri ãní bēnĩ, kọpi tēkí nyo rií Yēsũ ri ndree, dō tãnā ịri ágó 'dĩri ídrí ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé rá. ³ Yēsũ ní 'yozú ágó drā ní drị ni nyii kuú 'bėlé'béle rĩ ní kĩnĩ, “Mí íngá uru, mí ímụ pá tuú 'bá rĩ pi ẹnreị gé nōgó.”

⁴ Yēsũ ní kọpi zizú kĩnĩ, “Ngá ìmivé tãimbị ní lēē ã 'okí ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé ku rĩ ã'di? Ịri tā múké 'ongará, dōku tā ùnjí 'ongará? Ịri 'bá drā be 'dĩni 'dĩri kuzú drāzú, dōku ē ídríkí ịri?” Kọpi zĩkí ị tị átángá 'yozú kuyé.

⁵ Yēsũ kã ãngũ ndree kọpi vúgá 'dāá, ẹsị ni ve kọpi ní ambamba. Tã ní fí kọpi ē ẹsị agá ku rĩ

‡ **2:28** 2:28 Úpí ụ'dụ Sābátā vé rĩ: Yāhúđĩ rĩ pi ri ụ'dụ Sābátā vé rĩ ígá kĩnĩ, Múngú gbi ngá 'bụ gé rĩ pi vū drịgέ rĩ pi be céré 'du caá ụ'dụ áziyá, kúru ịri ní uvuzú ụ'dụ Sābátā vé rĩ gé. Múngú ri 'yéngá Úpí Sābátā vé ni, kúru Yēsũ kĩnĩ, 'i Úpí Sābátā vé ni, kĩnĩ 'i Múngú 'i. 'Í lā Wụngará 20:8-11.

sī, sē Yēsū ní ĭzāngā ambamba. Īri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Mí ũjū mī drī.” Ágó rī ní 'ĭ drī ũjūzú. Ágó rī ě drī ní ícázú múké. ⁶ Koro Fārúsī rī pi ní fūzú mužú 'bá Ēródē ri ęřī' 'bá rī pi be Yēsū ā tā lizú, lēzú ĩri 'dįzú drāzú 'dīisī rá.

'Bá bĭtrĭká 'dekí mužú Yēsū ā vudrĭ gé sī

⁷ Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbĭ' 'bá rī pi be yĭi bālālā Gālĭláyā vé rī gé 'dāá, 'bá kárakarā íbíkí íngá āngū Gālĭláyā vé rī gé, āzini āngū Yŭdáyā vé rī gé, kōpi 'dekí mužú Yēsū ā vudrĭ gé sī. ⁸ Kōpi kâ tā Yēsū ní 'oó 'dĭri yĭi, 'bá kárakarā ímúkí Yēsū vúgá nōó, kōpi íbíkí íngá Yŭdáyā gá, Yērúsālémā gá, āngū Īdūmíyā vé rī gé, gúrú Yáridénĭ vé rī gé, kŭrú Táyā vé rī gé, āzini kŭrú Sĭdónā vé rī gé. ⁹ Yēsū kâ mužú ndreeé 'bá rī pi gakí ambamba, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbĭ' 'bá rī pi ní kīnī, kōpi ě 'dŭkí kŭlúmgbā mādāŋá ni 'bāá tēétē, 'bá bĭtrĭká rī pi ě ímúkí rí ĭ ĩmŭlŭú ku. ¹⁰ Yēsū ídrĭ 'bá kárakarā, āní sē 'bá drā be rī pi rikí ĭ ĩmĭí ímúzú Yēsū vúgá nōó ũkpō sī, ĭ úlókí rí ĩri ā rŭ' 'bá bēnĭ. ¹¹ 'Bá índrĭ ũnjĭ ní fĭi kōpi drĭgé rī pi kádō Yēsū ri ndreeé, índrĭ ũnjĭ rī pi kōpi 'dŭ a' 'be vŭgá Yēsū ęndreřĭ gé 'dĭgé, kōpi útré ũ' 'dŭkŭ be ũřŭ 'dāá, “Mi Mvá Múngú vé ni.” ¹² 'Bo Yēsū átá índrĭ ũnjĭ rī pi ní ũkpō sī kīnī, kōpi ā lŭkí 'ĭ tā 'bá āzi ní ku.

*Yēsū ũpē 'bá áyúāyŭ ni pi mužrĭ drĭ ni řřĭ
(Mātáyo 10:1-4; Lŭkā 6:12-16)*

¹³ Vudrĭ ni gé, Yēsū tu mužú írā drĭgé 'dāá, ĩri ní 'bá 'ĭ ęřĭ ní lēé rī pi zĭzú mužú 'ĭ vŭ sī, kōpi ní mužú Yēsū vŭ sī. ¹⁴ Īri ní 'bá ũpēzú mužrĭ drĭ ni

ĩrĩ, kōpi ã adrikí rí ívé 'bá áyúāyũ* ni pi rú, ĩri ní kōpi pēzú mužú, kōpi ã ũlũkí rí tị Múngú vé rĩ mužú. ¹⁵ Yēsũ sē kōpi ní ũkpō, kōpi ã údrókí rí índrí ũnjí rĩ pi fũú 'bá rĩ pi drĩgē sī ānī. ¹⁶ 'Bá ĩri ní ũpēé mužrị drị ni ĩrĩ rĩ pi vé rụ pi 'dĩ, Sịmónā 'i, Yēsũ gō ĩri ní rú āzi 'daá Pétēró 'i, ¹⁷ Yōkóbũ Zēbēdáyō mvọpị pi édrịpị Yũwánĩ be, Yēsũ gō kōpi ní rụ āzi 'daá Bōnāgēsī 'i, rú 'dĩri vé ífífí, anji ũvi vé ni pi. ¹⁸ 'Bá rĩ āzi Āndērēyā 'i, Pílípũ 'i, Bātĩlímáyō 'i, Mátáyo 'i, Tórnā 'i, Yōkóbũ Āláfáyō mvọpị 'i, Tādáyō 'i, Sịmónā úvá 'bāapi 'bá ívé rĩ pi ĩ řsúkí rí drịwālā rĩ 'i, ¹⁹ āzini Yúdā Īsĩkārīyótā gōopi Yēsũ ã ũli 'beepi rĩ 'i.

Yēsũ pi vé tã Bēlēzēbúlā be rĩ

(Mátáyo 12:22-32; Lúkã 11:14-23; 12:10)

²⁰ Kúru Yēsũ kã 'i újã gōó 'bětị 'dãá, ĩri ní fizú jó agá, 'bá bĩtríkã bĩkí mužú vú ni gé sī, sē Yēsũ pi ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be řsúkí sã ānyāngã nyazú ni kuyé. ²¹ Yēsũ é'dípáa kã tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri yị, kōpi ũřsúkí kínĩ, Yēsũ ĩ drị ábá gí, ĩ lēkí ĩri jị mužú 'bětị.

²² 'Bá ri'bá tãĩmbị Mósē vé rĩ ímbá'bá, ímụ'bá Yērúsālémã gálésĩla rĩ pi kínĩ, "Ágó 'dĩri Bēlēzēbúlā† fi drị ni gé gí, ĩri ri índrí ũnjí rĩ pi údró ũkpō ādróko vé rĩ sī."

²³ Yēsũ ní kōpi zịzú, ĩri ní átázú kōpi ní nāpị sī kñĩ, "Sātánã ri ícó 'í ógúpị Sātánã ri dro fũ

* **3:14** 3:14 'Bá áyúāyũ rĩ pi: 'Bá áyúāyũ rĩ pi, Yēsũ sē kōpi ní ũkpō, ri kōpi pēé mužú 'bá rĩ pi ímbá, índrí ũnjí rĩ pi údró, āzini tã āyázú āyāyã ni pi 'oó. † **3:22** 3:22 Bēlēzēbúlā: Bēlēzēbúlā vé rụ āzi rĩ Sātánã 'i, ĩri ādróko, ĩri āmbúgú índrí ũnjí rĩ pi drĩgē.

íngóni ngóni? ²⁴ 'Bá āngũ ālu agá ni pi acokí dō ĩ ríi ẹ̀'dí 'dìí ĩ ọ̀gũpìi be, mālũngā kòpi ní ruẹ̀ 'dĩri ícọ́ pá tuú ku. ²⁵ 'Bá jó ālu tị gé rĩ pi acokí dō ĩ gí, 'bẹ̀tị 'dĩri ícọ́ pá tuú ku. ²⁶ Sātánā vé mālũngā aco dō 'í ǎsámvú ĩrĩ ríi ẹ̀'dí 'dìí, mālũngā 'dĩri ícọ́ pá tuú ku, ĩrivé ụ̀dũ deẹ̀pi 'dĩ. ²⁷ 'Bá adriípi ọ̀jọ̀gọ́ ọ̀jọ̀gọ́ rĩ, 'bá āzi ícọ́ ĩrivé ngá alií ku, úmbékí dō ĩri vũgá ká, ĩ íbì ĩrivé ngá ali ndō. ²⁸ Ádarú á lẹ̀ 'yoó ĩmi ní 'dínì, 'bá rĩ 'o dō ùnjĩkǎnyā, āzini ide dō āngũ, ĩ ícọ́ ĩri trũ rá. ²⁹ 'Bo 'bá rĩ ide dō Índrì Uletere rĩ, ícọ́kí ĩri trũú ālujání ku, ùnjĩkǎnyā ĩrivé rĩ áwí adri mužú 'dání'dání."

³⁰ Yẹ̀sũ 'yo tā 'dĩri 'dínì, ǎ'diātāsīyā 'bá rĩ pi rikí átá kìnì, "Yẹ̀sũ ri índrì ùnjì be."

*Yẹ̀sũ ẹ̀ndrẹ̀pì pi ẹ̀drípìi be
(Mātáyo 12:46-50; Lúkǎ 8:19-21)*

³¹ Yẹ̀sũ ẹ̀ndrẹ̀pì ní ícázú Yẹ̀sũ ẹ̀drípìi be, kòpi áwíkí pá tuú kuú ǎmvé 'dǎá. Kòpi ní 'bá āzi pẹ̀zú mužú Yẹ̀sũ ri zìzú. ³² 'Bá kárakarà úríkí kuú Yẹ̀sũ ǎ gǎrǎ gá sī kúrũ. Kòpi ní lűzú Yẹ̀sũ ní kìnì, "Mí ẹ̀ndrẹ̀pì pi mí ẹ̀drípìi be tukí pá kuú ǎmvé 'dǎá'dǎ, kòpi lẹ̀kí mi ndree."

³³ Yẹ̀sũ ní kòpi zìzú kìnì, "Bá ĩmi ní 'yoó ĩri má ẹ̀ndrẹ̀pì, āzini má ẹ̀drípìi 'dĩ'bée ǎ'di pi?"

³⁴ ĩri ní 'bá úrí'bá 'î gǎrǎ gá sī 'dĩ'bée úndrẹ̀zú kúrũ, ĩri ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Mávẹ̀ ẹ̀ndrẹ̀pì āzini mávẹ̀ ẹ̀drípìi, kòpi 'bá úrí'bá má gǎrǎ gá sī nǎ'bée. ³⁵ 'Bá Múngú vé tā 'duúpì ngaápi rĩ, ĩri má ẹ̀drípì, ĩri má ọ̀mvúpì, āzini ĩri má ẹ̀ndrẹ̀pì."

4

Nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ
(Mātáyo 13:1-9; Lúkã 8:4-8)

¹ Yēsũ gō í'dó 'bá rĩ pi ímbá yĩĩ bālālã Gālíláyã tị gé 'dãá dǐĩ. 'Bá kárakarã úmúkí ĩ Yēsũ ã gārã gá, sē Yēsũ tų muú úrí kúlúmgbã agá yĩĩ agá 'dãá. 'Bá rĩ pi tukí pá kuú yĩĩ rĩ tị gé. ² Yēsũ ímbá 'bá rĩ pi ní tã kárakarã nāpí sĩ. Tã ĩri ní ímbá rĩ pi 'dĩni kĩnĩ, ³ “Īmi yĩkí drĩ ká! Ágó ãzi mu úri rií ívé ómvú agá. ⁴ Kã rií úri rĩ rií, úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí létị drĩgégé, ãrĩṅá rĩ pi tekí kọpi rá. ⁵ Úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí nyọókú írã drĩgégé ni agá, úri rĩ pi ĩfũkí mbēlējã, ã'diātāsīyã nyọókú rĩ ní adrii nyetele rĩ sĩ. ⁶ 'Bo ụtú rĩ kã koó gbírílí, úri ĩfũ'bá rĩ pi 'wikí ũdrãá céré, ã'diātāsīyã úlã ni pi ní fií vũgá 'dãá kuyé rĩ sĩ. ⁷ Úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí ũcékúcé ãsámvú gé, ũcékúcé rĩ dụ amuú, ọzũ úri ĩfũ'bá dụ'bá rĩ pi rá, sē úri ĩfũ'bá rĩ pi 'akí kuyé. ⁸ Úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí nyọókú múké múké ni agá, dukí 'aá mị be gbálígbálí. Ụrụkọ ni pi 'akí caá mị be pũkú na, ụrụkọ ni pi pũkú áziyá, ụrụkọ ni pi mụdũrũlũ ãlu.”

⁹ Yēsũ ní kúru 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “'Bá bị be rĩ, ã yị 'í ní tã 'dĩri.”

Tã ã pá Yēsũ ní tã rĩ ũlũzú nāpí sĩ rĩ
(Mātáyo 13:10-17; Lúkã 8:9-10)

¹⁰ Kã Yēsũ ri kuú ó'dúkúlegúsĩ, ĩrivé 'bá áyũáyũ mụdrị drị ni ĩrĩ rĩ pi, 'bá ụrụkọ ĩ tra 'bá ĩri ã gārã gá rĩ pi be, kọpi ní Yēsũ rĩ zizú kínĩ, “Nāpí mí ní ũlũú 'dĩri vé ífifí ã'di?” ¹¹ ĩri ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Má i'da ĩmi ní mālũngã Múngú vé ĩ ní

tã ni ũzũúũzũ rĩ ãmvé gí. 'Bo ma 'bá ụ̀rụ̀kọ ní tã rĩ átá nǎpí sǐ, ¹² tã ĩ ní sǐ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ ã nga rí 'i fũú tị ni gé bēsĩnĩ kĩnĩ,

“ ‘Kọpi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo kọpi nĩkí ífífí ni ku,

kọpi tã má ní 'yoó rĩ yị rá, 'bo fi kọpi drịgé ku.

Kọpi ã nĩkí té dō tã rĩ vé ífífí rá,

kọpi té ẹsị ụjá, Múngú ri té kọpi trũ rá.’ ”

Yésũ ũlũ nǎpí rĩ vé ífífí

(Mǎtáyo 13:18-23; Lúkã 8:11-15)

¹³ Yésũ ní kúru kọpi zịzú kĩnĩ, “Nǎpí má ní ũlũú 'dĩri, ĩmi nĩkí nyo ífífí ni kuyé? Má átá dō ĩmi ní nǎpí rĩ ãzi, ĩri ícọ fi ĩmi drịgé íngóni? ¹⁴ 'Bá úri riúpi rĩ, ĩri 'bá Múngú vé tị ũlũúpi rĩ. ¹⁵ Úri u'de'bá létị drịgé rĩ pi vé ífífí, ĩri 'bá Múngú vé tị yị'bá rá rĩ pi, vùdrị ni gé, koro Sātánã ri ímụ Múngú vé tị kọpi ní yị 'dĩri iza kọpi ẽ ẹsị agásĩ rá. ¹⁶ Úri u'de'bá nyọ̀kú írã drịgé rĩ agá rĩ vé ífífí, ĩri 'bá Múngú vé tị yị'bá ãyĩkō sǐ rĩ pi. ¹⁷ 'Bo kọpi kádō tị Múngú vé rĩ yị, tị Múngú vé rĩ ní vũrã ísụ úrizú kọpi ẽ ẹsị agá 'dǎlé kuyé rĩ sǐ, tã ãzi ũkpó ũkpó kádō kọpi ayaá, tị Múngú vé rĩ gō ãvĩ kọpi ẽ ẹsị agásĩ rá. ¹⁸ Úri u'de'bá ũcékúcé ãsámvú gé sǐ rĩ pi, ĩri 'bá Múngú vé tị yị'bá, ẹ'yị'bá rá rĩ pi. ¹⁹ 'Bo kọpi ní rií tã rụ'bá nōri vé rĩ ũsũú áyu rĩ sǐ, ãzini kọpi ní rií ã'bú vé tã 'duy 'bǎã ãmbúgú rĩ sǐ, ãzini kọpi ní rií ẹsị 'bǎã ngá ụ̀rụ̀kọ'bée drịgé rĩ sǐ, sē kọpi 'bǎkí ẹsị tị Múngú vé rĩ yịzú ku, ĩri sē kọpi adri sũ pẹtị 'aápi ku rĩ

tịni. ²⁰ Úri u'de'ba nyọọkú múké agá rĩ pi, kọpi 'ba Múngú vé tā yì'ba rá, 'bã'bée ì ẹsì agá tịtị rĩ pi. Kọpivé tā 'oó múké rĩ índré sũ ãnyá 'aapi mì be gbálígbálí rĩ tịni, drị ni ãlu rĩ gé, 'a caá pũkú na, pũkú áziyá, dōku mụdđrũlũ ãlu.”

Nāpí lám̄bā vé rĩ
(Lúk̄ā 8:16-18)

²¹ Yẹsũ ní gōzú kọpi ní nāpí āzi ũlũzú kīnī, “‘Bá āzi ri nyo ícó lám̄bā 'yũ su gbóló ã ndúgé, dōku ũdrí i'dú lám̄bā dđĩpi āngũ ìmgbērēepi rĩ ẽ drĩ ako ānì cí rá? Ícó 'oó 'dini ku, ìri lám̄bā rĩ 'yũ 'bã mísá dr̄igé, vũrã ìri ní ícózú āngũ ìmgbērēzú jó agásĩ céré rĩ gé. ²² Ụ'dú āzi ri ímụ 'dđĩ'dđĩ, tā 'bá rĩ pi ní ũzũzũzũ rĩ, ì ímụ i'da āmvé, tā ì ní ũzũzũzũ rĩ pi ārèvú céré, ì ímụ i'da āmvé. ²³ 'Bá rĩ dō bì be, ã yì 'í ní tā 'dđiri.”

²⁴ Yẹsũ gō kpá 'yoó kọpi ní kīnī, “Ìmi 'bākí bì rizú tā má ní ũlũú ìmi ní 'dđĩ'bée yizú múké múké. Múngú ri ìmi ní úmĩ sē ìmi ní ẹb̄ir̄i 'bãã lēzú ìrivé tā n̄zú rĩ sī. Ádarú Múngú ri ìmi ní tā n̄ngará sē ambamba. ²⁵ 'Bá ẹsì 'bãápi tā má ní ímbá rĩ dr̄igé rĩ, ma ìri ní tā n̄ngará sē āmbúgú, 'bo 'bá mávé tā yìpi ku rĩ, ma ìrivé tā n̄ngará 'dụ úmĩ ni gé sī rá.”

Nāpí úri duúpi rĩ vé rĩ

²⁶ Yẹsũ ní 'yozú kīnī, “Mālũngã Múngú vé rĩ adri sũ ágó úri riipi ívé ọmvú agá rĩ tịni. ²⁷ Kãdō adrii ìnì sī, dōku ụtú sī, ágó rĩ dō ụ'dú ko yã, dō ko ụ'dú ku yã, úri rĩ ìfũ, ìri dụ mụzú dudu, ágó rĩ n̄ kuyé dō úri ìfũupi rĩ ri dụ ngóni ngóni. ²⁸ Nyọọkú rĩ sē úri rĩ ìfũ dụ múké, dr̄idr̄i ni, bì

ni ri í'dó ìfũ, ãnyá rĩ ẽ drĩ ri kúru í'dó ayi, ùdũ ni gé, ìri kúru 'a mi be gbálígbálí. ²⁹ ãnyāngā rĩ ka dō gí, ọmvú 'dìpa ri méngēlēsī í'dú ãnyāngā rĩ lizú ãní, ã'diātāsīyā sâ ãnyāngā ìkūnāzú rĩ ícá gí.”

*Nāpí marígó fí be mādāṅá rĩ vé rĩ
(Mātáyo 13:31-32; Lúkā 13:18-19)*

³⁰ Yēsũ ní gōzú 'yozú dī kīnī, “Mālūngā Múngú vé rĩ adri sũ ã'di tīnī? Dōku Mā áyú rí nāpí ngóni ni mālūngā Múngú vé rĩ ã tã ũlūzú ãní? ³¹ Mālūngā Múngú vé rĩ índré sũ marígó fí be mādāṅá rĩ tīnī. ³² Kádō ìri saá, ìri ìfũ du mba ãmbúgú, ìri peṭi ọmvú agá rĩ pi ndē céré, drīṭi ni pi ìgārā ācoco, āríná rĩ pi ímú jó sị sị ni gé.”

*Yēsũ ri 'bá rĩ pi ímbá nāpí sī
(Mātáyo 13:34-35)*

³³ Yēsũ ímbá 'bá rĩ pi nāpí āndiāndí ni pi sī, āzini létì āndiāndí ni pi sī, kọpi ã ámákí rí tã rĩ ãní. ³⁴ Yēsũ kádō ríí tì Múngú vé rĩ ũlūú 'bá rĩ pi ní, ìri ũlū mužú nāpí sī. 'Bo ìri dō ívé 'bá 'i pámvú ũbì'bá rĩ pi be ọ'dúkùlẹgúsī, ìri tã rĩ vé ífífí ũlū kọpi ní céré.

*Yēsũ uga ũlì vīpi ũkpō be rĩ
(Mātáyo 8:23-27; Lúkā 8:22-25)*

³⁵ Ụ'dú ālu ālu 'dāri sī ũndrésī, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní kīnī, “Lē 'bā zokí mužú yīī bālālā rĩ agásī álé 'dāá.” ³⁶ Kọpi ní 'bá bītríká rĩ pi kuzú, Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní tuzú kúlúmgbá Yēsũ ní tuzú rĩ agá, kọpi ní 'dezú zozú mužú yīī rĩ agásī. Kúlúmgbá ã ụrukọ anigé 'dekí mužú kọpi ã vùdrĩ gé sī. ³⁷ Kúru ũlì vīpi ũkpō be

ni ní íngázú vjzú yǐ bālālā rĩ drǐgé sĩ. Yǐ rĩ ní 'bāzú úvázú kǔlúmgbā rĩ úvǐzú ngēlé ngēlé. Yǐ ní í'dózú tǐzú kǔlúmgbā rĩ agá 'dāá, sē kǔlúmgbā rĩ lē tǐ ānǐ yǐ ā ndúgé. ³⁸ Ǫsúzú Yēsũ la ú'dú koó kǔlúmgbā rĩ agá vúlé 'dāá, ętǐ 'ĩ drǐ mākādā sĩ. Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi ní Yēsũ ri zǐzú ú'dúkó be uru 'dāá kǐnĩ, “Ímbápi, 'bā ri tĩ yǐ ā ndúgé, mí ásǐ 'bá sĩ ku āsĩ?”

³⁹ Yēsũ ní aruzú ú'dú gélésĩ, ĩri ní trezú ũlí vǐpi ũkpō be rĩ drǐgé kǐnĩ, “Í tu pá, 'dĩri ícó gĩ.” Koro ũlí vǐpi ũkpō be rĩ ní pá tuzú, āngũ rĩ ní újízú kǐri.

⁴⁰ Yēsũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zǐzú kǐnĩ, “Ngá ĩmi ní adrízú ũrǐ sĩ rĩ ā'di? ĩmi ę'yǐngará ākó?”

⁴¹ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi, ũrǐ fi kōpi ę ęsǐ agá ambamba, kōpi ní 'dezú ĩ uzǐzú ĩ āsámvú gé sĩ kǐnĩ, “'Bá 'dĩri 'bá íngóni ni, átángá átápi ũlí vǐpi ũkpō be rĩ ní tĩ ni yǐ ĩndĩ 'dĩri?”

5

Yēsũ dro índrǐ ũnjǐ fǐú ágó ābābā rú ni drǐgé sĩ

(Mātáyo 8:28-34; Lúkā 8:26-39)

¹ Yēsũ pi ní kúru zozú mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be yǐ bālālā rĩ agásĩ, kōpi ní cazú āngũ Gērāsā vé rĩ gé. ² Yēsũ kā ĩfũú kǔlúmgbā rĩ agásĩ, koro ágó índrǐ ũnjǐ ní fǐí drǐ ni gé ni ní ĩfúzú vūrā ĩ ní rizú āvũ sǐzú rĩ gé 'dāásĩ, ímúzú Yēsũ vúgá nōó. ³ Ágó rĩ ri adri 'būrędrǐ rĩ pi āsámvú gé 'dāá, 'bá āzi ícó ĩri úmbé ímvē sĩ bā ku. ⁴ Ándúrú ĩ njǐ rĩ ágó rĩ ę drǐ pi úmbé

pá ni pi be ímvē sī, 'bo ĩri ímvē ĩ ní 'î drĭ pi úmbézú 'î pá be 'dĭ'bée ũŋō kpélékpélé 'dĭsĭ rá, 'bá āzi ícōpi ágó 'dĭri ā ũkpō ndēēpi ni 'dāáyo. ⁵ Ūtúná sĭ āzini ĩnĭná sĭ, ágó rĭ ri ẹcĭ 'būrēdrĭ rĭ pi āsámvú gé sĭ, āngū ánga rú rĭ pi āsámvú gé sĭ, pí útréngará be, ĩri ri írā anjĭná í'dú 'î rú'bá ũsĭ āní.

⁶ Ágó rĭ kǎ Yēsũ ri ndree rará rú 'dāá, ĩri ní njuzú kŭmŭcí ũtĭzú Yēsũ ẹndrẹtĭ gé. ⁷ ĩri ní trezú ú'dúkó be ọrų 'dāá kĭnĭ, “Yēsũ, Mvǎ Múngú Ūkpō 'Dĭpa vé rĭ, ngǎ mí ní lēé má vúgǎ rĭ ā'di? 'Í sō ũyō Múngú ẹndrẹtĭ gé 'yozú kĭnĭ, mí ícō ma 'oó ũnjĭ ku!” ⁸ Ágó rĭ átá 'dĭni, ā'diātāsĭyā Yēsũ ní 'yoó índrĭ ũnjĭ rĭ pi ní, kōpi ā fŭkĭ ágó rĭ drĭgé sĭ rá rĭ sĭ.

⁹ Yēsũ ní kúru ágó rĭ zĭzú kĭnĭ, “Mĭ rú ā'di 'i?”

Ágó rĭ ní újázú Yēsũ ní kĭnĭ, “Mā rų Bĭtrĭkǎ 'i, ā'diātāsĭyā 'bā kǎrákǎrá.” ¹⁰ Kúru índrĭ ũnjĭ rĭ pi ní Yēsũ ri mǎzú kĭnĭ, Yēsũ ā dro ĩ fŭū āngū rĭ agásĭ āmvé ku.

¹¹ Ánga 'dǎri ā pálé gǎ 'dāá, ĩ ri ĩgǎ úcé, ĩgǎ rĭ pi kǎrákǎrá. ¹² Índrĭ ũnjĭ rĭ pi ní rizú Yēsũ ri mǎzú kĭnĭ, “'Í pē 'bā mųų adrii ĩgǎ 'dǎ'bée āsámvú gé fō, mí ā'yĭ 'bá ní, 'bā mųkĭ úfĭ ĩgǎ rĭ pi agǎ.” ¹³ Yēsũ ní ā'yĭzú kōpi ní. Índrĭ ũnjĭ rĭ pi ní ũkpúzú ágó rĭ drĭgé sĭ, mųzú úfĭzú ĩgǎ rĭ pi agǎ. ĩgǎ rĭ pi élĭfŭ ĩrĭ. ĩgǎ rĭ pi ní njuzú mųzú ọngú sĭ āngū úlupi úlúlŭ rĭ gé 'dāá, kōpi ní u'dezú yĭĭ bǎlǎlǎ rĭ agǎ 'dāá.

¹⁴ 'Bá ri'bá ĩgǎ úcé'bá rĭ pi kǎ tǎ 'dĭri ndree, kōpi ngakĭ únjú mųzú tǎ 'dĭri ũlŭú 'bá kŭrú agǎ

'dālē rī pi ní, āzini 'bá adri' 'bá gúrú kūrú rī ā gārā gá sī rī agá rī pi ní. 'Bá rī pi ní mužú tā 'i 'oópi 'dīri ndrezú. ¹⁵ Kōpi kâ caá Yēsũ vúgá 'dālē, kōpi řsúkí ágó índrí ũnjí ní fíi drī ni gé kárákará rī ícá múké gí, úrí kuú Yēsũ ęndręti gé, su bōngó 'i rú' 'bá gá, úmĩ ni ícá múké gí. Tā 'dīri sē kōpi ní ũřĩ. ¹⁶ 'Bá tā 'i ngaápi ágó rī ā rú' 'bá gá rī ndre' 'bá, āzini řgá rī pi ā rú' 'bá gá rī ndre' 'bá ĩ mĩ sī rī pi ní mužú tā rī ũlũzú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Kúru 'bá āngũ 'dāri agá rī pi ní 'yozú kínĩ, Yēsũ ā nga mužú řvé āngũ agásĩ 'dĩsĩ rá.

¹⁸ Yēsũ kâ rií tuú kúlúmgbá rī agá 'dāá, ágó Yēsũ ní índrí ũnjí droó fũú drī ni gé sī rī ní Yēsũ ri mázú drī řřĩ sī kĩnĩ, 'i lē mužú Yēsũ vúgá sī řndĩ. ¹⁹ 'Bo Yēsũ ā'yĩ řri mužú 'i vúgá sī kuyé, pē řri ē ti kĩnĩ, " 'Í mvi 'bęti, 'i mužú tā āyāzú āyāyā Úpi ní 'oó mĩ rú' 'bá gá, āzini ęsĩ řdríkídri řri ní 'bāá mí ní 'dīri vé tā ũlũú mívé 'bá 'bęti āsámvú gé rī pi ní." ²⁰ Ágó rī ní kúru 'dezú ęcízú tā Yēsũ ní 'oó 'i ní rī ũlũzú mužú kūrú mužrĩ ĩ ní zĩi Dękápólĩsĩ vé rī agásĩ. Tā ágó rī ní ũlũú rī sē 'bá rī pi ní āyāngará.

Yēsũ ídri mvá ũkú Yáyĩrō vé rĩ, āzini ũkú drā be rĩ

(Mātáyo 9:18-26; Lúkā 8:40-56)

²¹ Yēsũ kâ 'i újā gōó zoó mužú álé 'dāá kúlúmgbá sī, 'bá bĩtrĩká ímúkí ĩ úmú adrii Yēsũ ā gārā gá sī kúrũ yĩ ti gé 'dāá. ²² Ágó āzi rú ni Yáyĩrō 'i, řri drĩkoma Jó Múngú ri Zízú rī vé ni, řri ní ímúzú kũmũcí ũřĩzú Yēsũ ęndręti gé, ²³ řri ní Yēsũ ri mázú drī řřĩ sī kĩnĩ, "Mávę mvá ũkúná

rĩ 'dālė drā be ũnjĩkānyākānyā, lē drāadrā, 'í mụ drị tị drị ni gé, ẽ ídrí rí bēnĩ fô." ²⁴ Kúru Yēsũ pi ní 'dezú mụzú ĩri be ĩrivé āngá 'dāá.

'Bá bĩtrĩká 'dekí mụjũ ĩri vúgá sĩ ĩndĩ, kọpi rikí ĩri ũmĩ mụzú ũmĩmĩ, ă'diātāsĩyā 'bá rĩ pi ní adrií tré rĩ sĩ. ²⁵ Ụ'dụ 'dāri sĩ, ũkú āzi 'bá bĩtrĩká rĩ pi āsámvú gé 'dāá, mbāá ụ'dụ ri ẹcị rụ'bá ni gé sĩ, gā deḡá sĩ, 'dụ caá ílĩ mụdrị drị ni ĩrĩ. ²⁶ Ũkú rĩ ẹcị 'bá kárákará ũjó sē'bá ni pi vúgá sĩ ílĩ be aco, iza ívé mũfēngā ambamba ũjó ārēgá sĩ drā 'dĩri vé tã sĩ, 'bo 'bá āzi ícọpi ĩri ní ũjó sēepi ĩrivé drā 'dĩri ní deḡú ni 'dāáyo. ²⁷ Ũkú rĩ kã Yēsũ vé tã yij, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyĩḡá Yēsũ ā úgóró gá 'bá bĩtrĩká rĩ pi āsámvú gé 'dāá, ĩri ní Yēsũ vé bōngó akoóko rĩ úlózú. ²⁸ Ũkú rĩ ụsũ kĩnĩ, "Má úló dō Yēsũ vé bōngó, ma ídrí rá." ²⁹ Ũkú rĩ kã Yēsũ vé bōngó ẽ tị úló, mbēlēḡá ārí ẹcịpi rụ'bá ni gé sĩ rĩ ní pá tuzú, koro ũkú rĩ gō ámá 'i rụ'bá ícá múké gí.

³⁰ Sāḡá 'dāri gé, Yēsũ nĩ ámá rá 'yozú kĩnĩ, ívé ũkpō fũ 'i rụ'bá gá sĩ gí. Yēsũ ní 'i újázú āngũ ndrezú 'bá bĩtrĩká rĩ pi vúgá 'dāá, ĩri ní kọpi zịzú kĩnĩ, "Ă'di úló mávé bōngó nĩ?"

³¹ Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Mí nĩ rá 'bá rĩ pi kárákará ri ĩ mĩ ímúzú mĩ rụ'bá gá nōó, ngá mí ní 'bā zịzú 'yozú kĩnĩ, ă'di úló mívé bōngó nĩ rĩ ă'di?"

³² 'Bo Yēsũ ri 'bá ívé bōngó úlópi rĩ úndré 'bá rĩ pi āsámvú gé sĩ. ³³ Ũkú rĩ kã tã 'i ngaapi 'i rụ'bá gá 'dĩri nĩ ámá, ụrĩ sĩ, rụ'bá ni í'dó rí yāyā. ĩri ní ímúzú kũmũcí ũtịzú Yēsũ ẹndrẹtị gé, ĩri

ní tã 'í ní bōngó rĩ úlózú rĩ ùlüzú Yēsũ ní céré.
³⁴ Yēsũ ní kúru 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, “Mvá ũkú
 'dĩri, ẹ'yīngará mívé rĩ sē mí ídrí gí. 'Í mụ ãyí,
 tãkĩri Múngú vé rĩ ã adri mí be, mĩ rú'bá ã adri
 ule.”

³⁵ Yēsũ kã rií átá ũkú rĩ be, koro āgō urụkọ'béé
 ní ícázú, kọpi íbíkí ímụ Yáyĩrō vé āngá 'dãásĩ,
 kọpi ní 'yozú Yáyĩrō ní kīnĩ, “Mívé mvá ũkúná
 rĩ drã gí, lē mĩ ri sã izaá átázú 'bá riipi āngũ
 ímbápi rĩ be ku.”

³⁶ Yēsũ kã tã 'dĩri yīj, ĩri ní 'yozú Yáyĩrō ní kīnĩ,
 “Lē mĩ ẹsị ã ütĩ ku, mí ẹ'yī mávé tã.”

³⁷ Yēsũ lē 'bá āzi ã mụ 'í vúgá sī ku, ã'yī 'yéná
 Pétēró pi, Yōkóbũ be, Yũwánĩ Yōkóbũ édrípì sī.
³⁸ Kọpi kã mụú caá Yáyĩrō vé āngá 'dãá, Yēsũ
 ndre 'bá rĩ pi ri lụlụlụ gá. ³⁹ Yēsũ ní fizú jó agá
 'dãá, ĩri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kīnĩ, “Ngá ĩmi ní rizú
 lụlụlụ gazú 'dĩni rĩ ã'di? Mvá ũkúná rĩ drã kuyé,
 ĩri ú'dú ko.” ⁴⁰ 'Bo 'bá rĩ pi rikí gụú ĩri sī gụgụ.

Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, 'bá rĩ pi ã fũkí céré āmvé,
 ã'yī 'yéná āvũ rĩ vé ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be, āzini ívé
 'bá áyúāyũ na 'dĩ'béé be, kọpi fikí mụzú jó āvũ
 rĩ 'bázú rĩ agá 'dãá nĩ. ⁴¹ ĩri ní mvá ũkúná rĩ
 ẹ drị ruzú, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Tãlítã kúmĩ!” Ífifí
 ni kīnĩ, “Mvá ũkúná mādãñá 'dĩri, á 'yo mí ní, 'í
 nga urụ.” ⁴² Mvá ũkúná rĩ ní koro íngázú urụ, ĩri
 ní 'dezú ẹcízú urụ sī. Mvá ũkúná rĩ ílĩ be mụdrị
 drị ni ĩrĩ. Tã 'dĩri sē 'bá rĩ pi ní āyāngará. ⁴³ 'Bo
 Yēsũ ní átázú kọpi ní ũkpó ũkpó kīnĩ, lē kọpi ã
 ùlũkí tã 'dĩri 'bá āzi ní ku. ĩri ní 'yozú kọpi ní
 kīnĩ, lē kọpi ã sēkí mvá ũkúná rĩ ní ngá nyaá.

6

*'Bá Nāzērētā vé rĩ pi gāki Yēsũ ri sĩ
(Mātáyo 13:53-58; Lúkã 4:16-30)*

¹ Yēsũ ní ngazú 'dāásĩ, ĩri ní 'dezú mužú Nāzērētā gá, kũrú ĩri ní mbazú rĩ gé. Kòpi mukí ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be trú. ² Ʋ'dú Sābátā vé rĩ kã ícá, Yēsũ í'dó rií 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dāá. 'Bá kárakará ĩrivé tā yì' 'bá rĩ pi āyāki tā ĩri ní átá 'dĩri sĩ āyāyā.

Kòpi rikí ĩ uzijĩ ĩ āsámvú gé sĩ kínĩ, “Ágó 'dĩri ĩsú tā nĩngará, āzini ũkpō tā āyāzú āyāyā 'ozú 'dĩri íngūgá? ³ Ágó 'dĩri adri nyo Māriyā mvòpì ándúru riípi párángi faápi 'dĩgé rĩ 'i kuyé? Yókóbũ pi Yósē be, Yúdā be, Sĩmónā sĩ, adrikí ĩri édrípì kuyé? ĩrivé ómvúpì rĩ' 'bá adri' 'bée 'bá be kũrú 'bávé rĩ agá nō' 'bée kuyé?” Tā ándúru Yēsũ ní 'oó 'dĩ' 'bée sĩ, 'bá rĩ pi gāki ĩri sĩ.

⁴ Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, “Ĩ nébĩ rĩ pi ĩnjĩ vũrã uruko agásĩ ĩnjĩnjĩ, 'bo kũrú ĩrivé rĩ agá, ĩnjĩkí ĩri ku, 'bá ĩrivé 'bětĩ āsámvú gé rĩ pi, ĩrivé máríté rĩ pi be, kòpi ĩnjĩkí ĩri ku.” ⁵ Yēsũ gō tā āyāzú āyāyā ni 'oó āngũ 'dāri gé dđĩ kuyé, tā ĩri ní 'oó rá rĩ, Yēsũ tĩ drĩ 'bá drã be ni pi drĩgé, kòpi ídríkí rá, 'bá ĩri ní drĩ tđĩ kòpi drĩgé rĩ pi vé kálāfe mādāñá. ⁶ Tā 'dĩri sē Yēsũ ní āyāngará, 'bá rĩ pi ní gāá 'i ẽ'yĩgá sĩ rĩ sĩ.

Yēsũ pē ívé 'bá áyúāyũ mužđĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi muž ězĩ ngáá

(Mātáyo 10:5-15; Lúkã 9:1-6)

Yēsũ ní kúru 'dezú rizú 'bá rĩ pi ímbázú mužú gúrú ālu ālu agásĩ. ⁷ Yēsũ ní ívé 'bá áyúāyũ

mụdrị drị ni ịrị rị pi zizú ímúzú vūrā ãlu gé, pē kōpi mụzú ịrị ịrị, sē kōpi ní ũkpō índrị ũnjí rị pi údrózú.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ìmi 'dụkí ngá ãzi mụzú ìmi drịgé sī ìndī ku, 'yéná ìmi 'dụkí túré ẹcị tuzú ni áyu. Ìmi kádō rii mụú, lē ìmi 'dụkí kūmvū mụzú ìndī ku, ìmi 'dụkí ãnyāngā dōku mūfēngā mụzú ìndī ku. ⁹ Ìmi úsúkí ngá pá gá ni pi mụzú, 'bo ã 'dụkí bōngó ãzi ãndō rú mụzú ìndī ku. ¹⁰ Kūrú ãlu ãlu ìmi ní cazú rī agá, 'bētí ì ní ìmi ẹ'yízú drịdrị rī, ìmi áwíkí adrií 'dāgá, cīmgbá ìmi ní fūzú kūrú rī agásī rī gé. ¹¹ Vūrā ãlu ãlu ìmi ní fizú cazú rī agá, 'bá rī pi gākí dō ìmi ẹ'yígá sī, ãzini gākí dō ú'dụkọ múké ìmi ní ũlūú rī yigá sī, ìmi kádō ngáá mụú, ìmi wekí nyọkú ìmí pá ágélé gá rī kú 'dīgé. Ìri lū 'yozú kīnī, ìmi gākí 'bá gūrú 'dāri agá rī pi sī.”

¹² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní kúru 'dezú mụzú ú'dụkọ múké rī ũlūngará gá kīnī, lē 'bá rī pi ã újákí ẹsị, kōpi ã kukí ũnjīkānyā ãní. ¹³ Kōpi údrókí índrị ũnjí kárakará ũfūú 'bá rī pi drịgé sī, ũbēkí ũdu 'bá drā be rī pi rụ'bá gá sī, kōpivé drā de ãní rá.

*Yūwánī vé 'dịngará ã tã
(Mātáyo 14:1-12; Lúkã 9:7-9)*

14 'Bāgú Ēródē* yì 'bá rī pi ārēvú céré rikí átá Yēsū vé tā sī. 'Bá rī pi uruḵo rikí átá kīnī, “Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ingakí ĩri gōó ídri rú drāngará gálésī gí, ĩri ní rizú tā āyāzú āyāyā 'dī'bée 'ozú ũkpō be 'dīni āní.”

15 'Bá uruḵo'bée rikí 'yoó kīnī, “'Bá rī Ēlīyā† 'i.”
Uruḵo'bée kīnī, “'Bá rī índré sū nēbī ọtú ũku rī pi vé āzi tīnī.”

16 Ēródē kā tā 'dīri yīi, ĩri ní 'yozú kīnī, “Índrézú 'bá 'dīri Yūwánī má ní ọtú drī ni līi 'dāri íngá gōó ídri rú drāngará gálésī nī!”

17 Ọtú Ēródē sē tāimbī kīnī, ā ruḵí Yūwánī ri, ā 'bekí ĩri jó āngū ũ'yīzú rī agá. Ēródē 'o tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'í ní édrīpī Pílípū‡ vé ũkú Ērōdíyā ri jeé 'í ní ũkú rú rī sī. 18 Ā'diātāsīyā Yūwánī ri 'yoó Ēródē ní kīnī, “Tāimbī ā'yī kuyé 'yozú kīnī, mí ní mí édrīpī vé ũkú jezú.” 19 Āní sē Ērōdíyā 'bā ẹsī ũnjí Yūwánī ní, lē ĩri 'dīi drāá 'dīisī rá. 'Bo Ēródē ní ā'yīi kuyé rī sī, Yūwánī vé

* **6:14** 6:14 'Bāgú Ēródē: Ēródē 'dīri Ēródē Ānītīpā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá, gō mālūngā rī ruḵi nī sà Yūwánī ní bātízīmū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lā Mātáyo 14:1; Lúkā 3:1; Ẹzị 4:27. Sà ĩ ní Yēsū ri tizú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngū rī nī. 'Í lā Mātáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Vúdrī ni gé, 'bāgú āzi anigé ru ni Ēródē Āgīrīpā, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Ẹzị 12:1-13:1. † **6:15** 6:15 Ēlīyā: Ēlīyā ri nēbī, Múngú 'dụ ĩri mụzú 'bụ gé ídri rú, drā kuyé. Tīkí ĩri ākūdē ílī rī ca mūdūrūlū úrōmī (900), ísụ ākūdē tīkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. Múngú ẹzi kīnī, 'í lē Ēlīyā ri ípēē ígōó vū drīgé nōó ũzi. 'Í lā Mālákí 4:5. ‡ **6:17** 6:17 Pílípū: Pílípū ri 'bāgú Ēródē Ānītīpā édrīpī, sà édrīpī Ēródē ní ĩrivé ũkú Ērōdíyā ri 'dụzú rī gé, ísụ ākūdē Pílípū ri ídri rú.

'dīngará ā tā mba Ērōdīyā ní mbamba. ²⁰ Ērōdē ru Yūwánī ri ruru, nī áamá rá 'yozú kīnī, Yūwánī ri 'bá tā be pīrī ni, āzini 'bá uletere ni, sē Ērōdē ri Yūwánī ā tā mbaá múké. Ērōdē kā tā Yūwánī ní átá rī yīī, sē drī ni ábá ānī céré céré, 'bo 'bā úvá rizú Yūwánī vé tā yīzú.

²¹ Kúru Ērōdē ní ūmū údézú ívé ū'dú ī ní 'i tīzú rī ĩnjīzú ānī. Īri ní ūgalaku ambugu rī pi zīzú ūgalaku ambugu āngáráwá rī pi vé rī piš be, āzini drīkoma āngū Gālīláyā vé rī agá rī pi be ímúzú ūmū rī gé. Ūmū 'dīri zī nóni lēṭī Ērōdīyā ní Yūwánī ri 'dīzú drāzú ānī. ²² Ērōdīyā vé mvá ūkúná rī ní ífízú úngó tuzú 'bá rī pi ęndrēṭī gé 'dīgé, sē āyīkō fu Ērōdē pi ívé ūmū rī pi be ambamba.

Ērōdē ní 'yozú mvá ūkúná rī ní kīnī, “Ngá mí ní lēé rī, ma sē mí ní rá.” ²³ Ērōdē ní ūyō sōzú kīnī, “Ngá mí ní lēé rī, ma ícō sē mí ní rá, mālūngā má ní ruṭú nōri, ma ĩgélé ni āmbúgú rī sē mí ní rá.”

²⁴ Mvā ūkúná rī ní fūzú mužú ęndrēṭī ri zīzú kīnī, “Mā zī ngá íngóni ni?”

Ęndrēṭī ní újázú ĩri ní kīnī, “‘Í 'yo ā līkí mí ní Yūwánī Bātízīmū sēpi rī ĩ drī sēé.”

²⁵ Mvā ūkúná rī ní gōzú 'i újázú mužú ru' 'bá sī Ērōdē vúgá 'dāá, 'yozú ĩri ní kīnī, “Ngá má ní lēé mī sē má ní ú'díkírīṅá nōgó rī, ā līkí Yūwánī Bātízīmū sēpi rī ĩ drī 'bāá ĩgā agá.”

§ 6:21 6:21 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: Īri āngáráwá élfū ālu rī pi ĩ drī koopi ni.

26 Tā 'dīri sē 'bāgú rī ní ĭzāngā ambamba, 'bo lē ũyō 'í ní sōo ũmú rī pi ęndreṭi gé 'dīri ṇōo ku. 27 Koro ĩri ní āngaráwá ālu pēzú mužú jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, 'yozú ĩri ní kīnī, ā lī Yūwánī ē drī ĭjī 'í vú nōo. Āngaráwá rī ní kúru mužú jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, ĩri ní Yūwánī ē drī lizú. 28 ĩri ní Yūwánī ē drī 'bāzú ĭgā agá, ĭjizú sēzú mvá ũkúná rī ní. Mvā ũkúná rī ní kúru Yūwánī ē drī jizú mužú sēzú ęndrėpi drige. 29 Yūwánī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba rī pi ká tā 'dīri yiĭ, kōpi ní mužú Yūwánī vé āvū 'duzú jizú mužú sīzú vūrā ĭ ní rizú āvū sīzú rī agá 'dāá.

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tōwú pi ní

(Mātayo 14:13-21; Lúkã 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)

30 Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ká ĩmvi ĭgōo vulé nōo, kōpi 'dekí riĭ ęzī ĭ ní ngaá, āzini tā ĭ ní ĩmbá rī vé tā ũlūú Yēsū ní. 31 'Bá bītríká ri'ba éci'ba rī pi, urukō'bee dī ĭfí be, urukō'bee dī fū be mužú, sē Yēsū pi ívé 'bá áyúāyū rī pi be ĭsúkí sâ ānyāngā nyazú ni kuyé. Yēsū ní 'yozú ívé 'bá áyúāyū rī pi ní kīnī, "ĭmi ngakí, 'bâ mukí uvuú vūrā kīri ni gé."

32 Kúru Yēsū pi ní tuzú ívé 'bá áyúāyū rī pi be kúlúmgbá agá, kōpi ní mužú adrízú vūrā kīri 'bá ākó ni gé. 33 'Bo 'bá rī pi ká ndreé Yēsū pi 'dekí mužú gí, 'bá rī pi ngakí njuú mužú ọngú sī, ĩngázú kūrū āndiāndí ni pi agásī, kōpi njukí caá vūrā Yēsū pi ní lēzú mužú uvuzú rī gé 'dāá drīdrī. 34 Yēsū ĭsī kúlúmgbá rī agásī, ká 'bá bītríká rī pi ndreé, kōpivé tā fi ęsī ni gé ĭzāngā rú, ā'diātāsīyā

kōpi índrékí sũ kãbĩlõ 'bá úcépi ní ní adrii 'dãáyo rĩ tĩni. Yésũ ní kúru í'dózú kōpi ímbázú, ímbá kōpi ní tã kárakarã.

³⁵ Ụtú rĩ kã 'deé, Yésũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ímúzá 'yozú Yésũ ní kìnĩ, “Bá ímúkí kuú rará rú àngũ 'bá àkó ní gé, ụtú rĩ 'de nóni gí.
³⁶ Lẽ mí pẽ 'bá rĩ pi mụzú, kōpi ã mụkí rí ì ní ànyāngā ndāá gúrú ìnyinǎ rĩ pi agásĩ.”

³⁷ 'Bo Yésũ ní 'yozú kōpi ní kìnĩ, “Ìmi sěkí kōpi ní ngá nyanya, kōpi ã nyakí.”

Kōpi ní újázú Yésũ ní kìnĩ, “Bã ìsúkí rí mũfēngā fífí ẹnjĩpi ẹnjĩenjĩ* mụdǔrũlũ ìrĩ ànyāngā jezú 'bá bĩtríká nō'bée ní ngũgá?”

³⁸ Yésũ ní kōpi zizú kìnĩ, “Pāngã ìmi vúgá 'dĩlé ngōpí? Ìmi mụkí ndreé.”

Kōpi kã ìsú nǐ, kōpi ní újázú Yésũ ní kìnĩ, “Ngá 'bá ní ìsú anigé rĩ, ìri 'yéǎ pángã tǔwú, ì'bí be ìrĩ.”

³⁹ Yésũ ní kúru 'yozú kōpi ní kìnĩ, ìmi lũkí 'bá rĩ pi ã úríkí vũgá ngúlúmũ rú ngúlúmũ rú áse drĩgé. ⁴⁰ Kōpi ní kúru 'bá rĩ pi trazú úrízú ngúlúmũ rú ngúlúmũ rú. Ngúlúmũ urukọ agá, 'bá rĩ pi úríkí mụdǔrũlũ ãlu ãlu, urukọ ní agá, 'bá rĩ pi úríkí pũkú tǔwú tǔwú. ⁴¹ Yésũ ní pángã tǔwú 'dĩ'bée í'duzú ì'bí ìrĩ rĩ be, ìri ní íngazú suzú uru, ìri ní àngũ ndrezú 'bũ gé 'dãá, ìri ní òwõ'difò sězú Múngú ní, ìri ní pángã rĩ ùndízú sězú ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pi drĩgé, ìri ní kpá ì'bí ìrĩ 'dĩ'bée í'duzú sězú kōpi drĩgé, kōpi ní

* **6:37** 6:37 Mũfēngā fífí ẹnjĩpi ẹnjĩenjĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzị ụ'dụ ãlu, ì 'bá rĩ ùfē mũfēngā fífí ẹnjĩpi ẹnjĩenjĩ ãlu ní sī.

kúru awazú mužú 'bá rĩ pi ní. ⁴² 'Bá ālu ālu ịsụ ānyāngā nyaá épízu ānị rá. ⁴³ 'Bá Yẹsụ ā pámvú ūbĩ' 'bá rĩ pi ịkūnākí pánga, āzini ị' 'bị ị ní awaá nyaá 'bá rĩ pi ní rĩ ē ịmbítā caá ūvú ā 'a mụdrị drị ni ịrĩ. ⁴⁴ Āgō[†] ānyāngā rĩ nya' 'bá rĩ pi vé kālāfe ca élifū tōwụ.

Yẹsụ mu yịi drịgẹ sị pá sị
(*Mátáyo 14:22-33; Yūwánĩ 6:15-21*)

⁴⁵ Koro Yẹsụ ní ívé 'bá 'i pámvú ūbĩ' 'bá rĩ pi sẹzú tuzú kúlúmgbá agá, kọpi ā 'dekí mụụ Bētēsāyídā gá 'dālẹ drịdrị, ịsúzu ịri ri 'bá bịtríká rĩ pi ayi vúlẹ nōó. ⁴⁶ Yẹsụ ká 'bá rĩ pi ayií gí, ịri ní mužú ịrā drịgẹ Múngú ri zịngará gá.

⁴⁷ Ká mụụ caá ịnịná sị, ịsụ kúlúmgbá rĩ fi caá Yẹsụ vé 'bá áyúāyū rĩ pi be yịi bālālā rĩ agá bīlībīlị 'dāá gí, kukí Yẹsụ ri kú ọ'dúkụlẹgúsī āmvé nōó. ⁴⁸ Yẹsụ ndre ívé 'bá 'i pámvú ūbĩ' 'bá rĩ pi ri ịzāngā ịsụ ambamba kúlúmgbá rĩ ā sōngará gá, ā'diātāsīyā ūlị rĩ ri kúlúmgbá rĩ vịi ayaá ūkpō sị. Āngū rĩ ní drị ọwụzú kuyé rĩ gé, Yẹsụ ní rizú ímúzú kọpi vúgá nōó yịi rĩ drịgẹ sị pá sị, lẹ kōdō agaá kọpi ā gārā gá sị, ⁴⁹ 'bo kọpi ká ndreé Yẹsụ ri ímú yịi rĩ drịgẹ sị pá sị, kọpi ngakí rii útré ụrị sị, kọpi ụsụkí kīnī tānā ngá rĩ ındrị. ⁵⁰ Kọpi ká ndreé Yẹsụ ri ímú yịi rĩ drịgẹ sị pá sị, kọpi adrikí cére ụrị sị.

Koro Yẹsụ ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Īmi 'okí ụrị sị ku, 'bá rĩ ma 'i, ĩmi úmbékí ésí." ⁵¹ Yẹsụ ní kúru tuzú kúlúmgbá rĩ agá 'dāá, ūlị rĩ ní pá tuzú. Sẹ Yẹsụ vé 'bá ịri ā pámvú ūbĩ' 'bá rĩ pi ní āyāngará.

[†] 6:44 6:44 Āgō: Lākí ūkú rĩ pi anjíná rĩ pi be kuyé.

⁵² Kōpi nīkí ānyāngā Yēsū ní sēé vaápi 'dīri vé ífífi kuyé, ọ̀zūkí kōpivé úmī rá, sē kōpi nīkí tā 'dīri áamá kuyé.

*Yēsū idrí 'bá drā be ni pi Gēnēsārētā gá
(Mātáyo 14:34-36)*

⁵³ Yēsū pi ká yīi bālālā rī zoó, kōpi ní mužú ísízú Gēnēsārētā gá, kōpi ũ'yīkí ũmgbū aya rú ni pi bāákú sī, ú'bé yīi agá 'dāá, kúlúmgbá rī ní pá tuzú 'dāgá. ⁵⁴ Kōpi ká ísí kúlúmgbá rī agásī, 'bá rī pi nīkí Yēsū ri áamá bá. ⁵⁵ 'Bá āngū 'dāri agá rī pi ní ínjúzá céré ímúzá Yēsū vúgá nōó, kōpi ní ìvé 'bá drā be rī pi u'duzú íjízú ìri vúgá nōó pórōsī sī vūrā kōpi ní yīi ìri ní adrizú rī gé. ⁵⁶ Yēsū ri écì mužú gúrú rī pi agásī, kūrú rī pi agásī, āzini 'bētī rī pi agásī. Vūrā ìri ní écízú 'dī'bée agásī, 'bá rī pi rikí ìvé 'bá drā be rī pi íjì ímúzá vūrā jōkōnī vé rī gé. 'Bá rī pi rikí Yēsū ri mää kínī, 'bá drā be rī pi ā úlókí ìrivé bōngó ē tì. 'Bá céré Yēsū vé bōngó akoóko rī ē tì úló'bá rá rī pi, kōpivé drā de kōpi ā rú'bá gá sī rá.

7

*Mērē Yāhūdī rī pi vé rī
(Mātáyo 15:1-9)*

¹ Fārúsī rī pi ā uruko āzini 'bá Mósē vé tāimbī ímbá'bá íngá'bá Yērúsālémā gálésī rī pi ā uruko'bée be, ímúkí ì traá Yēsū ā gārā gá sī kūrū. ² Kōpi ndrekí Yēsū vé 'bá ìri ā pámvú ũbī'bá rī pi í'dókí rií ínáyá nyaá, ũjīkí ì drī kuyé. ³ Fārúsī rī pi Yāhūdī uruko'bée be, kōpi kádō í'dó ínáyá nyaá, kōpi céré ì drī ũjī 'dé'dé sū ìvé mērē ì é'bípìi vé rī

ní lěé rī tīnī, kōpi íbí ínáyá rī nya ndō. ⁴ Kōpi jekí dō ngá āzi jōkōnī gé, ūjīkí dō kuyé, 'bá āzi ícō drī nyaá ku. Mērē 'dīri kōpivé ni, kōpi áwíkí tā ni 'bāá kuú ūkpó ūkpó, kōpi ri ívé ngá ānyāngā nyazú sū kópō, sákānī, āzini bīnīgā tīnī rī pi ā 'a ūjī céré ūjījī.

⁵ Fārúsī rī pi 'bá tāimbī ímbá' bá rī pi be, kōpi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mívé 'bá mī pámvú ūbī' bá rī pi 'dūkí tā 'bá é' bīpījī ní ímbá rī ngaá ku āsī? Kōpi kádō rií ngá nyaá, kōpi ūjīkí ī drī ku āsī?"

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi 'bá ī 'bā' bée kú tā be pīrī 'dī' bée! Tā nēbī Īsáyā ní 'yoó ĩmi tā sī rī, ĩri pīrī. Sī 'dīni kīnī,

" "Bá 'dī' bée ri ma íngú tī sī kána,
'bo kōpi 'bākí ẹsī má drīgé kuyé.

⁷ Kōpi ma ĩnjī ku kána,
tāimbī kōpi ní rií ímbá rī pi, 'bá áda ūtī nī.'

⁸ Īmi gākí tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī. Īmi 'dūkí ímivé tā mērē vé rī 'bāá tā āmbúgú rú."

⁹ Yēsū ní kúru 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi kīnī, ĩmi úmī be tāimbī Múngú vé rī gāzú, ĩmi áwíkí rí tā ímivé mērē vé rī 'dūyú ngaá áyu! ¹⁰ Mósē sē tāimbī 'dīni kīnī, 'Lē mī ĩnjī mí ẹtépī pi mí ẹndrẹpī be ĩnjīnjī,' āzini "Bá ẹtépī ri triipi, dōku ẹndrẹpī ri triipi rī, ā 'dūkí ĩri drāá 'dīisí rá." ¹¹ 'Bo ĩmi ri 'bá rī pi ímbá, kōpi ícō 'yo ī ẹtépījī ní, āzini ī ẹndrẹpījī ní, 'Má ícō ĩmi ĩzā koó ku, ā' diātāsīyā á sō ūyō gí, fēfē kōdō má ní lěé sēé ĩmi ní rī,

7:7 7:7 Īsáyā 29:13 **7:10** 7:10 Wűngará 20:12; Dětōrōnómē 5:16 **7:10** 7:10 Wűngará 21:17; Lẹvītīkā 20:9

ma sē Múngú ní.* 12 Īmi ā'yīkí ku 'bá 'dī'bée ní ĩ ẹtẹpìì ẹ ìzā kozú, āzini ĩ ẹndrẹpìì ẹ ìzā kozú. 13 Īmi gākí tã Múngú ní ẹzìí ĩmi ní rĩ sī, ĩmi 'dùkí rí tã mērē vé rĩ pì ngaá áyu. Tã ĩmi ní ríí ngaá kárákará 'dī'bée ĩri tã ũnjí."

*Ngá sēepi 'bá rĩ ní adrízú āzāvũ rú rĩ
(Mātáyo 15:10-20)*

14 Yẹsũ ní 'bá b́tríká rĩ pì zìzú ímúzú 'í vúgá nŕó dǐí, ĩri ní 'yozú kŕpì ní kǐnǐ, "Īmi yìkí ma, ĩmi 'dùkí tã má ní lǔú ĩmi ní 'dǐri 'bǎá ĩmi drǐgé. 15 Ngá 'bá rĩ ní nyaá fíí 'í agá rĩ sē adri ānǐ āzāvũ rú ku, tã āmbúgú rĩ, átángá ĩri ní átá ĩfũú 'í tì gé sǐ rĩ sē ĩri adri āzāvũ rú nǐ. 16 'Bá rĩ dŕ b́ be, ā yì 'í ní tã 'dǐri."†

17 Yẹsũ kǎ 'bá b́tríká rĩ pì kuú, ĩri ní fizú jó agá. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbǐ'bá rĩ pì zìkí ĩri kǐnǐ, ā ũlũ ĩ ní nǎpí rĩ vé ífífí. 18 ĩri ní kŕpì zìzú kǐnǐ, "Tã má ní ríí átá 'dǐri fì drǐ ĩmi drǐgé kuyé? Ádarú ĩmi nǐkí 'yozú kǐnǐ, ngá ĩmi ní nyaá rĩ sē ĩmi adrií āzāvũ rú ku 'dǐni kuyé? 19 Ngá ĩmi ní nyaá rĩ ícŕ fíí ĩmǐ ẹsǐ agá ku, ĩri fì ĩmi 'a agá, ĩri kúru fũ ĩmi agásí āmvé." Tã Yẹsũ ní 'yoó 'dǐri vé ífífí, ānyāngǎ rĩ pì ārěvú céré āzāvũ ākŕ, ĩ ícŕ nya rá.‡

* **7:11** 7:11 Fẹfẹ kŕdŕ má ní lěé sěé ĩmi ní rĩ, ma sē Múngú ní: Fẹfẹ ĩ ní sěé Múngú ní rĩ, ĩ ĩri zì Kŕrŕbǎnǐ. † **7:16** 7:16 Átángá véréšǐ 16 agá 'dǐri, búkũ Mārākŕ vé ĩ ní sǐ Gǐrǐkǐ tì sǐ drǐdrǐ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gŕkǐ sǐ búkũ Mārākŕ vé vúlé rĩ agá rá. ‡ **7:19** 7:19 Ānyāngǎ āzāvũ rú rĩ: Tǎmbǐ Mŕsē vé rĩ ā'yǐ 'yozú kǐnǐ, ā nyakí ānyǎpá ẏr̀kŕ ĩ ní 'yoó kǐnǐ, kŕpì āzāvũ rú 'dǐ'bée ku. 'Í lǎ Lẹvǐtǐkǎ 11:1-32.

20 Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Tā ĩfũúpi mí ẹsị agásī rī, ĩri sē mi adri āzāvũ rú nī. 21 Tā ĩfũ'bá 'bá rī vé ẹsị agá rī pi 'dī, yīkī ũnjí, ọwũ 'bāngará, ụgũ, 'bá 'dịngará, 22 ágó ũkú be rī ní lazú ũkú āzi sī, dōku ũkú ágó be rī ní lazú ágó āzi be, ẹsị āmbúgú, yīkī tā ũnjí 'ozú ni, mị ũ'bāngará, ẹbírí ũkú vé ni, dōku ẹbírí ágó vé ni, ẹsị 'bāngará 'bá āzi vé ngá drịgẹ, ā'yóngará, āfú, āzini tā 'ongará azakaza rú rī. 23 Tā ũnjí ĩ ní ũlāá 'dī'bée céré, ĩri íbí ĩfũ 'bá rī vé ẹsị agá, tā 'dī'bée sē 'bá rī adri ānī āzāvũ rú.”

*Ūkú ẹ'yīngára be rī
(Mātáyo 15:21-28)*

24 Yēsũ nga fũú Gālíláyā agásī, 'de muụ āngũ Táyā vé rī gé, 'dǎlé mu ríi adrií 'bá āzi vé jó agá. Yēsũ lē 'bá āzi ā nī 'yozú kīnī, 'i 'dǎá'dǎ 'dini ku, 'bo 'bá rī pi nīkí rá 'yozú kīnī, Yēsũ ri 'dǎá'dǎ. 25 Ūkú āzi ĩrivé mvá ũkúná índrí ũnjí ní fíi drị ni gé ni kǎ muụ vūrā Yēsũ ní adrizú rī nīí áamá, ĩri ní muzú kũmũcí ũtịzú Yēsũ ẹnđrẹtị gé. 26 Ūkú 'dĩri adri Yāhúdịzị ku, tịkí ĩri Sírīyā gá, vūrā ĩ ní zịí Fōnísīyā rī agá. Ūkú rī mǎ Yēsũ ri kīnī, Yēsũ ā dro índrí ũnjí rī fũú ívé mvá ũkúná rī drịgẹ sī rá.

27 Yēsũ ní 'yozú ũkú rī ní kīnī, “Drịdrị ni, lē ā sēkí ānyāngā nyaá anjina rī pi ní, adri múké kuyé ĩ ní ānyāngā anjina úcézú rī ú'bézú ũcógú ní.”§

§ 7:27 7:27 Ānyāngā sēngará ũcógú ní rī: Yāhúdị rī pi zikí 'bá adri'bée Yāhúdị rú ku 'dī'bée ũcógú.

28 Ūkú rĩ ní újázú kīnĩ, “Úpí, ũcógú ula'bá mísá ã ndúgé rĩ pi nyakí ínyá u'de'bá anjíná rĩ pi drĩgé sī vúgá rĩ índĩ.”

29 Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, “Tã mí ní újá múké 'dĩri sī, á dro índrí ũnjí rĩ fũú mívé mvá ũkúná rĩ drĩgé sī ãmvé gí, 'í mụ 'bětĩ.”

30 Ūkú rĩ 'de mụú 'bětĩ 'dãá, ca mụú ísú ívé mvá ũkúná rĩ la kú gbóló drĩgé, índrí ũnjí rĩ fũ drĩ ni gé sī gí.

Yēsũ ídrí ágó bĩ be ẽsĩpi gí átápi ku ni

31 Yēsũ ní fũzú ãngũ Táyã vé rĩ agásĩ, ĩri ní 'dezú mụzú Sídónã gá, ĩri ní úlúzá mụzú yĩĩ bālālã Gālíláyã vé rĩ gé, ĩri ní cazú ãngũ Děkápólĩsĩ vé rĩ gé. 32 'Dãlé 'bá urukọ'bee ní ágó bĩ be ẽsĩpi gí átápi ku ni íjízú Yēsũ vúgá. Kọpi mākí Yēsũ ri kīnĩ, ã 'bã 'ĩ drĩ ágó rĩ drĩgé, ágó rĩ ẽ bĩ ã zĩ rí, ã átá rí bēnĩ.

33 Yēsũ ní ágó rĩ jizú 'bá bĩtríká rĩ pi ãsámvú gé sī gārã gá, ĩri ní 'ĩ drĩ suzú ágó rĩ ẽ bĩ úlózú ãní, ãzini we tũsũ 'ĩ drĩgé ágó rĩ ã ádra úlózú ãní. 34 Yēsũ ní ãngũ ndrezú mụzú 'bũ gé 'dãá, ĩri ní á'ázú fũ, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Ēfátã!” Ífifí ni kīnĩ, “Mĩ bĩ ã zĩ 'i.” 35 Koro ágó rĩ ẽ bĩ ní 'i zĩzú, ádra ni ní 'i oyuzú, ĩri ní í'dózú átázú ú'dúkọ be uletere.

36 Yēsũ ní 'yozú 'bá bĩtríká rĩ pi ní kīnĩ, ã lũkĩ tã má ní ágó 'dĩri ídrízú rĩ 'bá ãzi ní ku. 'Bo Yēsũ kã 'yoó kọpi ã lũkĩ tã 'dĩri 'bá ãzi ní ku, kọpi rikí nyo tã rĩ ũlũú mụzú 'bá rĩ pi ní ũlũlũ. 37 Tã 'dĩri sē 'bá rĩ pi ní ãyãngará. Kọpi gőkí rií átá kīnĩ,

“Tā ágó 'dĩri ní 'oó 'dĩri, ĩri múké. Ídrí 'bá bĭ be ẽşĩpi gí, átápi ku rĩ, ĩri tā yĭ rá, ĩri átá rá.”

8

*Yēsũ sē ãnyāngā nyaá 'bá élfũ sũ pi ní
(Mātáyo 15:32-39)*

¹ Sâ 'dãri gé, 'bá bĭtrĭká trakí ĩ Yēsũ ã gārã gá. ãnyāngā kôpi ní nyaánya ni 'dāáyo. Kúru Yēsũ ní ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi zĭzú, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĭnĩ, ² “Ma ĩzāngā sĭ 'bá nŏ'bée sĭ, 'bá nŏ'bée adrikí caá má be ỳ'dú na, kôpi nyakí ngá āzi kuyé. ³ 'Bá nŏ'bée ỳrukŏ íngákí rárá rú, á pē dŏ kôpi muỳ ẽbĭrĭ sĭ, kôpi muỳ ĩdrākā létĭ gé.”

⁴ Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi ní 'yozú ĩri ní kĭnĩ, “Bo āngũ vũũpi rárá rú 'bá ākŏ nŏri gé, 'bá ãnyāngā ĩsũ ngũgá caápi 'bá nŏ'bée ní céré?”

⁵ Yēsũ ní kôpi zĭzú kĭnĩ, “Pānga ĩmi vúgá 'dĩ ngŏpĭ?”

Kôpi ní újázú kĭnĩ, “Pānga 'bá vúgá nŏŏ ẽzĭrĭ.”

⁶ Yēsũ ní 'yozú 'bá bĭtrĭká rĩ pi ní kĭnĩ, kôpi ã úríkí vúgá. ĩri ní pánga ẽzĭrĭ 'dĩ'bée í'dúzú 'í drĭgé, ĩri ní ōwŏ'dĭfŏ sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ní pi ũndĭzú, 'dúzú sēzú ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi drĭgé, kôpi ã jĭkí muỳ ũ'bāá 'bá rĩ pi ẽndrĕtĭ gé sĭ, kôpi 'dúkí ngáá sũ Yēsũ ní 'yoó rĩ tĭnĭ. ⁷ 'ĭ'bí mādāngáná kôpi vúgá anigé, 'bo 'ĭ'bí rĩ pi nyírínyírĭ. Yēsũ ní 'ĭ'bí rĩ í'dúzú, ĩri ní kpá ōwŏ'dĭfŏ sēzú, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi ní kĭnĩ, kôpi ã jĭkí awaá 'bá rĩ pi ní. ⁸ 'Bá rĩ pi nyakí ínáyá rĩ ẽpĭzú rá. Vúdrĭ ni gé, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi ĩkũnākí ãnyāngā ĩ ní nyaá rĩ

ē ĩmbítã caá ũvú ã 'a ézĩrĩ. ⁹ Ʋ'dú 'dãri gé, ãgõ* rĩ pi ícõ ca élifũ sũ rá. Kõpi kã ãnyãngã rĩ nyaá deđe, Yēsũ ní kõi pēzú mužú 'bětĩ. ¹⁰ Koro vùdrĩ ni gé, Yēsũ pi ní ngazú tuzú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be kũlúmgbã agá, kõi ní 'dezú mužú ãngũ Dãlãmãnúťã vé rĩ gé.

Fãrúsĩ rĩ pi lēkĩ Yēsũ ã 'o ĩ ní tã ãyãzú ãyãyã ni

(Mātáyo 16:1-4)

¹¹ Fãrúsĩ rĩ pi kã yĩ kĩnĩ Yēsũ ícã gĩ, kõi ícãkĩ ímũ í'dó riĩ ãgátã gãã ĩri be, ĩri ũ'bĩzú. Kõi lēkĩ Yēsũ ã 'o ĩ ní tã ãyãzú ãyãyã íngãpi 'bũ gélesĩ ni. ¹² Yēsũ kã mužú tã 'dĩri yĩ, ĩri ní á'ázú fũ, ĩri ní 'yozú 'bá 'dĩ'bée ní kĩnĩ, “Úyú lókĩ ãndrũ nõi gé rĩ pi lēkĩ mã 'o ĩ ní tã ãyãzú ãyãyã ni ãsĩ? Ádarú ã lē lũú ĩmi ní, á 'o tã ãyãzú ãyãyã ni ĩmi ní ku.” ¹³ Kuru ĩri ní 'bá 'dĩ'bée kuzú, ĩri ní tuzú kũlúmgbã agá, yĩ bãlãlã rĩ zozú mužú álé 'dãã.

Ākúfĩ Fãrúsĩ rĩ pi vé Ēródē be rĩ vé tã

(Mātáyo 16:5-12)

¹⁴ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ã tã ãvĩ, kõi íjĩkĩ pángã ímũzú ĩndĩ kuyé, ngã kõi vúgã anigé rĩ 'yénã pángã ãlu kũlúmgbã rĩ agá 'dãã. ¹⁵ Yēsũ ní 'yozú kõi ní kĩnĩ, “Īmi adrikĩ mĩ be kowu ãkúfĩ† Fãrúsĩ rĩ pi vé rĩ ã tã sĩ, ãzini Ēródē vé rĩ ã tã sĩ.”

* **8:9** 8:9 Āgõ: Lãkĩ ũkú rĩ pi anjinã rĩ pi be kuyé. † **8:15** 8:15 Ākúfĩ: Ākúfĩ vé ífĩfĩ ĩri íbãngárã ũnjĩ Fãrúsĩ rĩ pi vé rĩ, ãzini Ēródē vé rĩ. 'Í lã Mātáyo 16:12; Lúkã 12:1.

16 Kōpi rikí tā 'dīri átá ĩ āsámvú gé sī ĩ ōgūpīi be kīnī, “Yēsū átá tā rī 'dīni, 'bá ní pánga ijī ĩndī kuyé rī sī.”

17 Yēsū nī tā kōpi ní rīi átá rī rá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú átázú ĩmi āsámvú gé sī 'yozú kīnī pánga 'dāáyo rī ā'di?” Tā 'dīri fi drī ĩmi drīgé kuyé? ĩmi úmī ākó tā 'dīri nīzú ámázú?

18 ĩmi kōdō mī be pírí, ĩmī mī ndre āngū ku? ĩmi kōdō bī be pírí, ĩmī bī yī tā ku? ĩmi ícókí tā má ní ānyāngā sēzú 'bá bītríká rī pi ní 'dāri ígá ku?

19 Má kā pánga tōwú rī ũndīi sēe nyaá 'bá élífū tōwú rī pi ní, ĩmi ĩkūnākí pánga ĩ ní nyaá tí rī ē ĩmbītā caá ũvú ā 'a ngōpí?

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “‘Bá ĩkūnākí caá ũvú ā 'a mūdri drī ní ĩrī.”

20 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Pánga má ní ũndīi sēe nyaá 'bá élífū sū pi ní rī, ĩmi ĩkūnākí pánga ĩ ní nyaá tí rī ē ĩmbītā caá ũvú ā 'a ngōpí?”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “‘Bá ĩkūnākí caá ũvú ā 'a ézīrī.”

21 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Tā 'dīri fi drī ĩmi drīgé kuyé?”

Yēsū zī ágó mī be ēšīpi gí ni ē mī

22 Yēsū pi ká caá Bētēsāyídā gá 'dālé, 'bá urūko ijīkí ágó āzi mī be ēšīpi gí ni ímú Yēsū vúgá nōó. Kōpi mākí Yēsū ri, ā úló rí ágó rī ā rú' 'bá, ágó rī ē mī ā zī rí 'i bēnī. 23 Yēsū ní ágó rī ē drī ruzú, ĩri sēzú fūzú mūzú gūrú rī agásī āmvé. Yēsū ní kúru tūsú wezú ágó rī mī gé, ĩri ní 'i drī tīzú ágó rī drīgé, ĩri ní ágó rī zizú kīnī, “Mi nóni ícó āngū ndre rá?”

24 Ágó rĩ ní ãngũ ndrezú ụrụ, ìri ni 'yozú kīnī, “Á ndre 'bá, kòpi ri ẹcị má gārā gá sī sụ pẹti ní rii ẹcị má gārā gá sī kúrũ rĩ tịni.”

25 Yẹsũ gō 'ì drị 'bǎá ágó rĩ ẽ mị gé dīi, ágó rĩ ẽ mị ní kúru 'i zịzú gōzú ãngũ ndrezú uletere.

26 Yẹsũ ní ágó rĩ pẹzú muzú 'bẹti, 'yozú ìri ní kīnī, “Lẹ mī újá mi gōó vúlẹ gúrú agá 'dǎá ku.”

*Pétěró 'yo kīnī, Yẹsũ ri Kúrísító
(Mátáyo 16:13-20; Lúkǎ 9:18-21)*

27 Yẹsũ pi ívé 'bá 'ì pámvú ùbī'bá rĩ pi be, kòpi ní 'dezú muzú ẹcịzú gúrú Sizeriýǎ Pīlípoyi vé rĩ pi agásī. Kòpi ká rii mụụ létị gé 'digé, Yẹsũ ní kòpi zịzú kīnī, “'Bá rĩ pi ụsụkí kīnī, ma ã'di 'i?”

28 Kòpi ní újázú Yẹsũ ní, “Ụrụkọ'bée kīnī, mi Yūwánī riipi bǎtízīmũ sẹepi rĩ 'i. Ụrụkọ'bée kīnī, mi Ēllyǎ 'i. Ụrụkọ'bée kīnī, mi nẹbị rĩ pi vé ógụpi.”

29 Yẹsũ ní ívé 'bá 'ì pámvú ùbī'bá rĩ pi zịzú kīnī, “Ìmi 'dī'bée, ìmi ụsụkí kīnī, ma ã'di 'i?”

Pétěró ní újázú kīnī, “Mi Kúrísító 'i.”

30 Yẹsũ átá kòpi ní ùkpó ùkpó kīnī, kòpi ã lūkí 'i 'bá ãzi ní ku.

*Yẹsũ átá ívé drǎngará ã tǎ
(Mátáyo 16:21-28; Lúkǎ 9:22-27)*

31 Yẹsũ ní átázú ívé 'bá 'ì pámvú ùbī'bá rĩ pi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvǎ 'i, ma ímụ ìzǎngǎ nya létị be ǎndiǎndi, 'bá ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drịgé rĩ pi be, ǎzini 'bá tǎimbị ímbá'bá rĩ pi be, kòpi ímụ ma gǎ sī, kòpi ímụ ma 'dị drǎ rá. 'Bo ụ'dụ na ã vúdri gé, ma ímụ íngá gō ídri rú.” 32 Yẹsũ

ũlũ kōpi ní tã rĩ ã mị uletere, Pétēró ní Yēsũ ri sezú gārã gá, ĩri ã drĩ ãvãzú.

³³ 'Bo Yēsũ kã 'i újã ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá 'dãá, ĩri ní trezú Pétēró drĩgé kĩnĩ, "Mi Sātánã! 'Í de mi 'dĩsĩ rá, mívé tã rií ũsũú rĩ adri tã Múngú vé ni kuyé, ĩri tã 'bá nyõókú nõri vé rĩ pi vé ni."

³⁴ Kúru ĩri ní 'bá bĩtrĩká 'dĩ'bée zizú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ímúzú 'í vúgá nõlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "'Bá rĩ lã dõ mã pámvú ũbĩ, ã adi 'î rụ'bá, ã 'dụ ívé peṭi alambaku,‡ ã ũbĩ mã pámvú. ³⁵ 'Bá riipi suupi 'î rụ'bá gá 'î drã rí ku rĩ, ĩsú ídri 'dáni'dáni rĩ ku. 'Bá 'i sēepi drãapi mã tã sĩ, ãzini ú'dúkó múké rĩ ã tã sĩ rĩ, ĩri ídri 'dáni'dáni rĩ ĩsú rá. ³⁶ 'Bá rĩ 'bã dõ ẹsị céré ngá nyõókú nõri vé rĩ drĩgé, api dõ ídri 'dáni'dáni rĩ sĩ, ngá múké ĩri ní ĩsú 'dĩgé rĩ ã'di? ³⁷ Ngá ãzi mí ní ícõ sēé Múngú ní mĩ drĩ jezú ídri 'dáni'dáni rĩ ĩsúzú ni nyo anigé? ³⁸ 'Bá rĩ ã drĩ ri dõ nja mã sĩ, ãzini ú'dúkó múké mã ní ũlũú rĩ sĩ 'bá õwú rú rĩ pi ẹndreṭi gé, ãzini 'bá ri'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá lókĩ nõri gé rĩ pi ẹndreṭi gé, ma 'Bá Mvá 'i, ú'dú mã ní ímúzú ĩgõzú mã Ẹtẹpi vé dĩngará be, ãzini mãlãyĩkã uletere rĩ pi be rĩ gé, ma adri ĩri sĩ drĩnjã sĩ."

9

¹ Yēsũ ní gõzú 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "Ĩmi 'bá pá tu'bá 'dĩ'bée, ádarú á lã lũú ĩmi ní 'dĩni, 'bá

‡ **8:34** 8:34 ã 'dụ ívé peṭi alambaku rĩ: Tã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri vé ífífí 'dĩni, lã mĩ útú mi ĩzãngã nyaá.

urukō ïmi āsāmvú gé 'dīgé, ícókí drī drāá ku, kōpi mālūngā Múngú vé ímúpi ũkpō be rī ndre drīdrī ũgbále.”

*Yēsū ā rú'ba újá 'i dīi imvesírílíi
(Mātáyo 17:1-13; Lúkã 9:28-36)*

² U'dú ázýá ã vudrī gé, Yēsū ní Pétēró pi jizú Yōkóbū be Yūwání sī mužú 'í vú sī, kōpi ní tuzú mužú írã drīgé uru 'dāá, ĩ mukí rí adrii túngú ĩ drīkã sī. Kōpi kã tuú caá írã drīgé 'dāá, Yēsū ã rú'ba újá 'i índré ũ'dū be túngú ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'ba rī pi ęndreṭi gé 'dīgé. ³ ĩrivé bōngó újá 'i ọgú imvesírílíi, bōngó rī vé mvengará aga ngá céré ĩ ní údé nyọókú drīgé nōgó rī pi rá. ⁴ Ēlýmā pi ní ĩfūzú Mósē be ímúzú ĩ 'i dazú Yēsū pi ęndreṭi gé, kōpi ní rizú átázú Yēsū be.

⁵ Pétēró ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbápi, ĩri múké 'bá ní adrizú nōgó, lē 'bā 'bekí mōrōgó na, ālu ni mí ní, ālu ni Mósē ní, ālu ni Ēlýmā ní.” ⁶ 'Bo ũrī fu Pétēró pi 'í ọgūpīi be ambamba, sē Pétēró nī tā 'í ní átá rī ã pámvú áamá kuyé.

⁷ ĩrībīti ní ísízú ímúzú kōpi ọzūzú, ú'dúkó ní íkúzú ĩrībīti rī agá 'dāásī kīnī, “Mvã 'dīri mávé ni má ní lēélē rī. Lē ĩmi yíkí ti ni yiyi!”

⁸ Koro Pétēró pi kã ĩ gārã úndré kūrū, Mósē pi Ēlýmā be kōpi āsāmvú gé 'dāáyo, 'bá ĩ ní kuú kōpi āsāmvú gé rī Yēsū 'i.

⁹ Yēsū pi kã rií ísí ímú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba rī pi be írã drīgé 'dāásī vūgá nōó, Yēsū ní átázú kōpi ní kīnī, “Tã ĩmi ní ndreé ĩmī mī sī 'dī'bée, ã lūkí 'bá āzi ní ku. ĩmi úcíkí tā 'dīri kú ĩmī ẹsí agá,

cīmgbá cazú lókí 'Bá Mv́a ní ímúzá drāzú gōzú íngázú ídri rú rī gé." ¹⁰ Kúru kōpi úcíkí tā rī kú ĩ ẹsì agá, 'bo kōpi rikí átá ĩ ǎsámvú gé sī kīnī, "Tā Yésũ ní 'yoó 'i drā, 'i gō íngá ídri rú 'dīri vé ífífí ǎ'di?"

¹¹ Yésũ vé 'bá ĩri ǎ pámvú ũbĩ'bá rī pi ní Yésũ ri zìzú kīnī, "'Bá tǎimbì ímbá'bá rī pi 'yokí kīnī, Ēllyā ri ímú drīdrī nī ǎsī?"

¹² Yésũ ní újázú kōpi ní kīnī, "Ádarú Ēllyā ri ímú drīdrī, ĩri ímú tā rī pi ǎrēvú útú céré ícá pīrì. Síkí Búkũ Múngú vé rī agá kīnī, 'Bá Mv́a ri ímú ĩzāngā nya, 'bá rī pi ĩri gā sī ǎsī? ¹³ 'Bo á lē lūú ĩmi ní, Ēllyā* ícá ĩnógòsì gí, 'bá rī pi 'okí ĩri ũnjí sù ĩ ní ĩrivé tā sī Búkũ Múngú vé rī agá rī tīnì."

*Yésũ ídrí mv́a ágó índrí ũnjí be ni
(Mátáyo 17:14-20; Lúkã 9:37-43a)*

¹⁴ Yésũ pi ká ísì ímúzá írā drīgé 'dǎásī ívé 'bá 'ì pámvú ũbĩ'bá rī pi be vūgá nōó, kōpi ndrekí 'bá bītríká trakí ĩ Yésũ vé 'bá ĩri ǎ pámvú ũbĩ'bá, ĩri ní kuú vúlé 'dǎá rī pi ǎ gārā gá sī kūrū. 'Bá Mósē vé tǎimbì ímbá'bá rī pi ri ǎgátá gā kōpi be. ¹⁵ 'Bá rī pi ká Yésũ ri ndreé, sē kōpi ní ǎyāngará, kōpi ní njuzú mužú Yésũ ri ẹzìzú.

¹⁶ Yésũ ní kōpi zìzú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú ǎgátá gāzú rī ǎ'di?"

¹⁷ Ágó ǎzi ǎlu 'bá bītríká rī pi ǎsámvú gé 'dǎá, ĩri ní újázú kīnī, "Ímbápi, má ĩjì mávé mv́a ágóná nōri ímú mí vūgá, mí ídrí rí ĩri,

* **9:13** 9:13 Ēllyā: Ēllyā Yésũ ní 'yoó 'dīri, 'bá rī Yūwānī bātízīmū sēepi rī 'i. 'Í lā Mátáyo 11:13-14; Mārākō 1:1-9; 6:14-29.

ã'diātāsīyā índrí ũnjí rĩ sē tị ni ỏzũ, átá ku.
 18 Índrí ũnjí rĩ kādō fí drị ni gé, índrí ũnjí rĩ
 ỉri 'dụ 'be vũgá, ỉri 'ỉ sị nya, ứ'bứrúsã ri kpu tị
 ni gé sĩ, rụ'bá ni ri mba ku potokonyo. Má ẹ'yị
 mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi índrí ũnjí rĩ droó
 mvá ágóná rĩ drịgé sĩ, 'bo kọpi ừ'bịkí droó tí."

19 Yẹsũ ní 'yozú 'bá bịtrịká rĩ pi ní kĩnĩ, "Ỉmi
 ẹ'yịngárá ãkō 'dĩ'bée, mã adri rí caá ỉmi be lókí
 be gbã ngọpí? Mã ẹsị ã nya rí ỉzãngã caá lókí be
 gbã ngọpí ỉmĩ tã sĩ? Ỉmi ỉjịkí mvá ágóná rĩ ỉmụ
 má vũgá nōó."

20 Kúru kọpi ní mvá ágóná rĩ ỉjịzú Yẹsũ vú nōó.
 Índrí ũnjí rĩ kã Yẹsũ ri ndreé, ỉri ní mvá ágóná
 rĩ 'dụzú a'bezu vũgá 'dãá ũkpō sĩ, ỉri ní rizú 'ỉ
 úlízú nyọkụ gé sĩ pí ứ'bứrúsã be tị gé.

21 Yẹsũ ní mvá ágóná rĩ vé ẹtẹpị zịzú kĩnĩ,
 "Índrí ũnjí rĩ ri mvá ágóná rĩ ú'bé sũụ 'dĩri tịni
 vũụ caá lókí be gbã ngọpí?"

Mvá ágóná rĩ vé ẹtẹpị ní újázú Yẹsũ ní kĩnĩ,
 "Índrí ũnjí rĩ ỉ'dó mvá ágóná rĩ ú'bé 'dĩni ỉ'dózú
 ãnjĩnã gá 'dãá. 22 Índrí ũnjí rĩ ri mvá ágóná rĩ
 ú'bé njị ấcị agá, ãzini yị agá, ã drã rí kōdô rá.
 'Bo mi dō ỉcọ mvá ágóná rĩ ỉdrí rá, lẹ mĩ ndre
 'bávé ỉzãngã nōri."

23 Yẹsũ ní újázú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Tã mí ní 'yoó
 kĩnĩ, mã dō ỉcọ mvá ágóná rĩ ỉdrí rá 'dĩri vé ỉfífí
 ã'di? 'Bá rĩ ẹ'yị dō mã rá, tã ãzi ỉcọpi mã ndẹpi
 ni 'dãáyo."

24 Koro mvá ágóná rĩ vé ẹtẹpị ní trezú ụrụ 'dãá
 kĩnĩ, "Yẹsũ, mã ẹ'yị mi gí, 'bo 'ỉ ko mã ỉzã, á lẹ
 mi ẹ'yị dĩ aga rá!"

25 Yēsũ kā ndreé 'bá bītríká rĩ pi ri ímũ tã rĩ ã ndrengará gá, Yēsũ ní trezú índrĩ ùnjĩ rĩ drĩgé kĩnĩ, “Mĩ índrĩ ùnjĩ 'dĩri, 'í fũ mvá ágóná 'dĩri drĩgé sĩ ãmvé, mĩ gō fiĩ drĩ ni gé dđĩ ku.”

26 Kúru índrĩ ùnjĩ rĩ ní trezú ú'dúkó be ụrụ 'dãá, mvá ágóná rĩ ayazú, füzú ïri ã drĩgé sĩ ãmvé. 'Bá bītríká rĩ pi kã ndreé mvá ágóná rĩ la kú kpílikpílĩ 'bá drãápi gĩ ni tĩnjĩ. 'Bá rĩ pi kĩnĩ, “Mvá ágóná rĩ drã gĩ.” 27 'Bo Yēsũ ní mvá ágóná rĩ ã drĩ ruzú, ïri ingazú pá tuzú ụrụ sĩ.

28 Vúdrĩ ni gé, Yēsũ kā mvii gōó 'bětĩ gĩ, Yēsũ pi ní fizú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be jó agá, Yēsũ vé 'bá ïri ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní Yēsũ ri zizú ãkũdē 'bá ãzi kōpi ã gārã gá 'dãáyo, kōpi kĩnĩ, “Ngá 'bá ní ícózú índrĩ ùnjĩ drozú ku rĩ ã 'di?”

29 Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, “Índrĩ ùnjĩ rĩ vé drongará, lē 'bá rĩ ã zĩ† Múngú ri.”

*Yēsũ átá ívé drãngará ã tã dđĩ
(Mátáyo 17:22-23; Lúkã 9:43b-45)*

30 Yēsũ nga fũú mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be vūrã kōpi ní adrízú 'dãri agásĩ, kōpi mukĩ trãá ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ agásĩ. Yēsũ lē 'bá ãzi ã nĩ vūrã ï ní mužú adrízú 'dãri ku, 31 ã'diãtãsiyã Yēsũ ri ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ímbá kĩnĩ, “Í ímũ 'Bá Mvá ã ũli 'be, ï ïri rụ sē 'bá ẹsĩ be ùnjĩ rĩ pi drĩgé, ï ïri 'dĩ drã rá. Ú'dú na ã vúdrĩ gé, ïri ímũ íngá gō ídri rú.” 32 Tã Yēsũ ní átá 'dĩri fi 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ' 'bá 'dĩ' 'bée drĩgé 'dãlé kuyé.

† 9:29 9:29 Zĩ: Búkũ ï ní sĩ drĩdrĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ rĩ agá, sikĩ Múngú vé zĩngará ã tã, ãzini ínyá a'bingará vé tã.

Ūrī sī, sē kōpi gōkí tã Yēsũ ní átá 'dīri vé ífífí zīj kuyé.

Ā'di ri adri āmbúgú nī?

(Mātáyo 18:1-5; Lúkã 9:46-48)

³³ Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ūbī'bán rī pi be, kōpi ní cazú Kāpārānāúmā gá, kōpi ní kúru fizú mužú adrizú jó agá. Kōpi ní rizú adrizú jó agá 'dāā rī gé, Yēsũ ní ívé 'bá 'î pámvú ūbī'bán rī pi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní té rizú āgátá gāzú ímúzú lētī gé sī rī ā'di?” ³⁴ 'Bo kōpi újíkí kīri, ā'diātāsīyā kōpi ní rizú ímúngará gá lētī gé sī rī gé, kōpi rikí āgátá gāā ĩ āsámvú gé sī kīnī, ā'di ri adri āmbúgú rú nī.

³⁵ Kúru Yēsũ ní úrizú vūgá, ĩri ní ívé 'bá 'î pámvú ūbī'bán mužrī drī ni ĩrī 'dī'bée zizú ímúzú úrizú 'î gārā gá sī kúrū, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá rī lē dō adrií 'bá rī pi drīgé āmbúgú rú, lē ā adri 'bá ūdūmbītā rú ni, ā adri ātī'bán rú rií 'bá rī pi ní ẹzī ngaá.”

³⁶ Yēsũ ní mváná mādāᅇá ni íjizú pá tuzú 'bá 'î pámvú ūbī'bán 'dī'bée ẹndrētī gé, ĩri ní 'î drī 'bāzú mváná rī ā kídí gé. ĩri ní 'yozú 'bá 'î pámvú ūbī'bán rī pi ní kīnī, ³⁷ “'Bá mváná mādāᅇá nōri ẹ'yípi mâ rú sī rī, ẹ'yí 'dīri ma, 'bá ma ẹ'yípi rī, ẹ'yí 'dīri má Ẹtẹpi ma ĩpẹepi rī.”

'Bá 'bã tã ndrepi ūnjí ku rī, ĩri 'bá 'bávé ni

(Lúkã 9:49-50)

³⁸ Yūwánī ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Īmbápi, 'bá ndrekí ágó āzi ri índrī ūnjí údró mī rú sī, 'bá ugakí ĩri sī, ā'diātāsīyā ágó rī adri 'bá ógúpi kuyé.”

39 Yēsũ ní újázú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnĩ, "Īmi ugakí ágó rĩ ku, 'bá riípi tā āyāzú āyāyā ni 'oópi rĩ, ícó gōó 'i újá mâ tā átá ũnjí ku.
 40 'Bá 'bâ tā ndreépi ũnjí ku rĩ, ĩri 'bá 'bávé ni.
 41 'Bá ĩmi ní yĩĩ sēépi mvuúpi mâ rú sĩ, ĩmi ní ma ě'yĩĩ Kúrísítō rú rá rĩ sĩ rĩ, ĩri āndēma ĩsú rá."

*Ā sēkí 'bá āzi fí ũnjĩkānyā agá ku
 (Mātáyo 18:6-9; Lúkã 17:1-2)*

42 "'Bá āzi úbé dō anjĩná nyírĩná ma ě'yĩ'bá gĩ nō'bée 'deé fíi tā ũnjí agá, ā 'yĩkí ĩrã usegúgú ni umbe ni gé, ā 'bekí ĩri yĩĩ agá. 43 Mĩ drĩ úló dō ũnjĩkānyā, lē mĩ ga ĩri 'dĩísĩ rá, ĩri múké mí ní fizú 'bũ gé 'dālé drĩ be ālu, ndē mí ní fizú ācí vezú āní ũdũ ākó rĩ agá drĩ be ĩrĩ rĩ. 44 Vũrã 'dãri agá, ũ'bũ rĩ pi ũdrãkĩ ku, āzini ācí vũrã 'dãri agá rĩ drã kpá ku. § 45 Mĩ pá jĩ dō mi fíi ũnjĩkānyā 'oó, lē mĩ ga ĩri 'dĩísĩ rá, ĩri múké mí ní fizú 'bũ gé 'dālé pá be ālu, ndē mí ní fizú ācí vezú āní ũdũ ākó rĩ agá 'dãá pá be ĩrĩ rĩ. 46 Vũrã 'dãri gé, ũ'bũ rĩ pi ũdrãkĩ ku, āzini ācí vũrã 'dãri gé rĩ drã kpá ku.*
 47 Mĩ mĩ ndre dō ngá āzi mi sēépi fíipi ũnjĩkānyā agá ni, lē mĩ ínǵé ĩri 'dĩísĩ rá, ĩri múké mí ní fizú mālũngã Múngú vé rĩ agá 'dãá mĩ be ālu, ndē mí ní fizú ācí vezú āní ũdũ ākó rĩ agá 'dãá mĩ be

‡ 9:43 9:43 Ācí vezú āní ũdũ ākó rĩ: Múngú ri úmvúlēsĩ 'bá 'i ě'yĩ'bá ku rĩ pi 'dũ ú'bé ācí 'dĩri agá. 'Í lã I'dangará 20:7-15.

§ 9:44 9:44 Átángá vérēsĩ 44 agá 'dĩri, búkũ Mārākó vé ĩ ní sĩĩ Ĝĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gōkĩ sĩĩ búkũ Mārākó vé vúlé rĩ agá rá. * 9:46 9:46 Átángá vérēsĩ 46 agá 'dĩri, búkũ Mārākó vé ĩ ní sĩĩ Ĝĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gōkĩ sĩĩ búkũ Mārākó vé vúlé rĩ agá rá.

ĩrĩ rĩ. ⁴⁸ Vũrã 'dãri gé, ũ'bũ rĩ pi ũdrãkĩ ku, ãzini
 ãcí vũrã 'dãri gé rĩ drã kpá ku.

⁴⁹ "Bá rĩ pi ãrẽvú céré ĩ ímú kôpi ũ'bĩ ãcí sĩ.

⁵⁰ "Ě'yĩ ri ngá múké, 'bo ě'yĩ rĩ vé sị asuúpi
 asuasu rĩ ícá dõ ãlákála gí, ě'yĩ rĩ gõ adri múké
 ngóni? Lẽ ĩmi adrikĩ ĩmi ãsámvú gé sĩ múké,
 sị ě'yĩ sị be múké rĩ tịnị, ãzini lẽ ĩmi adrikĩ ĩmi
 ãsámvú gé sĩ tã be kírĩ."

10

Ayingára ágó pi vé ũkú be rĩ

(Mátáyo 19:1-12; Lúkã 16:18)

¹ Yēsũ nga fũú mužú ívé 'bá 'ì pámvú ũbĩ'bá rĩ
 pi be Kãpãrãnãũmã agásĩ, mužú ãngũ Yũdáyã vé
 rĩ gé. ĩri ní yĩĩ ãmbúgú dīpi dīdī Yárídénĩ vé rĩ
 zozú mužú álé 'dãá. 'Bá bĩtrĩká rĩ pi gōkĩ ímú vú
 ni gé nõó dī, ĩri ní kôpi ímbázú, sũ ĩri ní riĩ kôpi
 ímbá nĩĩ rĩ tịnị.

² Fãrúsĩ urukọ'bee ímúkĩ Yēsũ ri zĩ ĩri ũ'bĩzú
 ãní kĩnĩ, "Tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ ã'yĩ nyo ágó ni ívé
 ũkú ayizú rá?"

³ Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Tãĩmbĩ Mósẽ vé
 rĩ átá tã 'dĩri drĩgé íngóni?"

⁴ Kôpi ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, "Mósẽ ã'yĩ rá kĩnĩ,
 'Ágó ri kőkōbĩ sĩ sē ũkú ni ní, ĩri ayizú ãní rá.' "

⁵ Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Mósẽ sĩ tãĩmbĩ
 'dĩri ĩmi ní, ã'diãtãsiyã ĩmivé ẹsị ní teete rĩ sĩ.

⁶ Múngú ní í'dózú 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé,
 'Múngú gbi ágó pi ũkú be' ⁷ 'Tã 'dĩri sĩ, 'bá ágó
 ri ívé ẹtẹpi ku, ĩri ívé ẹndrẹpi ku, kôpi ĩ úmú ũkú

ni be. ⁸ 'Bá ĩrĩ 'dĩ'bée ĩ úmú adri rú' 'bá ālu.' ⁹ Ājē Múngú ní úmú gí rĩ, lē 'bá āzi ā ayi ājē rĩ ku."

¹⁰ Yēsũ pi kâ ímví ĩgōó ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be 'bětĩ nōó, kōpi gōkí Yēsũ rĩ zĩí ágó pi vé ayíngará ũkú be rĩ vé tã sĩ dĩĩ. ¹¹ Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, "Ágó ívé ũkú ayiĩpi, gōópi ũkú āzi jeépi rĩ, fi 'dĩri tã ọwũ vé ni 'oó. ¹² Ũkú ívé ágó gāápi sĩ, gōópi ágó āzi jeépi rĩ, fi 'dĩri tã ọwũ vé ni 'oó."

*Yēsũ 'bā tākiri anjĩná nyírĩná rĩ pi drĩgé
(Mātáyo 19:13-15; Lúkã 18:15-17)*

¹³ 'Bá urukọ'bée ĩjĩkí ĩvé anjĩná nyírĩná rĩ pi Yēsũ vúgá, ā tĩ rí drĩ kōpi drĩgé, ā sē rí kōpi ní tākiri. 'Bo 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní trezú 'bá ĩvé anjĩná ĩjĩ' 'bá Yēsũ vúgá 'dĩ'bée drĩgé. ¹⁴ Yēsũ kã tã kōpi ní 'oó 'dĩri ndreé, Yēsũ ě ěsĩ ve kōpi ní rá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "Īmi kukí anjĩná nyírĩná rĩ pi ě ímúkí má vúgá nōó! Īmi ugakí kōpi ku. 'Bá adri' 'bá sũ anjĩná nyírĩná 'dĩ'bée tĩnĩ rĩ pi, kōpi mālũngã Múngú vé rĩ ĩsũ nĩ." ¹⁵ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ ā'yĩ dō mālũngã Múngú vé rĩ sũ anjĩná nyírĩná rĩ pi ní ā'yĩ rĩ tĩnĩ ku, ícó fií mālũngã Múngú vé rĩ agá ku. ¹⁶ Kúru Yēsũ ní anjĩná rĩ pi í'dúzú 'í drĩgé, ĩri ní drĩ tĩzú mužú kōpi drĩgé sĩ ālu ālu, āzini ĩri ní tākiri sězú kōpi ní.

*Ágó ā'bú be rĩ zĩ fĩngará 'bũ gé rĩ vé tã
(Mātáyo 19:16-30; Lúkã 18:18-30)*

17 Yēsũ kā ívé ěĉĩ í'dó, ágó āzi ní njuzú mužú Yēsũ vúgá 'dǎá, kā caá Yēsũ vúgá 'dǎá, ĩri ní kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ęndręti gę, ĩri ní Yēsũ rĩ zizú kĩnĩ, “Ímbápi, mi 'bá múké, mâ 'o ā'di mâ ĩsú rí idri 'dání'dání rĩ ānĩ?”

18 Yēsũ ní ágó rĩ zizú kĩnĩ, “Ngá mí ní ma zizú 'bá múké ā'di?*" 'Bá āzi múké ni 'dǎáyo, 'yęná Múngú ri múké nĩ. 19 Mí nĩ tǎĩmbĩ rĩ rá kĩnĩ, 'Lę mí 'dĩ 'bá ku, lę mí 'bǎ ọwũ ku, lę mí ũgũ 'bá āzi ā ngá ku, lę mí úlĩ ũnjō 'bá āzi drĩgę ku, lę mí ũ'bǎ 'bá āzi ę mĩ ĩrivę ngá 'duzú ku, lę mí ĩnjĩ mí ętępi pi mí ęndrępi be ĩnjĩnjĩ.' ”

20 Ágó rĩ ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, “Ímbápi, á 'du tǎĩmbĩ 'dĩ'bęe vé tǎ ngaá cérę rá, í'dózú má ní adrízú mvǎná rú rĩ gę 'dǎá.”

21 Yēsũ ní āngũ ndrezú ágó rĩ vúgá 'dǎá, lę ágó rĩ lęlę, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Tǎ mí ní 'oó kuyę rĩ 'yęná ālu, 'í mụ, mí ụzi ngá mívé rĩ pi āręvú cérę, mí awa mũfęngǎ ni 'bá ngá ākó rĩ pi ní, úmvúlęsĩ mi mụ ā'bú ĩsú 'bũ gę 'dǎlę ambamba, mí ímụ mâ pámvú ũbĩ.”

22 Ágó rĩ kā tǎ Yēsũ ní 'yoó 'dĩri yiĩ, miłęti ni ísĩ kuú ānĩ kĩnjĩ, ĩri ní 'dezú mužú, ęsĩ ni ĩsú ĩzǎngǎ, ā'diǎtǎsĩyǎ ágó rĩ ā'bú be ambamba.

23 Yēsũ ní āngũ úndręzú 'ĩ gǎrǎ gǎ sĩ kúrũ, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “'Bá ā'bú be rĩ vé fingǎrá mǎlũngǎ Múngú vé rĩ agá 'dǎlę rĩ, tǎ ni mbamba!”

* **10:18** 10:18 Mí ma zĩ 'bá múké āsĩ: Tǎ Yēsũ ní 'yoó 'dĩri vé íffĩ 'dĩni, Yēsũ lę ágó ri ā ụsũ 'yozú kĩnĩ, 'i Múngú 'i. **10:19** 10:19 Wũngǎrá 20:12; Dętörönómę 5:16-20

24 Tā Yēsũ ní 'yoó 'dĩri sē 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ãyāngará.† 'Bo Yēsũ gō tā rĩ ɛndĩ 'yoó kōpi ní dđĩ kĩnĩ, "Mā anji rĩ, 'Bá ã'bú be rĩ vé fingará mālũngā Múngú vé rĩ agá 'dālé rĩ, tā ni ũkpó ũkpó! 25 Kámĩlō vé fingará sĩndánĩ ã úlē gá sĩ rĩ mbamba, 'bo 'bá ã'bú be rĩ vé fingará mālũngā Múngú vé rĩ agá rĩ mba ndēé rá."

26 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ãyāki tā 'dĩri sĩ ambamba, kōpi rikí átá ĩ ãsámvú gé sĩ kĩnĩ, "'Bá ĩ ní ícó paá ũnjĩkanyā agásĩ 'bá ãsámvú gé nōgó rĩ, ĩri adri ã'di 'i?"

27 Yēsũ ndre āngũ kōpi vũgá 'dāá gōgō, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "'Bá áda ícó tā 'dĩri 'dujé ngaá ku, 'bo Múngú ri 'du nga rá, ã'diātāsĩyā Múngú ri ícó tā rĩ pi ārēvú 'du nga céré."

28 Pétērō ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "'Í ndre drĩ ká, 'bá kukí 'bávé ngá ārēvú céré, 'bā ri mĩ pámvú ũbĩ!"

29 Yēsũ ní újázú kĩnĩ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, 'bá ívé 'bētĩ kuúpi, ívé édrĩpi kuúpi, ívé ọmvúpi kuúpi, ívé étépi kuúpi, ívé ɛndrėpi kuúpi, ívé anjiná kuúpi, ívé ọmvú kuúpi mã tā sĩ, āzini ú'dúkó múké mávé rĩ ã tā sĩ rĩ, 30 ĩri jó ịsú, édrĩpi ịsú, ọmvúpi ịsú, ɛndrėpi ịsú, anjiná ịsú, ã'bú ịsú ca mũdđrũlũ kárakará vũ drĩgé nōgó. Ā nya dō ĩzāngā drāáāsĩyā, ú'dú ũdũ vé ímúpi 'dāri gé, ĩri ímú ídri 'dāni'dāni rĩ ịsú rá. 31 'Bá kárakará 'yo'bá kĩnĩ, ĩ drĩdrĩ rĩ pi, kōpi ímú adri ũdũmbĩtā. 'Bá adri 'bá ũdũmbĩtā rĩ pi, kōpi ímú adri drĩdrĩ."

† 10:24 10:24 Āyāngará: 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ịsũki kĩnĩ, Múngú sē ã'bú rĩ 'bá rĩ pi ní nĩ, 'bā tākiri drĩ ni gé gí.

Yēsũ átá ívé drāngárá ã tã dīi
(Mātáyo 20:17-19; Lúkã 18:31-34)

³² Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Yērúsālémã gálé rú, Yēsũ ko kôpi ã drĩ mužú nĩ. 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ã drĩ ábákí céré céré, āzini 'bá muž'bá vú ni gé sĩ rĩ pi, ũrĩ ímvú kôpi rá. Yēsũ ní 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá mužrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bée jizú gārã gá, ĩri ní tã lēepi ímúpi 'i ngaápi 'î rú'bá gá rĩ ũlũzú kôpi ní. ³³ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “'Bá kãdō mužú caá Yērúsālémã gá 'dãá, ma 'Bá Mvã 'i, ĩ ímú mâ ũli 'be rá, ĩ ma jĩ pá tu atala atala rĩ pi drĩgã rĩ pi ẽndrẽtĩ gé, āzini 'bá tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ímbá'bá rĩ pi ẽndrẽtĩ gé. Kôpi ímú mávé tã lĩ, ma 'dizú ãní rá, kôpi ma jĩ pá tu 'bá adri'bá Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ẽndrẽtĩ gé. ³⁴ Kôpi ímú mâ drĩ ínjá, kôpi tũsú úwé mâ rú'bá gá, kôpi ma ũgbã, kôpi ma 'dĩ drã rá, 'bo ú'dú na ã vudrĩ gé, ma gō íngá ídri rú.”

Yōkóbũ pi Yũwánĩ be zikĩ tã āzi Yēsũ tĩ gé
(Mātáyo 20:20-28)

³⁵ Kúru Zēbēdáyō ẽnjipĩ Yōkóbũ pi Yũwánĩ be, kôpi ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó, kôpi ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Ímbápi, tã āzi anigã 'bá lēkĩ zĩjĩ mí tĩ gé, mĩ 'o 'bá ní.”

³⁶ Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, “Ngã ĩmi ní lēã mâ 'o ĩmi ní rĩ ã'di?”

³⁷ Kôpi ní újázú kĩnĩ, “Mĩ kãdō úrí mívã lúpã mālũngã vé 'bá rĩ pi ní mĩ íngúzú íngúngũ rĩ drĩgã, lē mĩ ã'yĩ 'bá ãlu ã úrí mĩ drĩ ẽndẽpĩ gé, āzi rĩ ã úrí mĩ drĩ ĩjĩ gé.”

38 Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi nīkí ngá zī be ku. Īmi nyo ícó ngá kópō agá draápi dradra má ní ímú mvuú 'dīri mvu rá? Dōku bātízīmũ ĩ ní sēé má ní ĩzāngā nyazú 'dīri, ĩmi nyo ícó ā'yī ā sēkí ĩmi ní, sũ ĩ ní sēé má ní rī tīnī rá?”

39 Kōpi ní 'yozú kīnī, “Bā ícó rá.” Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ícó ngá kópō agá draápi dradra má ní mvuú rī mvu rá, āzini bātízīmũ ĩ ní sēé má ní ĩzāngā nyazú 'dīri, ĩmi ícó ā'yī, ĩ sē ĩmi ní rá, 40 'bo úringará mâ drī ëndépi gé, āzini mâ drī ĩjī gé rī, má ícó tā ni ā'yī ĩmi ní nī ku. Vūrā 'dī'bée Múngú údé íngá 'bá 'í ní ũpéé gí rī pi ní.”

41 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbī'bá rī pi ā uringu mudi rī pi ká tā Yōkóbũ pi ní 'yoó Yūwánī be 'dīri yījī, kōpi ē ēsī ve 'bá ĩrī 'dī'bée ní rá. 42 Kuru Yēsũ ní kōpi zizú ímúzú vūrā ālu gé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá adri'bá Yāhūdī rú ku ĩ ní 'bāá 'bá rī pi drīgé 'bāgú rú 'dī'bée, kōpi ri ũkpō áyú ívé 'bá rī pi drīgé, ívé ũgalaku ambugu rī pi ri ũkpō áyú 'bá ĩ ní ruú rī pi drīgé. 43 Īmi āsámvú gé 'dīgé, lē tā rī ā adri sũ 'dīri tīnī ku. Īmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá rī lē dō adrii 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bā 'i adrii ātī'bá ĩmivé ni, 44 āzini 'bá rī lē dō 'i adrii āmbúgú 'bá rī pi drīgé céré, lē ā 'bā 'i adrii túgērī rú rīi ęzī ngaá 'bá rī pi ní céré. 45 Ma 'Bá Mvá 'i, má ímú 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā ngakí má ní ęzī 'dīni kuyé, má ímú ęzī ngaá 'bá rī pi ní, āzini má ímú ma sēé 'dījī drāá 'bá kárakará pi ē drī jezú.”

*Yēsũ zī Bārītīmáyō mī be ęsīpi gí rī ē mī
(Mátayo 20:29-34; Lúkã 18:35-43)*

46 Kúru Yēsũ pi ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be, kôpi ní cazú kũrũ Yērĩkõ vé rĩ gé. Kôpi kâ lée fũú mužú kũrũ rĩ agásĩ, 'bá bĩtrĩká rĩ pi 'dekĩ mužú kôpi ã vudrĩ gé sĩ. Ágó ãzi mĩ be ẽsĩĩpi gĩ ní rú ní Bārĩtĩmáyo 'i, ĩri Tĩmáyo ã mvá, ĩri ri úri lẹti ã jélé gá, ri ngá mã 'bá rĩ pi vúgá. 47 Bārĩtĩmáyo kã yĩ kĩnĩ, 'bá rĩ Yēsũ Nāzērétāgú rĩ ri ẹlĩ mužú nĩ, ĩri ní trezú ụ'dụkọ be ụrụ 'dǎǎ kĩnĩ, "Yēsũ Dǎwụdĩ ã Mvǎ rĩ, 'í ndre ĩzāngǎ mǎvé nōri fô!"

48 'Bá ụrụkọ'bée trekĩ ágó rĩ drĩgé kĩnĩ, ã újĩ kĩri. 'Bo ágó rĩ gō treé mužú drĩgélé kĩnĩ, "Dǎwụdĩ ã Mvǎ rĩ, 'í ndre ĩzāngǎ mǎvé nōri fô!"

49 Yēsũ ní pá tuzú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Ĩmi zĩkĩ ĩri." Kôpi ní ágó mĩ be ẽsĩĩpi gĩ rĩ zĩzú kĩnĩ, "Mĩ adri ụrĩ sĩ ku, 'í nga ụrụ, Yēsũ ri mi zĩ."

50 Bārĩtĩmáyo ní ívé bōngó akoó rũkũ rĩ njezú 'bezú vúgá, ĩri ní wazú ụrụ, ĩri ní mužú Yēsũ vúgá 'dǎǎ.

51 Yēsũ ní ĩri zĩzú kĩnĩ, "Ngá mí ní lée mã 'o mí ní rĩ ã'di?"

Ágó mĩ be ẽsĩĩpi gĩ 'dĩri ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, "Ĩmbápi, á lẹ āngũ ndreé."

52 Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "'Í 'de mužú ĩyĩ, mí ní ma ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ, mí ídrĩ gĩ." Koro ágó rĩ ẽ mĩ ní 'i zĩzú āngũ ndrezú, ĩri ní 'dezú mužú Yēsũ pi ã vudrĩ gé sĩ.

11

*Yēsũ vé fĩngárá Yērūsālémǎ gá rĩ
(Mǎtáyo 21:1-11; Lúkǎ 19:28-40; Yũwǎnĩ
12:12-19)*

¹ Yēsũ pi ní cazú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Bētēfagē gá, āzini Bētēniyā gá, kūrú 'dĩ'bée ĩnyinā Írā Ōlívē* vé rĩ jēlé gá. Kōpi kâ muų caá ĩnyinā kūrú Yērúsālemā vé rĩ gé 'dāá, Yēsũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá ĩrĩ ni pi pēzú muųú drĩdrĩ. ² Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Īmi mukí gúrú ĩmi ęndreųi gé 'dāri gé, ĩmi kádō fĩ caá gúrú rĩ agá 'dāá, ĩmi dōngí mbaápi ú'dí rú 'bá āzi ní drĩ únjúzú ānĩ kuyé ni ĩsú 'yĩkĩ kú 'dāá'dā, ĩmi oųukĩ dōngí rĩ ĩųi má vú nōó. ³ 'Bá āzi zị dō ĩmi, 'Ngá ĩmi ní rií 'oó 'dĩni rĩ ā'di?' Īmi újákĩ ĩri ní 'dĩni, 'Úpĩ lē dōngí rĩ nĩ, ĩ dōngí rĩ újá gō ĩmi ní vúlé rá.' ”

⁴ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá ĩrĩ 'dĩ'bée ní 'dezú muųú, kōpi ní cazú dōngí mbaápi ú'dí rú ni ĩsúzú 'yĩkĩ ĩri ĩnyinā kēętĩlé āngũ ndreępi muųú létĩ ĩ ní fizú muųú kūrú rĩ gé 'dālé rĩ gé, kōpi ní dōngí rĩ oųuzú. ⁵ 'Bá urukọ pá tu'bá 'dālé rĩ pi ní kōpi zizú kīnĩ, “Īmi ri dōngí rĩ oųu ālé?” ⁶ Kōpi ní tã rĩ újázú 'bá pá tu'bá rĩ pi ní sũ Yēsũ ní 'yoó ĩ ní rĩ tịnị, 'bá pá tu'bá rĩ pi ní ā'yĩzú kīnĩ, 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ā jikĩ dōngí rĩ muųú ĩyĩ. ⁷ Kōpi ní dōngí rĩ jizú muųú Yēsũ vúgá 'dālé, kōpi ní ĩvé bōngó akoó rũkũ rĩ pi 'bezú dōngí rĩ ā úgóró gá, Yēsũ ní tuzú úrízú drĩ ni gé. ⁸ 'Bá kárakará ajákĩ ĩvé bōngó akoó rũkũ rĩ pi muųú létĩ rĩ drĩgē sĩ, urukọ'bée vākĩ ĩbĩbĩ oųmvú agá rĩ pi ũ'bāá muųú létĩ rĩ drĩgē sĩ. ⁹ 'Bá 'de'bá Yēsũ ęndreųi gé drĩdrĩ rĩ pi, 'de'bá ĩri ā vųdrĩ gé rĩ pi

* **11:1** 11:1 Ōlívē: Peųi ōlívē vé rĩ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícọ nya rá, ĩ ĩrivé ũ'a zo ũdu rú, Yāhúđĩ rĩ pi ri tịbị á'dí ũdu rĩ sĩ, āzini kōpi ri tō lāmbā agá, ācĩ 'yũzú ānĩ.

be, rikí gbīlílí gaá mužú kíní,

“Hōsánā!”

“Tākíri ā adri 'bá ímúpi Úpí ā rú sī rī† ní!”

¹⁰ “Múngú ā 'bā tākíri mālūngā úyú Dāwúđī vé rī ní ímú ruú rī drīgé!”

“Hōsánā Múngú ɔrúgégé 'bū gé rī!”

¹¹ Kúru Yēsū ní cazú kūrú Yērúsālémā vé rī gé 'dāá, ĩri ní fizú Jó Múngú vé rī agá 'dāá, ĩri ní 'dezú rizú ngá rī pi úndrezú ánázú kúrū. 'Bo ũtú rī ní 'deé gí rī sī, Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá áyúáyū mұdrı drı ní ĩrī rī pi be gúrú Bētēniyā vé rī gé.

*Yēsū tri peṭi ĩ ní zī fīgī rī
(Mātáyo 21:18-19)*

¹² Kā mužú adrii drū 'dini, Yēsū pi ní fūzú ívé 'bá 'î pámvú ũbī'bá rī pi be gúrú Bētēniyā vé rī agásī āmvé, ěbírı fú Yēsū ri káyı. ¹³ ĩri ní peṭi ĩ ní zī fīgī rī ndrezú rárá rú, bı ni amu kú kūmvū, ĩri ní 'dezú mužú peṭi rī ā gārā gá ĩnyinájá 'dāá, lē ndreé dō peṭi rī 'a rá. Kā mužú caá peṭi rī ā gārā gá 'dāá, ĩsú peṭi rī 'a kuyé, 'yéná bı ni amu kú nı, ā'diātāsıyā lókı 'dāri adri peṭi ní 'azú ni kuyé. ¹⁴ Yēsū ní 'yozú peṭi rī ní kını, “Lē 'bá āzi ā gō mívé ũ'a nyaá đđı ālujánı ku.” 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi yıkı tā ĩri ní 'yoó 'điri rá.

Yēsū údro 'bá mūfēngā ufu'bá rī pi Jó Múngú vé rī agásı

(Mātáyo 21:12-17; Lúkā 19:45-48; Yūwánı 2:13-22)

† **11:9** 11:9 'Bá ímúpi Úpí ā rú sī rī: 'Bá 'điri Yēsū 'i. **11:9** 11:9 Sāwımā 118:25-26

15 Yēsũ pi kâ caá ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Yēřúsälémã gá 'dãá, ĩri ní fizú mužú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, ĩri ní í'dózú 'bá ri'bá ngá je'bá, āzini ri'bá ngá uzi'bá rĩ pi údrózú. ĩri ní 'bá ri'bá mũfēngã ufu'bá rĩ pi vé mísá uzezú u'dezú ũlĩ rú, āzini 'bá āmámũ uzi'bá rĩ pi vé kĩtrĩ uzezú u'dezú ũlĩ rú. 16 Yēsũ ã'yĩ 'bá āzi ní ngá jizú uzižú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá ku. 17 Yēsũ ní kōpi ímbázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Sĩkĩ nyo Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú kĩnĩ,

“ Jó mávé rĩ ĩ zĩ

jó 'bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ní ma zizú ni'
'dĩni kuyé?

'Bo ĩmi újákĩ jó rĩ ícá 'vũrã ũgũ'bá rĩ pi ní rizú adrizú ni.' ”

18 Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, 'bá tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, kōpi kâ tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri yĩ, kōpi í'dókĩ létĩ ndãá lēzú Yēsũ ri 'dizú drázú rá. 'Bo kōpi 'okĩ ĩri sĩ ũrĩ sĩ, ã'diātāsĩyã 'bá kárakarã āyãkĩ tã ĩri ní ímbá rĩ sĩ rá.

19 Kã mužú adriĩ ũndrējá rĩ sĩ, Yēsũ pi ní füzú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be kũřú rĩ agásĩ āmvé.

Peřĩ ĩ ní zĩřĩ řĩ vé 'wingárã
(Mātãyo 21:20-22)

20 Kã mužú adriĩ drũ 'dĩni, kōpi kâ riĩ eřĩ mužú peřĩ ĩ ní zĩřĩ řĩ ã gārã gá sĩ, Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní peřĩ Yēsũ ní triĩ 'dãri ndrēzú, peřĩ rĩ í'dó 'wiĩ úlã ni gélēsĩla. 21 Pétēró ní tã ándũřú Yēsũ ní peřĩ rĩ trizú 'dãri ã tã ígázú.

Pétērō ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Ímbápi, 'í ndre drī ká! Peṭi mí ní trīi 'dāri 'wi gí.”

²² Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, “Lē ĩmi ẹ'yīkí Múngú ri. ²³ Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá rī ẹ'yī dō Múngú ri rá, yīkī ni awa dō 'i ĩrī kuyé, ĩri ícó 'yo írā 'dīri ní ā nĵi 'i 'deé yīi bālālā rī agá 'dāá, írā rī ícó 'i nĵi 'de yīi bālālā rī agá 'dāá rá. ²⁴ 'Í 'bā dō ẹsī rizú ngá zizú Múngú vúgá, ngá mí ní zī rī, Múngú ri sē mí ní rá. ²⁵ 'Bo mi dō ri Múngú ri zī, 'í 'bā dō 'bá āzi ā tā kú mí ẹsī agá, lē mī trū ĩri rá, mí Ẹtẹpi 'bū gé rī ā trū rí mi mívé ũnjīkānyā agásī bēnī. ²⁶ 'Bo 'í trū dō mí ógúpī ri ívé ũnjīkānyā agásī ku, mí Ẹtẹpi 'bū gé rī ícó mi trūú mívé ũnjīkānyā agásī ku.”‡

Yāhúdī rī pi zíkí ũkpō Yēsũ ní ẹzī ngazú rī ā tā (Mātáyo 21:23-27; Lúkā 20:1-8)

²⁷ Yēsũ pi ní gōzú cazú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be Yērūsālémā gá 'dāá dīi. Yēsũ kā rií ẹcī Jó Múngú vé rī ā bóró agásī, atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tāimbī Mósē vé rī ímbá'bá rī pi be, 'bá ambugu uruko'bee be, kōpi ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó. ²⁸ Kōpi ní Yēsũ ri zizú kīnī, “Ūkpō mí ní 'bá ngá uzī'bá 'dī'bee údrózú Jó Múngú vé rī ā bóró agásī 'dīri, mí ísú íngūgá? Ā'di sē mí ní ũkpō 'dīri nī?”

²⁹ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, “Ma drī ĩmi zī, ĩmi újákí dō tā má ní ĩmi zizú 'dīri rá, ma kúru ũkpō má ní tā 'ozú rī vé tā ũlū ĩmi ní rá.” ³⁰ Kúru ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Ā'di sē Yūwánī ní ũkpō

‡ **11:26** 11:26 Átángá vérẹṣī 26 agá 'dīri, búkū Mārākō vé ĩ ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkū Mārākō vé vulé rī agá rá.

bātízĩmũ sězú 'dĩri nĩ? Yũwánĩ vé bātízĩmũ sěé 'dĩri íbí íngá 'bũ gélésĩla yā, dōku íbí íngá 'bá áda vúgálésĩ? Īmi újákí má ní!”

³¹ Kōpi ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sĩ kínĩ, “‘Bá 'yokí dō, ‘Ūkpō Yũwánĩ ní bātízĩmũ sězú 'dĩri íbí íngá 'bũ gélésĩla,’ ĩri gō 'bā zĩ, ‘Īmi ẹ'yĩkí Yũwánĩ ri kuyé āsĩ?’ ³² 'Bo 'bá rĩ pi ní 'yoó Yũwánĩ ri nẹbĩ rĩ sĩ, 'bá ícókí 'yoó, bātízĩmũ Yũwánĩ ní sěé 'dĩri, 'bá áda sē ĩri ní ũkpō ni nĩ 'dĩni ku.”

³³ Kōpi ní újázú Yēsũ ní kínĩ, “‘Bá nĩkí kuyé.”

Yēsũ ní újázú kōpi ní kínĩ, “Má ícó ũkpō má ní tā 'ozú rĩ vé tā ũlúú ĩmi ní ku.”

12

*Nāpí āgō ọmvú 'ā'bá rĩ pi vé rĩ
(Mātáyo 21:33-46; Lúkā 20:9-19)*

¹ Kúru Yēsũ ní átázú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní, 'bá tāĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi ní, āzini 'bá ambugu ụrụkọ'bée ní nāpí sĩ kínĩ, “Ágó āzi sa pẹtĩ vinyọ vé rĩ pi,* sị ābi ọmvú rĩ ā gārā sĩ kúrũ, ga 'bũ kuú vūgá 'dāá, rizú vinyọ rĩ zozú ānĩ, āzini sị lágáráka āco ụrụgégé 'dāá, rizú āngũ úndrészú. Kúru ĩri ní ívé vinyọ ọmvú agá rĩ kuzú 'bá ụrụkọ'bée ọmvú 'ā'bá ni pi ní ũkōlō, kōpi ũfěkí ĩri ní mũfěngā, ĩri ní 'dezú mužú āngũ āzi

* **12:1** 12:1 Pẹtĩ vinyọ vé rĩ: Yāhúđĩ rĩ pi 'dúkí pẹtĩ vinyọ vé rĩ ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi ri ũ'a ni zo vinyọ sụ rú. Múngú ipẹ 'bá Īsērėlẹ vé rĩ pi adrii 'bá ívé ni, kōpi ā adriki rí sụ pẹtĩ vinyọ vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tịni. Nāpí pẹtĩ vinyọ vé 'dĩri, sē 'bá tāĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi be nĩkí amá rá 'yozú kínĩ Yēsũ ri ívé tā átá. 'Í lā Sāwúmā 80:8-16; Īsáyā 5:1-7; Mātáyo 21:33-46; Lúkā 20:9-19.

gé. ² Lókí ĩ ní rizú ũ'a rĩ ũtĩzú peṭi vinyo vé rĩ pi sígè sī rĩ kǎ ícò, ĩri ní ívé átí'bá pèzú mužú 'bá ĩri ní ọmvú rĩ kuú kọpi ní ũkōlō 'dǎ'bée vúgá 'dǎá, átí'bá rĩ mu ĩrivé ũ'a rĩ ǎ vúgú íjì. ³ 'Bo 'bá ĩ ní ọmvú rĩ kuú kọpi ní ũkōlō 'dǎ'bée ní ĩri ruzú, kọpi ní ĩri ũgbǎzú, ĩri pèzú mužú drị be ule.

⁴ “Īri ní átí'bá ǎzi pèzú mužú kọpi vúgá 'dǎlé dǎí, 'bo kọpi ǎ gbǎkí ĩri ẽ drị, kọpi u'dakí ĩri ũnjí ũnjí. ⁵ Īri ní gōzú átí'bá ǎzi pèzú, kọpi 'díkí átí'bá 'dǎri drǎá rá. Ri nyo átí'bá rĩ pi ũpèé mužú dǎí dǎí, kọpi ũgbǎkí ụrukọ'bée, ú'díkí ụrukọ'bée ũdrǎá rá.

⁶ “'Bá rĩ ẽ ĩmbítǎ ace ǎlu, 'bá acepi rĩ, ĩri ọmvú 'dǎpa rĩ vé mvá ĩri ní lèé ambamba rĩ. Īri ní mvá rĩ pèzú mužú 'bá ĩri ní ọmvú rĩ kuú kọpi ní ũkōlō rĩ pi vúgá 'dǎá kǐnĩ, ‘Kọpi ícò mǎvé mvá ĩnjì rá.’

⁷ “'Bo 'bá ĩri ní ọmvú rĩ kuú kọpi ní ũkōlō rĩ pi ní rizú átázú ĩ ǎsǎmvú gé sī kǐnĩ, “Bá ímupi ĩrivé ngá ẽ tị ruúpí rĩ, ĩri ímú 'dǎ, lè 'bǎ 'díkí ĩri drǎá 'dǎísí rá, 'bǎ 'dukí rí ọmvú rĩ 'bá ní.’ ⁸ Kọpi ní ĩri ruzú, ĩri 'dǎzú drǎzú rá, kọpi ní ĩrivé ǎvũ 'dǎzú ọmvú rĩ agásí, jìzú 'bezú ǎmvé.”

⁹ Yèsũ ní kọpi zìzú kǐnĩ, “Īmi kádō ũsũ, ọmvú 'dǎpa ri gō tǎ íngóni ni 'o? Á lè lūú ĩmi ní 'yozú kǐnĩ, ĩri ímú 'bá ĩri ní ọmvú rĩ kuú kọpi ní 'dǎ'bée ú'dí ũdrǎ rá, ĩri gō ọmvú rĩ sè 'bá ụrukọ'bée ní.

¹⁰ Īmi lǎkí tǎ ĩ ní sǐ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ kuyé? Búkũ rĩ kǐnĩ,

“ ‘Írǎ ándúrú 'bá jó sị'bá rĩ pi ní gǎá sī rĩ,
 újǎ nóni 'i ícǎ írǎ sèepi jó rĩ ní pá tuzú ǎní
 ũkpó ũkpó ni.

11 Úpí 'o tā 'dīri nī,
sē 'bá ní āyāngará.' "

12 'Bá Yēsũ ní átá kōpi be 'dī'bée nīkí áamá rá,
nāpí Yēsũ ní ũlũú 'dīri, Yēsũ ri tā rī pi nāpí rú
ĩ rụ' bá gá. Kōpi lēkí kōdō ĩri rụú, 'bo kōpi rukí
'bá bītríká rī pi, kōpi kukí ĩri ānī, kōpi gōkí muú
'dīisí rá.

*Mũfēngā umbe jezú rī vé ũfēngará 'bāgú
āmbúgú rī ní rī*

(Mátáyo 22:15-22; Lúkã 20:20-26)

13 Drīkoma 'dī'bée ní Fārúšī rī pi ā ụrụkọ pēzú
'bá Ēródē ri ẹtī' bá rī pi be muzú Yēsũ ri uzizú, ā
'yo rí tā, ĩ tōkí rí ĩri ānī bēnī. 14 Kōpi ní cazú ĩri
vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ímbápi, 'bá
nīkí rá mi 'bá tā 'oópi pīrī ni, 'bá āzi ícọ mívé yīkī
tā 'ozú rī újá ku, mi 'bá rī pi vé tā 'du nga céré
trōtrō, átā dō 'bá rī ā'di 'i, mi ri tā áda Múngú vé
rī ímbá. ĩri nyo múké ĩ ní mũfēngā umbe jezú
rī ũfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní,† dōku ā
ũfēkí ku? 15 'Bā ũfēkí ĩyí, dōku 'bā ũfēkí ku?"

'Bo Yēsũ nī tā kōpi ē ẹsị agá rī rá. Yēsũ ní kōpi
zizú kīnī, "Ími ri tā ndā mâ rụ' bá gá 'dīni āsī?
Ími íjīkí má ní mũfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīenjī ālu,
mâ ndre drī ká." 16 Kōpi ní mũfēngā ā fífí íjizú
ālu Yēsũ vú nōó, Yēsũ ní kōpi zizú kīnī, "Índrīlīkí
ĩ ní údé mũfēngā rụ' bá gá nōri, āzini rụ ĩ ní sīi
rụ' bá ni gé nōri ā'di vé ni?"

12:11 12:11 Sāwụmã 118:22-23 † **12:14** 12:14 'Bāgú āmbúgú
Rómā vé rī: ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndí rī pi agá
rī pi drīgé, āngū Yūdáyā vé rī drīgé, āngū Gālíláyā vé rī drīgé,
āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgé. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú
āmbúgú rī zī ívé tị sī Kāyísarā.

Kōpi ní újázú Yēsũ ní kīnī, “Īndrīlīkī rī, āzini rū rī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ni.”

¹⁷ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá rī dō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ni, ĩmi sēkī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ni, ĩmi sēkī Múngú ní.”

Tā Yēsũ ní újā kōpi ní 'dīri, sē kōpi ní āyāngará.

*Īngāngará drāngará gálēsīla rī vé tā
(Mātáyo 22:23-33; Lúkã 20:27-40)*

¹⁸ Kúru 'bá ĩ ní zīj Sādókē, † 'yo'bá kīnī, 'bá rī drā dō gí ícō gōó íngá ídri rú ku 'dī'bée ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó, kōpi ní Yēsũ ri zizú ¹⁹ kīnī, “Īmbápi, Mósē sī 'bá ní kīnī, “Bá rī vé édrīpi drā dō, ku dō ōwúzī kú mvá ākó, 'bá drāápi rī vé édrīpi rī gō ōwúzī rī é'yī 'í ní ũkú rú, kōpi anji tī ōwúzī rī be, anji kōpi ní tīj rī pi adri édrīpi drāápi 'dāri vé ni.’ ²⁰ Ándúru anji āgō ézīrī, kōpi édrīpi rú, mvá kāyú rī je ũkú, ĩri ní drāzú, kōpi tīkī mvá ũkú rī be kuyé. ²¹ Édrīpi āzi rī ní gōzú ũkú rī é'yízú, ĩri ní kpá drāzú mvá ākó, édrīpi āzi rī ní kpá ũkú rī é'yízú, drā kpá 'dīni, kōpi tīkī mvá ũkú rī be kuyé. ²² Anji ézīrī 'dī'bée ũdrākī céré, tīkī anji ũkú rī be kuyé. Ūdđ ni gé, ũkú rī ní kpá drāzú. ²³ Kúru 'í lū 'bá ní, āgō ũdrā'bá ézīrī 'dī'bée céré rikí ũkú ālu 'dīri jeé, kādō mųú

† **12:18** 12:18 Sādókē: Sādókē rī pi ngúlúmū Yāhúdī rī pi vé tāmbī Mósē vé rī ru'bá tīj rī pi, 'bo kōpi é'yīkī índri rī pi vé tā kuyé, é'yīkī mālāyīkā rī pi vé tā kuyé, āzini kōpi é'yīkī kpá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā'bá gí rī pi gō íngá ídri rú rá 'dīni kuyé. 'Í lā Ēzī 23:8. **12:19** 12:19 Dětōrōnómē 25:5

caá ú'dú 'bá rĩ pi ní íngázú gōzú ídri rú rĩ gé, ũkú 'dĩri adri ã'di vé ni?"

²⁴ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnĩ, "Tã ĩmi ní átá 'dĩri adri pĩrĩ ku! ĩmi nĩkĩ tã ĩ ní sĩĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ kuyé! ĩmi nĩkĩ ũkpō Múngú vé rĩ kuyé!
²⁵ 'Bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi kádō íngá gōó ídri rú, ágó gō ũkú jeé ku, ũkú gō ágó jeé ku. Kōpi adri sũ mālāyĩkã 'bũ gé 'dãlé rĩ pi tĩnĩ. ²⁶ 'Bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi vé íngángará gōó ídri rú rĩ vé tã, ĩmi lãkĩ búkũ Mósē ní sĩĩ rĩ agá rá. ĩmi nĩkĩ tã ãcí ní ñjzú rũdũ agá rĩ rá, Múngú 'yo Mósē ní kīnĩ, 'Ma Múngú Ābūrámã§ vé rĩ, Múngú Īsákã* vé rĩ, āzini Múngú Yōkóbũ† vé rĩ,' ²⁷ Múngú adri 'yozú kīnĩ, ĩri Múngú 'bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi vé ni kuyé, ĩri Múngú 'bá ídri rú rĩ pi vé ni. ĩmi Sãdókē 'dĩ'bee, tã ĩmi ní 'yoó kīnĩ, 'bá ũdrã'bee gĩ rĩ pi íngákĩ gōó ídri rú ku 'dĩri ũnjō."

Tãĩmbĩ tã be agaapi rá rĩ

(Mátáyo 22:34-40; Lúkã 10:25-28)

²⁸ 'Bá tãĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi vé ãlu ní ícázú, ĩsũ Yēsũ pi ri āgátá gã Sãdókē rĩ pi be. Kã ímũ ĩsũ

§ **12:26** 12:26 Ābūrámã: Múngú zĩ Ābūrámã ri kīnĩ, ã ku ívé 'bá 'bētĩ āsámvú gé rĩ pi, ã ku ívé āngũ, ã 'de mujú āngũ āzi ú'dĩ ni gé. Ābūrámã ri é'bĩpĩ Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ĩri ílĩ élifũ ãlu mũdũrũlũ ãrō (1,800) gé, ĩsũ tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Í'dóngará 12-25.

* **12:26** 12:26 Īsákã: Īsákã ri mvá Múngú ní eziĩ Ābūrámã ní rĩ. 'Í lã Í'dóngará 17-35. † **12:26** 12:26 Yōkóbũ: Yōkóbũ ri Ābūrámã mvópĩ Īsákã vé mvá, ĩri anji be mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ, Múngú újã rú ni zĩ Īsērélē, úyú ĩrivé rĩ zĩkĩ anji Īsērélē vé ni. Sã Yēsũ vé rĩ gé, zĩkĩ kōpi Yãhũdĩ. 'Í lã Í'dóngará 25-50. **12:26** 12:26 Wũngará 3:6

Yēsũ újã tã rĩ pĩrĩ, ĩri ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “Tãĩmbĩ 'dĩ'bée agásĩ céré, ngõri ndě nĩ?”

²⁹ Yēsũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Tãĩmbĩ agaápi rá rĩ, ĩri 'dĩ, ‘Īmi anji Īsērélē vé 'dĩ'bée, ĩmi yĩkĩ drĩ ká! Úpĩ 'bávé rĩ, ĩri 'yéńá Úpĩ Múngú 'i. ³⁰ Lē mĩ lē Úpĩ Múngú mívé rĩ éşĩ be céré, índrĩ mívé rĩ be céré, yĩkĩ mívé rĩ be céré, ũkpõ mívé rĩ be céré.’ ³¹ Tãĩmbĩ ĩrĩ rĩ 'dĩni, ‘Lē mĩ lē 'bá mĩ gārã gá rĩ sũ mí ní mĩ rụ'bá lēé rĩ tĩni.’ Tãĩmbĩ āzi tãĩmbĩ ĩrĩ 'dĩ'bée ndēepi rá ni 'dãáyo.”

³² Ágó riipi tãĩmbĩ ímbápi rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Ímbápi, tã mí ní 'yoó kĩnĩ, Múngú ri 'yéńá ālu, Múngú āzi túngú ni 'dãáyo 'dĩri, ĩri tã áda. ³³ Ádarú lē mĩ lē ĩri éşĩ be céré, yĩkĩ mívé rĩ be céré, ũkpõ mívé rĩ be céré, āzini 'í lē dõ 'bá mĩ gārã gá rĩ sũ mí ní mĩ rụ'bá lēé rĩ tĩni, ndě ngá mí ní sēé rĩ pi rá, āzini ndě rõbõņõ mí ní zãá rĩ rá.”

³⁴ Yēsũ kã ndree ágó rĩ újã tã rĩ pĩrĩ, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Mĩ ítrú nõni mi ícã ĩnyĩńá mālũngã Múngú vé rĩ ā jēlé gá gĩ.” Vudrĩ ni gé, 'bá āzi gõ Yēsũ ri zĩ tã āzi sĩ đĩ kuyé.

Kúrísítõ ri ā'di ā Mvã?

(Mātáyo 22:41-46; Lúkã 20:41-44)

³⁵ Yēsũ kã riĩ 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dãá, ĩri ní 'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, “Bá tãĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi ri 'yo kĩnĩ, Kúrísítõ ri ímũ ĩfũ úyú Dãwudĩ vé rĩ agá, tã kõpi ní 'yoó 'dĩri, kõpi ũşşkĩ

íffífi ni a'di? ³⁶ Índrí Uleterē rĩ ású Dāwúđđi ri, sē áta 'díní kīnī,

“ ‘Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní‡ kīnī,
 “Mí úrí mâ drị ẹndẹpị§ gé,
 cĩmgbá má ní mívé ari'ba rĩ pi 'bázú
 mĩ pálé gá rĩ gé.” ’

³⁷ Dāwúđđi zị dō Kúrísítō ri ívé Úpí pírí, Kúrísítō ri ícọ adri Dāwúđđi ā mvá íngóni ngóni?”

'Bá kárakará 'bākí úvá rizú tā ĩri ní ímbá 'dĩri yìzú àyìkō sī.

*Yēsũ kīnī lē 'bá rĩ pi ā adrikí mị be kọwụ 'bá
 tǎímbị Mósē vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi vé tā sī
 (Mátáyo 23:1-36; Lúkā 20:45-47)*

³⁸ Yēsũ kǎ rií 'bá rĩ pi ímbá, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Īmi adrikí mị be kọwụ 'bá ri' 'bá tǎímbị Mósē vé rĩ ímbá' 'bá 'dĩ' 'bée ā tā sī. Kọpi lēkí ĩ úsú bōngó ācoco ni pi sī, rií ẹcị jọkọnị agásī, 'bá rĩ pi kádō ĩ ẹzịí, kọpi ẹ ĩnjịkí rí ĩ ĩnjịnjị. ³⁹ Āzini kọpi lēkí ā 'bākí ĩ úrí vūrā 'bá ambugu rĩ pi vé rizú úrízú Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi agá 'dǎá rĩ gé, āzini vūrā 'bá ĩnjịzú ĩnjịnjị rizú ụmụ nyazú rĩ gé. ⁴⁰ Kọpi ri ọwụzị rĩ pi ẹ mị ũ' 'bā rizú kọpivé ngá jó āsámvú gé rĩ pi u'duzú kọpi drígé sī. Kọpi ri Múngú ri zị sá be āco, 'bá rĩ pi ā ndrekí rí ĩ. 'Bá tā 'o' 'bá 'díní 'dĩ' 'bée, Múngú ri ímụ kọpi ĩrĩñā ũnjí ũnjí.”

‡ **12:36** 12:36 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dĩri vé íffífi, Dāwúđđi zị Yēsũ Kúrísítō ri ívé Úpí. § **12:36** 12:36 Drị ẹndẹpị gé: 'Bá úrípi drị ẹndẹpị gé rĩ, ĩri ụkpō be, ĩ ĩri ĩnjịnjị. **12:36** 12:36 Sāwụmā 110:1

*Ngá ɔwúzígó rĩ ní sěé rĩ vé tã
(Lúkã 21:1-4)*

⁴¹ Yēsũ ní 'dezú mužú úrízú sɔndúkũ ĩ ní 'bãá kuú Jó Múngú vé rĩ agá, ĩ ní rizú mũfěngã 'bezú 'a ni gé rĩ ã gārã gá. Tě rií 'bá kárakarã mũfěngã jì'bá 'be'bá rĩ pi ndreé. Ndre 'bá ã'bú be rĩ pi 'bekí mũfěngã ìvé rĩ ãmbúgú. ⁴² Kúru ɔwúzígó ãzi ìjì ìvé rĩ mũfěngã fífí nyíríná ẹnjìpi ku ni 'beé ĩrĩ.

⁴³ Yēsũ ní ìvé 'bá 'ì pám vú ùbĩ'bá rĩ pi zìzú ìmúzú 'í vúgá nǎó, ĩri ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, ùkú ɔwúzígó ngá ãkó 'dĩri vé mũfěngã 'beé rĩ, ndě 'bá 'be'bá ãmbúgú rĩ pi vé rĩ rá. ⁴⁴ Ngá 'bá ã'bú be rĩ pi ní sěé rĩ, kòpi 'í'dúkí ìvé ã'bú kárakarã rĩ pi agá, 'bo ùkú ngá ãkó 'dĩri sě ìvé ngá 'í ní kǎdô 'ì ìzã kozú rĩ ãrěvú céré."

13

*Ī ìmú Jó Múngú vé rĩ ùṅò ári vūgá
(Mátáyo 24:1-2; Lúkã 21:5-6)*

¹ Yēsũ kã rií fūú mužú Jó Múngú vé rĩ agásĩ, ĩrivé 'bá ĩri ã pám vú ùbĩ'bá rĩ pi vé ãlu ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Īmbápi, 'í ndre drĩ írã ùnyĩ be 'dĩ'bée ká, ãzini 'í ndre drĩ jó ĩ ní sị jó Múngú ri ĩnjìzú rĩ ã gārã gá sĩ ùnyĩ be 'dĩ'bée ká!"

² Yēsũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Jó mí ní ndreé ambugu ambugu 'dĩ'bée, ĩ ìmú kòpi ùṅò céré u'de vūgá, írã ĩ ní jó rĩ pi ù'bázú ãní 'dĩ'bée, ĩ ìmú kòpi ùṅò ú'bé céré vūgá."

*Īzāngā ímúpi drīdrī 'dīlé rī
(Mātáyo 24:3-14; Lúkã 21:7-19)*

³ Vúdrī ni gé, Yēsū mu úrí kuú Írã Ōlívě vé rī drīgé, í'bujá aco kôpi āsámvú Jó Múngú vé rī be nī. Pétēró pi Yōkóbū be, Yūwánī sī, āzini Āndēréyā sī, kôpi ní ĩ njezú mužú Yēsū vúgá 'dāá. ⁴ Kôpi ní Yēsū ri zizú kīnī, “Tā 'dī'bée ímú ĩ nga ngōtú? Ngá ímúpi lūúpi kīnī, tā 'dī'bée ímú ĩ nga rá rī ā'di?”

⁵ Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, “Īmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mī ku, ⁶ ā'diātāsīyā 'bá kárakará pi ímú ũnjō úlī má rú sī, kôpi 'yo, ĩ Kúrísītō 'i. Kôpi 'bá kárakará pi ē mī ũ'bā rá. ⁷ Īmi kádō tā ẹ'dí vé ni yī, āzini ĩmi kádō tā ẹ'dí vé ĩ ní ríí átá rī ā tā yī, lē ĩmi adrikí ũrī sī ku. Tā 'dīni 'dī'bée ímú ĩ nga rá, 'bo adri 'yozú kīnī, ũdū nyōókú nōri vé rī, ĩri 'i deępi 'dī 'dīni kuyé. ⁸ 'Bá āngū āzi agá rī pi ímú ẹ'dí 'dī ĩ āsámvú gé sī 'bá āngū āzi agá rī pi be. 'Bá mālūngā ru'bá rī pi ímú ẹ'dí 'dī ĩ ōgūpī mālūngā ru'bá rī pi be, dīngídīngí ri ímú āngū aya vūrā kárakará ni pi agásī, ẹbírí ri ímú 'de ũnjí ũnjí. 'Bo tā 'dī'bée drī ĩzāngā rī vé í'dóngará.

⁹ “Īmi adrikí mī be kowu! Ī ímú ĩmi uru jī mu tō 'bá tā lī'bá rī pi ẹndreṭi gé, ĩ ĩmi ũgbā Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī kēlīná sī. Ī ímú ĩmi jī mu pá tu ũgalaku ambugu rī pi ẹndreṭi gé, āzini 'bágú rī pi ẹndreṭi gé má tā sī, ĩri adri drīlé múké ĩmi ní mávé tā ũlūzú kôpi ní. ¹⁰ U'dú ũdū vé rī ní drī ícázú kuyé rī gé, lē ā ũlūkí ú'dúkó múké rī mužú āngū rī pi agásī céré. ¹¹ Urukí dō ĩmi,

āzini tōkí dō ĩmi 'bá tã lị'bán rĩ pi ẹndrẹti gé, lē ĩmi rikí ĩmi ũsũũ drǎá átángá ĩmi ní lēé muụ átá rĩ vé tã sĩ ku. Sã ni kǎdō ícá, átángá ĩmi ní muụ átá rĩ, Múngú ri ũlũ ĩmi ní nĩ. ĩmi átákí átángá rĩ nĩ ku, Índrí Uletere rĩ átá nĩ.

¹² “Ẹdrịpi ri ímụ ẹdrịpi ǎ ũli 'be, ĩri ẹdrịpi ri sē 'dị drǎ rá. Ẹtẹpi ri ímụ ívé anjíná rĩ pi ǎ ũli 'be, ĩri kọpi sē ú'dị ũdrǎ rá, anjíná rĩ pi ímụ ufu ku ari'ba rú, kọpi 'bá ĩ tị'bán rĩ pi sē ú'dị ũdrǎ rá.

¹³ 'Bá rĩ pi ímụ ĩmi ngũ ũnjí mà tã sĩ, 'bo 'bá pá tuúpi títí ívé ẹ'yĩngárá agá cĩmgbá cazú ụdũ gé rĩ, Múngú ri ímụ ĩri pa rá.

Tã ũnjí ímụpi 'i ngaápi rĩ

(Mátáyo 24:15-21; Lúkǎ 21:20-24)

¹⁴ “Īmi kádō 'Ngá Ūnjí āngũ izaápi' ni ndree tu pá kuú vũrǎ ĩri ní kǎdō pá tuzú ku rĩ gé, 'bá tã ni lǎápi rĩ ǎ nĩ tã ni vé ífífí múké. Sã 'dǎri gé, 'bá adri'bán āngũ Yũdáyǎ vé rĩ agá rĩ pi, lē kọpi ǎ ápákí muzú írǎ drĩgé. ¹⁵ Tã 'dĩri ịsú dō 'bá rĩ jó drĩgé, ẹ ísị fíí jó agá 'dǎá, muụ ngá āzi í'dụ ku. ¹⁶ Tã 'dĩri ịsú dō 'bá rĩ ọmvụ agá, lē 'bá rĩ ǎ gō vúlé muụ ívé bōngó akoó rũkũ rĩ í'dụ ku. ¹⁷ Lókí 'dǎri gé, tã rĩ ímụ adri ũkpó ũkpó ũkú 'a be rĩ pi ní, āzini ũkú anjị be drĩ ũdẹǎ rú bǎ ndrũ'bá ndrũdrũ rĩ pi ní! ¹⁸ Lē ĩmi zíkí Múngú ri, tã 'dĩ'bée ǎ ngá rí 'i lókí kilóngóro vé rĩ* gé ku, ¹⁹ ǎ'diātāsīyǎ sã 'dǎri gé, ịzāngǎ 'bá rĩ pi ní

13:14 13:14 Dānyélē 9:27; 11:31; 12:11 * **13:18** 13:18 Lókí kilóngóro vé rĩ: Āngũ Ịsērélē vé rĩ gé 'dǎá, lókí kilóngóro vé rĩ gé, ẹcị tungárá ũkpó ũkpó, ǎ'diātāsīyǎ yĩgọ ri 'dị ambamba, sē āngũ rĩ igbe igbe.

ímú nyaá rĩ, Múngú ní í'dózú vũ rĩ gbingará gá 'dǎá, kôpi nyakí drĩ ãvũ ni kuyé. 'Bo ìzāngā sũ 'dĩri tĩnĩ ni, ícó gōó 'i ngaá dǐĩ ku. ²⁰ Úpí ě ítrú dō ú'dú ìzāngā nyazú rĩ ícá ělĩná ku, 'bá āzi ícó adrií ídri rú ku. 'Bo ìrivé 'bá ìri ní ìngá ũpěé rĩ pi ā tā sī, ìri ú'dú rĩ ítrú ícá ělĩná. ²¹ Lókí 'dāri gé, 'bá rĩ 'yo dō, "Í ndre, Kúrísitō ri nō!" dōku 'Ìri 'dā!' lē mī ě'yī ìrivé tā ìri ní 'yoó 'dĩri ku. ²² 'Bá ũnjó rú 'yo 'bá kīnī ĩ Kúrísitō 'i rĩ pi nēbĩ ũnjó rú rĩ pi be, kôpi ímú ífũ ri tā āyāzú āyāyā ni pi 'o 'bá Múngú ní ũpěé rĩ pi ě mī ũ'bāzú ānī, 'bo kôpi ícókí ũ'bāá bā ku. ²³ 'Bo ìmi adrikí mī be kowu! Má ũlũ ìmi ní tā ímú 'bá 'i nga 'bá rĩ pi ārēvú céré drĩdrĩ gí.

Yēsũ vé ìgōngará

(Mātáyo 24:29-31; Lúkã 21:25-28)

²⁴ "Lókí 'dāri gé, ìzāngā 'bá rĩ pi ní nyaá rĩ ā vúdri gé,

" 'Ūtú rĩ ě mī ri ímú bĩ nĩ ku ìnĩná rú, mbāá rĩ gō kaá ku.

²⁵ Línyā rĩ pi ímú lũ 'bũ gé 'dāásĩ vūgá, ĩ ímú ngá 'bũ gé 'dālé rĩ pi aya rá.'

²⁶ "Sā 'dāri gé, ma 'Bá Mvā 'i, 'bá rĩ pi ímú mávé ímúngará ìrĩbĩtĩ agásĩ ũkpō be āmbúgú rĩ ndre, āzini mávé dīngará pōwũpōwũ rĩ ndre ĩ mī sī. ²⁷ Ma ímú mávé mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú 'bá ĩ ní ũpěé gí rĩ pi tra vũ drĩgé sī céré, cĩmgbá cazú 'bũ gé 'dǎá.

Nāpí pētĩ ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ vé rĩ

(Mātáyo 24:32-35; Lúkã 21:29-33)

28 “Lē ĩmi nĭkĭ tã 'dĩri áamá peṭi rú' 'bá gá, peṭi ĩ ní zĭi fĭgĭ rĭ ě bí í'dó dō rŭú gĭ, mĭ ícó nĭ áamá 'yozú kĭnĭ, ěézŭ ícá ĩnyinǎ gĭ. 29 Kúru ĩmi ndrekí dō tã má ní ũlŭú 'dĩ'bée ri ĩ 'o, ĩmi ícó nĭ áamá 'yozú kĭnĭ, lókí má ní ĩgōzú rĭ ícá ĩnyinǎǎ gĭ. 30 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, 'bá ɔrŭkŭ lókí nōri vé rĭ pi ũdrākí drĭ ku, tã 'dĩ'bée ārēvú céré ímŭ ĩ nga drĭdrĭ ũgbále ká. 31 'Bŭ pi vŭ be, kŕpi ímŭ de rá, 'bo átángá má ní átá rĭ tã áda, ĩri adri mužú 'dáni'dáni.

*'Bá āzi nĭ ú'dú, dōku sã má ní ímvízú rĭ kuyé
(Mātáyo 24:36-44)*

32 “'Bo 'bá āzi nĭ ú'dú, dōku sã tã 'dĩ'bée ní 'i ngazú rĭ kuyé, mǎlāyíkã 'bŭ gé rĭ pi nĭkĭ kpá kuyé, Ma Mvá rú, á nĭ kpá kuyé, 'yénǎ má Ẹtēpi Múngú nĭ ĩngá nĭ. 33 Lē ĩmi adrikí mĭ be kŕwŭ, ĩmi adrikí ũrē, ā'diātāsīyã ĩmi nĭkĭ sã tã rĭ ní ímŭzú 'i ngazú rĭ kuyé. 34 Tã má ní átá 'dĩri, ĩri adri sŭ ágó āzi ní ívé 'bētĭ kuú, ĩri ní 'deé mužú ěcĭ gé rárá rú, ĩri ní ězĭ awaá ívé ātí'bá rĭ pi ní, ĩri ní 'yoó ívé ātí'bá kĕētĭlé ũtēepi rĭ ní, ā adri mĭ be mgbŭ rĭ tĭni.

35 “Kúru lē ĩmi adrikí mĭ be mgbŭ, ā'diātāsīyã lókí jó 'dĭpa ní ícázú rĭ, dō ĩri ícá ũndrēǎ sĭ yã, dō ĩnĭǎ útú gé yã, dō ũ'bŭtĭ sĭ yã, ĩmi nĭkĭ kuyé. 36 'Bo jó 'dĭpa ícá dō mbēlēǎ, ě ícá rĭ ĩmi ĩsŭ ú'dú kongárá gá ku. 37 Tã má ní 'yoó ĩmi ní 'dĩri, á 'yo 'bá céré ní, lē ĩmi adrikí mĭ be mgbŭ, ĩmi ũtĕkĭ ĩrivé ĩgōngárá!”

14

'Bekī Yēsū ā ũli lēzú ĩri 'dizú

(Mātáyo 26:1-5; Lúkã 22:1-2; Yũwánĩ 11:45-53)

¹ Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jọ rĩ pi tị gé sĩ rĩ,* āzini Ụmụ ĩ ní Pángá ni 'Bǎá Údrá ku rĩ nyazú rĩ† vé ụ'dụ kǎ aceé ĩrĩ, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tǎimbị ímbá'bá rĩ pi be, rikí Yēsū ā tǎ ndrĩ lēzú ĩri ruzú, ĩ 'dìkí rí ĩri drǎá 'dĩisĩ rá. ² Kòpi rikí 'yoó kínĩ, “Lē 'bá rúkí Yēsū ri ụ'dụ ụmụ nyazú rĩ gé ku, ā 'diātāsīyǎ 'bá rĩ pi ímụ íngá 'bá drĩgé gí.”

Ūkú āzi dǎ ũdu Yēsū drĩgé

(Mātáyo 26:6-13; Yũwánĩ 12:1-8)

³ Yēsū kǎ rií adrií Bētēniyǎ gá 'dǎá, ri adrií Sīmónǎ ọtụ ụfú ní nyaá rĩ vé āngá. Yēsū kǎ úrí ínyá nyangára gá, ũkú āzi ní ímúzá ũdu ngụpị ndrĩndrĩ ni be drĩgé mǎlǎngĩ agá, ũdu rĩ ājē be āmbúgu. Ūkú rĩ ní mǎlǎngĩ rĩ ē tị zịzú, ĩri ní ũdu rĩ dǎzú Yēsū drĩgé.

* **14:1** 14:1 Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jọ rĩ pi tị gé sĩ rĩ: Yǎhúdị rĩ pi ri ụ'dụ Múngú ní ọtụ ẹlìzú Ísèrélè rĩ pi vé jọ rĩ pi tị gé sĩ Ẹjèpétò gá 'dǎá rĩ vé tǎ ígá. Ọtụ kòpi ẹ'bípịj ụbèkí kǎbílò ā ǎrĩ ívé kẹtị ē ẹrĩfe gá sĩ, sē Múngú ú'dị kòpi kuyé. Múngú ú'dị 'bá Ẹjèpétò vé kǎbílò ǎrĩ ụbè'bá ívé kẹtị ē ẹrĩfe gá sĩ kuyé rĩ pi vé anjì āgò kǎyú rĩ pi ụdrǎá 'bá ǎlu ǎlu vé 'bètị ǎsámvú gé sĩ rá. 'Í lǎ Wùngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkã 2:41; Yũwánĩ 2:13; Ẹzị 12:4; 1 Kòrínító 5:7; Ẹbèrè 11:28. † **14:1** 14:1 Ụmụ ĩ ní Pángá ni 'Bǎá Údrá ku rĩ nyazú rĩ: Yǎhúdị rĩ pi ri ụmụ 'dĩri nya ca ụ'dụ ẹzĩrĩ, kòpi ri ụ'dụ Múngú ní ĩ pazú adringára tǔgẹrĩ rú 'bá Ẹjèpétò vé rĩ pi drĩgé sĩ rĩ vé tǎ ígá ǎnĩ. Ụmụ 'dĩri ĩ í'dó nya Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jọ rĩ pi tị gé sĩ rĩ gé. 'Í lǎ Wùngará 12:17-20.

4 Tā 'dīri sē 'bá ʊrukō ūmũ rĩ gé 'dālē rĩ pi ē ʔsị ve rá, kōpi ní rizú unuzú ĩ ʔsámvú gé sị kínĩ, “Ngá ūkú rĩ ní rizú ũdu rĩ izazú 'dínĩ rĩ ʔ'di?”
 5 Kōpi íngákí ūkú rĩ drĩgē mgbárāsĩ. Kōpi kínĩ, “Ūkú rĩ té ũdu rĩ ʊzi mũfēngā fífí ʔnjĩpi ʔnjĩnĩ mũdũrũlũ na, ĩri té mũfēngā ni awa 'bá ngá ʔkó rĩ pi ní.”

6 Yēsũ ní újázú kōpi ní kínĩ, “Lē ĩmi kukí ūkú rĩ, ngá ĩmi ní rizú ūkú rĩ ē drĩ izazú 'dínĩ rĩ ʔ'di? Tā ūkú rĩ ní 'oó má ní 'dīri, ĩri tā múké, 7 ʔ'diātāsīyā ʊ'dú céré ĩmi ri adri 'bá ngá ʔkó rĩ pi be trũ, ĩmi lēkí dō kōpi ē ĩzā koó, ĩmi ícó ko rá. 'Bo má ícó áwí adrii ĩmi be nōgó rō ku. 8 Ūkú 'dīri 'o ngá 'í ní lēé 'oó má ní rĩ gí. Má ní drĩ adrizú ídri rú rĩ gé, ūkú rĩ dā ũdu mâ rũ'bá trĩzú ʔnĩ, má kādō ímũ drāá, ʔsú trĩ mâ rũ'bá ũdu rĩ sị ʔnógósị gí. 9 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dínĩ, 'bá rĩ pi kádō rií ʊ'dúkó múké rĩ ũlũú mužú vũ drĩgē sị, kōpi tā ūkú rĩ ní 'oó rĩ ígá, kōpi ũlũ mužú 'bá rĩ pi ní.”

Yúdā 'be Yēsũ ʔ ũli

(Mātáyo 26:14-16; Lúkā 22:3-6)

10 Kúru Yúdā ʔsíkārīyótā Yēsũ vé 'bá áyúāyũ mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi vé ʔzi ní 'dezú mužú atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi vúgá 'dāá, 'ĩ 'be rí Yēsũ ʔ ũli, kōpi ʔ rúkí rí ĩri. 11 Atala atala rĩ pi drĩgē 'dĩ'bée ká tā 'dīri yĩ, kōpi adrikí ʔnĩ ʔyĩkō sị, kōpi 'yókí ĩ tị sị kínĩ, ĩ Yúdā ní mũfēngā sē rá. Kúru Yúdā ní létị ndāzú Yēsũ ʔ ũli 'bezú ʔnĩ.

Ínyá ũdũ Yēsũ ní nyaá rĩ

(Mātáyo 26:17-25; Lúkā 22:7-14, 21-23; Yūwánĩ 13:21-30)

12 Ụ'dụ ỉ ní í'dózú Ụmụ ỉ ní Pángá ni 'Bǎá Údrá ku rĩ nyazú rĩ gé, Yǎhúđĩ rĩ pi céré ǎlu ǎlu kǎbĩlō mvá‡ í'dụ lị rōbōṅṅō rú Ụ'dụ Múngú ní Ẹlịzú Jọ rĩ pi tị gé sǐ rĩ gé, Yēsũ vé 'bá Ỉri ǎ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní Ỉri zizú kǐnĩ, “Mí lē 'bá mụkí ínyá mí ní lēé nyaá Ụ'dụ Múngú ní Ẹlịzú Jọ rĩ pi tị gé sǐ rĩ vé rĩ á'dí ینگۇگá?”

13 Kúru Yēsũ ní ívé 'bá 'ỉ pámvú ũbĩ'bá ỉrĩ ni pi pēzú, Ỉri ní 'yozú kōpi ní kǐnĩ, “Ỉmi mụkí kũrú Yērúsǎlémǎ vé rĩ agá 'dǎá, Ỉmi ca mụ ágó ǎzi ỉsú 'dǎlé, Ỉri ri ũdrí 'dụ mụzú yị be agá. Ỉmi 'dekí mụvú vú ni gé sǐ. 14 Jọ 'dịpa rĩ kǎdō fí jọ agá 'dǎá, Ỉmi lũkí Ỉri ní kǐnĩ, ‘Ỉmbápi kǐnĩ, “‘Bá ụmụ Ụ'dụ Múngú ní Ẹlịzú Jọ rĩ pi tị gé sǐ rĩ nya mávé 'bá má pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ینگۇگá?” ’ 15 Jọ 'dịpa ri Ỉmi jị tụ mụzú jọ 'a be ǎmbúgú ụrụgégé, ỉ ní ngá ụmụ vé rĩ útú ũ'bǎá kuú 'a ni gé ینگۇگá gí rĩ agá 'dǎá, Ỉri Ỉmi ní jọ rĩ 'da. Kúru Ỉmi á'díkí ínyá rĩ, Ỉmi ũ'bǎkí jọ rĩ agá 'dǎá.”

16 Kúru 'bá Yēsũ ǎ pámvú ũbĩ'bá ỉrĩ 'dĩ'bée ní ngazú 'dezú mụzú kũrú rĩ agá 'dǎá, kōpi cakí tǎ rĩ ỉsú, sũ nyo Yēsũ ní 'yoó rĩ tịni. Kōpi ní ínyá ỉ ní lēé mụvú nyaá ụmụ Ụ'dụ Múngú ní Ẹlịzú Jọ rĩ pi tị gé sǐ rĩ vé rĩ á'dízú, kōpi ní ũ'bǎzú jọ rĩ agá 'dǎá.

17 Kǎ mụvú adrii ũndré sǐ, Yēsũ pi ní ícázú ívé 'bá áyúǎyũ mụdrí drĩ ni ỉrĩ rĩ pi be. 18 Yēsũ pi kǎ

‡ 14:12 14:12 Kǎbĩlō mvá: Múngú sē tǎjmbị Mósé ní kǐnĩ, 'bá rĩ pi ǎ zǎkí kǎbĩlō Múngú ní rōbōṅṅō rú, ǎ trũkí rí kōpi ívé ũnjikǎnyǎ agásí rá. Sē ỉ ní Yēsũ ri zizú Kǎbĩlō Mvǎ Múngú vé ni ǎní, ǎ'diǎtǎsiyǎ Múngú ỉpē Ỉri ỉmụ drǎá 'bávé ũnjikǎnyǎ ũjĩ. 'Í lǎ Wũngǎrá 12:17-28; Lúkǎ 22:7; Yũwǎnĩ 1:29-35; 1 Kōrínitō 5:7; 1 Pétērō 1:19.

úrí ínyá rĩ nyangárá gá ívé 'bá áyúãyũ rĩ pi be, ãri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Ádarú ãmi ãsámví gé 'dĩgé, 'bá 'bá ní rii ngá nyaá ãri be trũ rĩ ímũ má ãli 'be nĩ.”

19 Tã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri sē 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá 'dĩ'bée ní ãzãngã ambamba, 'bá ãlu ãlu 'de rí Yēsũ ri zĩj, “‘Bá rĩ adri nyo ma 'i ku?”

20 Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, “‘Ìmi 'bá mũdrĩ drĩ ní ãrĩ 'dĩ'bée, ãmi ãsámví gé 'dĩgé, 'bá ínyá dũúpi má be trũ sákãnĩ nõri agá rĩ, 'bá rĩ adriipi 'dĩ.” 21 Ma 'Bá Mvá 'i, ã ímũ ma 'dĩ drã rá, sũ ã ní sũ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩj. 'Bo ãzãngã rĩ ímũ adri 'bá má ãli 'beépi rĩ vé ni! Ọtũ ã tĩkĩ dõ ágó 'dĩri kuyé, ãri té adri múké.

Ínyá Úpí vé uletere rĩ vé nyangárá

(Mātáyo 26:26-30; Lúkã 22:14-23; 1 Kõrínitõ 11:23-25)

22 Yēsũ pi kã úrí ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ngá nyangárá gá, ãri ní pánga í'djúzú, ãri ní õwõ'dĩfõ sězú Múngú ní, ãri ní 'a ni ãndĩzú, ãri ní sězú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní, ãri ní 'yozú kĩnĩ, “‘Ìmi é'yíkĩ nyaá, 'dĩri rú'bá mávé rĩ.”

23 ãri ní kpá kópõ vinyõ be agá rĩ í'djúzú, ãri ní õwõ'dĩfõ sězú Múngú ní, ãri ní sězú kôpi ní, kôpi ní céré é'yízú mvuzú.

24 Kúru ãri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “‘Dĩri mávé ãri

dāápi, má ní ũndĩ ružú 'bá kárakará pi ã tâ sī rĩ. §
 25 Ádarú ã lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, í'dózú āndrũ mužú
 drĩdrĩ, á gō vinyō mvuú đĩ ku, ma mu vinyō ú'dí
 mvu mālũgã Múngú vé rĩ gé."

26 Kúru kōpi ní úngó ngozú, kōpi ní 'dezú
 mužú ánga ĩ ní zĩ Īrã Ōlívě vé rĩ drĩgé 'dāá.

Yēsũ kīnĩ, Pétěró ri ímú 'i gã rá
(Mātáyo 26:31-35; Lúkã 22:31-34; Yũwánĩ
13:36-38)

27 Kōpi ní rií mungará gá lẹti gé 'dĩgé, Yēsũ ní
 'yozú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnĩ, "Īmi
 céré ímú ápá mâ rụ'bá gá sī rá, ã'diātāsīyã sīkí
 Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnĩ,

" 'Ma ímú 'bá kãbĩlō úcépi rĩ 'dĩ drã rá,
 kãbĩlō rĩ pi ímú ayi kpélékpélé."

28 'Bo má kãdō íngá gōó ídri rú, ma 'de mužú ĩmĩ
 drĩlé gá sī drĩdrĩ āngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé 'dãlé, 'bã
 mu 'bã ĩsũ ĩmi be 'dãlé."

29 Pétěró ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, "'Bã rĩ pi dō céré
 ápá mĩ rụ'bá gá sī rá drããsīyã, má ícó ápá ku."

30 Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnĩ, "Pétěró, ĩnĩjã āndrũ
 nōri sī, mi ímú ma gã ca vú na, vudrĩ ni gé,
 lōgúlōgú ri ímú céré 'be vú ĩrĩ."

§ 14:24 14:24 'Dĩri mávé ārĩ má ní ũndĩ ružú 'bá kárakará pi be
 rĩ: Ārĩ 'dĩri 'bá rĩ pi vé ũnjĩkãnyã ũjĩ, ĩri sē kōpivé ũndĩ Múngú
 be rĩ adri múké. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi rikí tĩ, āzini ndrĩjĩ zãá Múngú
 ní rōbōņō rú, ã ũjĩ rĩ ívé ũnjĩkãnyã, ĩ adrikí rĩ ule. Rōbōņō ĩ
 ní zãá 'dĩri í'da Yēsũ vé drãngará peťi alambaku sígē sũ Kãbĩlō
 Mvã Múngú vé rĩ tĩjĩ rĩ. Ārĩ Yēsũ vé dãápi rōbōņō rú 'dĩri, ĩri 'bã
 céré ĩri ě'yĩ'bã gĩ rĩ pi trũ ívé ũnjĩkãnyã agásĩ. 'Í lã Wũngará 24:8;
 Lẹvĩtĩkã 16:11-19; Mātáyo 26:28; Ĕbérē 9:15-22. 14:27 14:27
 Zãkãrĩyã 13:7

³¹ Pétērō gō rií tã rĩ síi dđi dđi kĩnĩ, “Má ícó ãlujání 'yoó á gã mi sĩ 'dĩni ku, 'bã ũdrã mí be trų.” ‘Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi céré ngakí 'yoó, sũ Pétēró ní 'yoó 'dĩri tĩnị.

*Yēsũ zị Múngú ri Gētēsēmánĩ gé 'dālé
(Mātayo 26:36-46; Lúkã 22:39-46)*

³² Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ãngũ ĩ ní zị Gētēsēmánĩ rĩ gé 'dālé, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Īmi úrikí 'dĩgé, ma drĩ mu Múngú ri zị.” ³³ Yēsũ jị Pétērō pi Yōkóbũ be, Yũwánĩ sĩ mužú 'í vúgá sĩ ĩndĩ. Īzãngã ñō ẹsị ni ambamba. ³⁴ ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Īzãngã fi má ẹsị agá nōlé, lē ma 'dị drãá. Īmi adrikí 'dĩgé, 'bo ĩmi adrikí mị be mgbo, ã kokí ú'dụ ku.”

³⁵ Yēsũ gō 'i útrú drịdrị mādã, ĩri ní kũmũcí ũtĩzú, ĩri ní Múngú ri zizú kĩnĩ, “Ícó dō rá, lē tã ũkpó ũkpó 'dĩni 'dĩri ã nga 'i mâ rụ'bá gá ku.”

³⁶ ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Ábã,* má Ẹtẹpi, tã ãzi mi ndēepi ni 'dãáyo. Ícó dō rá, 'í 'dụ kópō ĩzãngã vé 'dĩri mâ rụ'bá gá sĩ rá. 'Í 'o tã mĩ ẹsị ní lēé rĩ, adri 'yozú kĩnĩ tã mâ ẹsị ní lēé rĩ ku.”

³⁷ Yēsũ ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá 'dãá, ịsụ kôpi ri ú'dụ ko. ĩri ní 'yozú Sịmónã Pétērō ní kĩnĩ, “Īmi ri ú'dụ ko? Īmi ícókí nyo adrií mị be mgbo sã be ãlu ku? ³⁸ Lē ĩmi adrikí mị be mgbo, ĩmi zịkí Múngú ri, tã ũkpó ũkpó ni ẽ ímụ rí ĩmi ũ'bị ku. Ẹsị ĩmivé rĩ lē kōdō tã 'oó pịri, 'bo ĩmĩ rụ'bá ní adrií ũkpō ãkó rĩ sĩ, ĩmi ícókí tã pịri 'oó ku.”

* **14:36** 14:36 Ábã: Ábã vé íffí, Ārãmáyĩkị tị sĩ, ẹtẹpi.

³⁹ Yēsũ gō kpá 'deé muḡ Múngú ri zị dị, sũ 'í ní té zị drịdrị rị tịnị. ⁴⁰ Yēsũ kã 'i újá gōó vúlé ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rị pi vúgá 'dãá dị, ísú kọpi ri ú'dú ko, ã'diātāsīyã ú'dú rị drị kọpi mị gé 'dãá ũgōgō, sē kọpi ndākí átángá ì ní lēé átá rị tí.

⁴¹ Yēsũ kã 'i újá caá kọpi vúgá 'dãá vú na ni gé, ìri ní 'yozú kīnī, “Ìmi drị ri ú'dú rị koko, ãzini ìmi drị ri uvuvu? Ìmi kokí ú'dú rị ẹsịrị! Sã ì ní 'Bá Mvã ri ružú sēžú 'bá ũnjí rị pi drịgé rị ícọ gí. ⁴² Ìmi íngákí ụru! 'Bá 'dekí muḡ! 'Bá mã ũli 'beépi rị ícá gí.”

Yēsũ vé rúngará

(Mátáyo 26:47-56; Lúkã 22:47-53; Yūwánī 18:3-12)

⁴³ Yēsũ kã drị átángá rị átá deḡ 'í tị gé sī kuyé, koro Yúdã Yēsũ ã ũli 'beépi rị ní ícázú, Yúdã ri 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá muḡrị drị ni ìrị rị pi vé ãzi. 'Bá kárakarã ímúkí Yúdã pi be trụ, kọpi í'dúkí ìlị ãco ãco ni pi, ãzini túré pi be ímúzú ì drịgé sī ìndī. Atala atala rị pi drịgé rị pi, 'bá tãimbị Mósē vé rị ímbá'bá rị pi, ãzini 'bá ambugu rị pi be, ìpēkí kọpi ímúzú nĩ.

⁴⁴ Yúdã lū ãngaráwã rị pi ní drịdrị kīnī, “Ágó mã ní muḡ u'deé ẹzị bēdrị sī rị, 'bá rị ìri adriipi 'dī. Ìmi ručí ìri, ìmi jìkí ìri mužú, ìmi ùtēkí ìri mužú ùtētē.” ⁴⁵ Kọpi kã caá, koro Yúdã ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá 'dãá, ìri ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Ìmbápi!” Ìri ní kúru Yēsũ ri u'dezú ẹzịzú bēdrị sī. ⁴⁶ Kúru ãgō ímú'bá Yúdã pi be 'dī'bée ní Yēsũ ri ružú. ⁴⁷ Ágō pá tu'bá Yēsũ ã gãrã gá 'dī'bée

vé ālu† ní ívé ìlì āco rĩ ìnjézú kĕrĕwũ rĩ agásĩ, ìri ní átálágú āmbúgú rĩ vé átí'bá ě bĭ gazú mvórú 'dezú vŭgá 'dǎá.

⁴⁸ Yĕsũ ní 'yozú 'bá 'i ru' 'bá rĩ pi ní kĭnĩ, “Ngá ĩmi ní ìmúzá ìlì āco āco ni pi be, āzini túré pi be drĭgé, ma ruzá sũ 'bá tǎ ũnjí 'oópi rĩ tĭnĭ rĩ ā'di? ⁴⁹ Ụ'dú céré 'bá rikí adrií ĩmi be trŭ, á ri ĩmi ímbá Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dǎá, ĩmi ruķí ma kuyé. 'Bo tǎ 'i ngaápi mâ ru' 'bá gá āndrũ nŕi, ā sĕ rí tǎ ĩ ní sĭ kú Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ, ā nga rí 'i fũú tĭnĭ gé bĕnĩ.” ⁵⁰ Kúru Yĕsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ngakí ápá céré, kukí Yĕsũ ri kú ọ'dúkùlĕgúsĩ.

⁵¹ Kĕrĭmvá āzi ri 'deé mužú Yĕsũ ā vŭdrĭ gé sĭ, ndrā bŕngó 'i ru' 'bá gá. 'Bá rĩ pi kǎ lĕĕ ĩri ru' 'bá, ⁵² kĕrĭmvá rĩ ánjó 'i kŕpi drĭgé sĭ, ku ívé bŕngó kuú kŕpi drĭgé, ápá mužú ru' 'bá be ule.

Yĕsũ tu pá Yǎhŭdĭ ambugu tǎ lĭ' 'bá rĩ pi ẹndrĕtĭ gé

(Mǎtáyo 26:57-68; Lúkǎ 22:54-55, 63-71; Yŭwánĩ 18:13-14, 19-24)

⁵³ 'Bá Yĕsũ ri ru' 'bá rĩ pi ní Yĕsũ ri jĭzú mužú átálágú āmbúgú rĩ vé āngá. Atala atala rĩ pi drĭgé rĩ pi, 'bá drĭkoma rú rĩ pi, 'bá tǎimbĭ Mósĕ vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, úmúkí ĩ céré vŭrā ālu gé. ⁵⁴ Pétĕró ri 'deé mužú Yĕsũ ā vŭdrĭ gé sĭ, se 'i gŕó vŭlé rú āsámvú sĭ. Kǎ caá átálágú āmbúgú rĩ vé bóró gá 'dǎá, mu úrí 'bá āngũ ũtĕ' 'bá rĩ pi be trŭ, rií ācĭ yuú.

† 14:47 14:47 Āgŕ 'dĭ'bĕe vé ālu: 'Bá 'dĭri Pétĕró 'i. 'Í lǎ Yŭwánĩ 18:10-11.

⁵⁵ Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tã lị' bá rĩ pi † be céré, rikí létì ndáá lészú tã ũnjí ịsúzú Yészú ấ rụ' bá gá, ỉ 'dịkí rí ỉri dráá ấní, 'bo kọpi ịsúkí tã ũnjí rụ' bá ni gé kuyé. ⁵⁶ 'Bá kárakará 'dekí rií ũnjõ úlị Yészú drĩgé, 'bo átángá kọpivé rĩ, úmú 'i trụ kuyé.

⁵⁷ Kúru 'bá ụrụkọ' bée ní ngazú pá tuzú ụrụ sị, ũnjõ úlízú Yészú drĩgé, kọpi kịnị, ⁵⁸ " 'Bá yịkí rá, Yészú ri 'yoó kịnị, 'Ma Jó Múngú vé 'bá áda ní sị rĩ ũnjõ kpélékpélé, ma gō ấzi ni sị ú' dụ na agá, 'bá áda sị nĩ ku.' " ⁵⁹ 'Bo átángá kọpi ní átá rĩ úmú 'i trụ kuyé.

⁶⁰ Átálágú ấmbúgú rĩ ní íngázú pá tuzú ụrụ sị 'bá tã lị' bá 'dị' bée ấsámvú gé, ỉri ní Yészú ri zizú kịnị, "Tã ấgō 'dị' bée ní rií ũmbịí mí drĩgé kárakará 'dị' bée, 'i 'yo átángá mí tị gé sị ku ấsị?" ⁶¹ 'Bo Yészú újị kịri, zị 'i tị átángá 'yozú ấlunáni kuyé.

Átálágú ấmbúgú rĩ ní gōzú ỉri zizú dị kịnị, "Mí Kúrísítō, Múngú ỉ ní íngúngũ rĩ vé Mvá?"

⁶² Yészú ní újázú ỉri ní kịnị, " 'Bá rĩ ma 'i, ma 'Bá Mvá 'i, úmvúlésị ỉmi ímú ma ndre, ma úrí Múngú Ừkpō 'Dịpa vé drị ệndẹpị gé, ma ỉgō ímú 'bụ gé 'dấsị vũgá nōó ỉrịbịtị agásị."

⁶³ Átálágú ấmbúgú rĩ ní ívé bōngó ấsízú, § ỉri ní 'yozú kịnị, "Ngá 'bá ní ấdú' bá ụrụkọ lészú dị

† **14:55** 14:55 'Bá tã lị' bá rĩ pi: Átálágú ấmbúgú rĩ, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, drịkoma rĩ pi, kọpi ri ỉ úmú tã Yáhúdị rĩ pi vé rĩ lị.
§ **14:63** 14:63 Bōngó ấsízú: Átálágú ấmbúgú rĩ ấsị ívé bōngó lüzú kịnị, ệsị ni ve tã Yészú ní 'yoó 'i úrí Múngú vé drị ệndẹpị gé rĩ vé tã sị.

rĩ ã'di? ⁶⁴ Īmi yìkí ĩmî bì sĩ rá, ĩnjĩ Múngú ri ku. Īmi ũsũkí tã 'dĩri drĩgé ngóni?"

Kòpi ngakí ã'yĩi céré kìnĩ, ã 'dìkí ĩri drãá rá. ⁶⁵ 'Bá rĩ pi ã urukò'bée í'dókí rií tũsú úwé Yèsũ ã rù'bá gá, kòpi úmbékí mị ni bõngó sĩ cí, kòpi í'dókí rií ĩri udĩj, kòpi ní 'yozú ĩri ní kìnĩ, "'Í lũ 'bá ní, 'bá mi udì'bá rĩ pi ã'di pi?" 'Bá ãngũ ùtē'bá rĩ pi ní Yèsũ ri jìzú mužú 'dĩisĩ rá, kòpi ní rizú ĩri ũgbázú mužú.

Pétěró gã Yèsũ ri sĩ

(Mātáyo 26:69-75; Lúkã 22:56-62; Yũwánĩ 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pétěró kã rií adrii jó tã lizú rĩ vé bóró gá 'dãá, átálágú ãmbúgú rĩ vé ãtí'bá ũkúná rú rĩ ní ímúzú. ⁶⁷ ĩri ní Pétěró ri ndrezú, ĩri ri ãcí yu. Ātí'bá ũkúná rú rĩ ndre Pétěró ri gõgõ.

Īri ní 'yozú kìnĩ, "'Bá rĩ ãzi mi 'i, ĩmi rikí ándúru adrii Yèsũ Nãzěrétãgú rĩ be trũ."

⁶⁸ Pétěró gã, kìnĩ, "'Bá rĩ adri ma 'i ku! Tã mí ní átá 'dĩri fi má drĩgé ãlunãni kuyé." Pétěró ní 'dezú mužú kání rĩ vé kẹ̀tĩlẹ̀ gá 'dãá, lõgúlõgú ní cěré 'bezú.

⁶⁹ Ātí'bá ũkúná rú rĩ kã ndree Pétěró tu pá kuú 'dãá, ĩri ní 'yozú 'bá pá tu'bá 'í gãrã gá rĩ pi ní kìnĩ, "Ágó 'dĩri, ĩri 'bá Yèsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé ãzi!" ⁷⁰ Pétěró gã kìnĩ, "'Bá rĩ adri ma 'i ku!"

Vudrĩ ni kã vũvũ mãdã, 'bá pá tu'bá Pétěró gãrã gá rĩ pi ní 'yozú Pétěró ní kìnĩ, "Ádarú mi 'bá Yèsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé ãzi! Mi Gãlĩláyãgú!"

⁷¹ Pētērō ní 'i trizú, ĩri ní ũyō sōzú kīnī, “Múngú ɛndrɛtɪ gé, á n̄ m̄ ágó ĩmi ní ríí t̄ā ní 'yoó 'd̄iri kuyé.”

⁷² Koro lōgúlōgú ní gōzú cĕré vú ĩr̄i ní 'bezú. Pētērō ní t̄ā Yĕsũ ní ándúrú 'yoó 'í ní kīnī, “Mi ímú ma ḡā ca vú na, v̄udr̄i ní gé, lōgúlōgú ri ímú cĕré 'be ca vú ĩr̄i” 'd̄ari ígázú. Pētērō í'dó ríí ngoóngo.

15

Yĕsũ tu pá Pīlátō ɛndrɛtɪ gé
(*Mātáyo 27:1-2, 11-14; Lúkã 23:1-5; Yũwánĩ 18:28-38*)

¹ Kã mužú adrii ũ'bútɪn̄á r̄i s̄i, atala atala r̄i pi dr̄igé r̄i pi, 'bá dr̄ikoma rú r̄i pi be, 'bá t̄áimb̄i Mósĕ vé r̄i ímbá'bá r̄i pi be, 'bá t̄ā l̄i'bá r̄i pi be cĕré úríkí átá tr̄ú, k̄opi ní Yĕsũ ri úmbézu, ĩri j̄izú mužú pá tuzú Pīlátō ɛndrɛtɪ gé.

² Pīlátō ní Yĕsũ ri z̄izú kīnī, “Mi 'bāgú Yāhúd̄i r̄i pi vé r̄i?”

Yĕsũ ní újázú Pīlátō ní kīnī, “'Í 'yo t̄ā 'd̄iri mi 'i.”

³ Atala atala r̄i pi dr̄igé r̄i pi t̄ókí Yĕsũ ri, k̄opi úlíkí ũnjō dr̄i ní gé kárakará. ⁴ Pīlátō ní gōzú ĩri z̄izú d̄i kīnī, “'Í 'yo t̄ā mí t̄i gé s̄i ku ās̄i? 'Í ȳi dr̄i t̄ā ĩ ní ũmb̄i mí dr̄igé kárakará 'd̄i'bĕe ká!”

⁵ Yĕsũ új̄i t̄i t̄i, 'yo t̄ā āzi kuyé, ĩri ní 'i t̄i z̄i t̄ā 'yozú kuyé r̄i s̄i, sĕ Pīlátō ní āyāngará.

Pīlátō l̄i Yĕsũ vé dr̄āngará ā t̄ā
(*Mātáyo 27:15-26; Lúkã 23:13-25; Yũwánĩ 18:39-19:16*)

6 Ílí ālu ālu, ọ'dụ ị ní rizú ụmụ Ọ'dụ Múngú ní EỊizú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ ã nyangára gá, 'bá ị ní ụ'yí rĩ pi ǎsámvú gé, Pílátō ri 'bá ālu 'bá rĩ pi ní lēé ē ịtrūkí rĩ ịtrū. 7 Ágó ǎzi rụ ni Bārābā 'i, ágó 'dĩri 'yíkí kọpi 'bá wa'bá ari'ba rú tǎ Rómā vé rĩ gǎ'bá sĩ rĩ pi be, ágó 'dĩri 'dị 'bá drǎá rá. 8 'Bá kárakará pi ní ímúzá Pílátō vúgá nōó, kọpi ní ịri zizú kīnī, lē Pílátō ē ịtrū ị ní 'bá ālu, 'bá ị ní ụ'yí 'dĩ'bée ǎsámvú gé, sụ ịri ní ándúrú rií 'oó rĩ tịni.

9 Pílátō ní 'bá kárakará 'dĩ'bée zizú kīnī, “Ìmi lēkí má ịtrū ìmi ní 'bāgú Yāhúdị rĩ pi vé rĩ?”

10 Pílátō nị amá múké 'yozú kīnī, atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi ịpēkí Yēsū ri ímú 'í vúgá nōlé nī, ǎ'diātāsīyā Yēsū vé tǎ 'de kọpi ē ẹsị agá ũnjí.

11 'Bo atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi rikí 'bá kárakará 'dĩ'bée ịcīcīkīí, kọpi ǎ 'yokí rí, ē ịtrūkí ị ní Bārābā ri áyu Yēsū ǎ vūrǎ gá.

12 Pílátō ní kọpi zizú kīnī, “'Bo á trū dō Bārābā ri gí, ágó ìmi ní zị ị 'bāgú Yāhúdị rĩ pi vé 'dĩri, má 'o ịri íngóni?”

13 'Bá rĩ pi ní ọ'úzá ọ'dúkọ be ọrụ 'dǎá kīnī, “ǎ gbākí ịri pẹtị alambaku sígé.”

14 Pílátō ní kọpi zizú kīnī, “Tǎ ũnjí Yēsū ní 'oó rĩ ǎ'di?” 'Bo kọpi gōkí ọ'ú mụzú drīgélé kīnī, “ǎ gbākí ịri pẹtị alambaku sígé!”

15 Pílátō ní lēé 'bá bịtríká 'dĩ'bée ē ẹsị ǎ ve 'í ní ku rĩ sī, ịri ní Bārābā ri trüzú, ịri ní tǎimbị sēzú ívé ǎngarává rĩ pi ní, kọpi ǎ ũgbākí Yēsū ri kẹlíná sī, kọpi ǎ jìkí ịri gbǎá pẹtị alambaku sígé.

*ǎngarává rĩ pi ịnjákí Yēsū ē drị
(Mátáyo 27:27-30; Yūwání 19:2-3)*

16 Āngáráwá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú mužú vŭrã 'bāgú Pilátō ní adrizú rĩ gé 'dǎá, kōpi ní ĩ ọgũpĩ zizú ímúzú céré vŭrã ālu gé. 17 Kōpi 'yĩkí bōngó ika akoóko rŭkũ* ni Yēsũ ã rŭ'báná gá, kōpi údékí ũcékúcé suú drĩ ni gé kŭlá rú. 18 Kōpi í'dókí ríi gũú Yēsũ sī, kōpi 'yokí ú'dúkó be ọrũ 'dǎá kínĩ, "Ī ndrekí drĩ 'bāgú Yāhúdĩ rĩ pi vé rĩ ká!" 19 Kōpi ní drĩ ni āgbāzú pẹti sī, kōpi ní kpá tŭsú úwézú rŭ'báná ni gé, kōpi ũtĩkí kŭmŭcí vŭgá Yēsũ ri ĩnjizú, 'bo adri ĩnjĩngára áda ni kuyé. 20 Āngáráwá rĩ pi ká gũú Yēsũ sī gí, kōpi ní bōngó ika akoóko rŭkũ rĩ njezú rŭ'báná ni gé sī, kōpi ní gōzú ĩrivé bōngó í'dúzú suzú rŭ'báná ni gé ũzi, kōpi ní ĩri jizú mužú vŭrã ĩ ní lězú ĩri gbāzú pẹti alambaku sígé rĩ gé 'dǎá.

21 Ágó āzi rŭ ni Sĭmónā 'i, ĩri Kŭrénĕgú, íbĩ ímú ọmvú gélésĩ, kōpi mĩkí ĩri pẹti alambaku ĩ ní mužú Yēsũ ri gbāzú rĩ 'dujú mužú. Sĭmónā ri Ālĕkĭzándā pi vé ẹtẹpi Rŭfāsĩ be.

*Yēsũ vé gbāngára pẹti alambaku sígé rĩ
(Mátayo 27:31-44; Lúkã 23:27-43; Yŭwánĩ
19:17-27)*

22 Āngáráwá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú mužú vŭrã ĩ ní zĩ Gōlōgótā rĩ gé 'dǎá (ífífí ni, vŭrã drĩ kólōmgbó vé ni). 23 Kōpi sĕkí ĩri ní vĭnyọ, usakí pí ũjó be sĕé mvuú ĩri ní, rŭ'báná ni ásópi rĩ ã ndrĩ rí ānĩ, 'bo gā mvugá sī. 24 Kōpi ní Yēsũ ri gbāzú pẹti

* 15:17 15:17 Bōngó ika akoóko rŭkũ ni: 'Bāgú rĩ pi ri bōngó ika akoóko rŭkũ ni su, ā lŭ rí 'yozú kínĩ, ĩ 'bāgú. 15:21 15:21 Rómã 16:13

alambaku sǐgέ. Kōpi 'bekí ĩrivé bōngó jěké sǐ, 'bá ngōri dō ngōri 'dụ.

²⁵ Kōpi gbākí Yēsũ ri pẹti alambaku sǐgέ 'dāá sâ úrōmĩ ỳ'bụtiṅá vé rĩ gé. ²⁶ Sǐkí tã drĩlé ni gé 'dĩni, “BĀGÚ YĀHỤDỊ RĨ PI VÉ RĨ.” ²⁷ Āngáráwá rĩ pi gbākí kpá ỳgụ' 'bá ĩrĩ pẹti alambaku sǐgέ, āzi rĩ Yēsũ vé drĩ ẹndẹpi gélésĩla, āzi rĩ ĩrivé drĩ ỳjĩ gélésĩla. ²⁸ Tã ĩ ní sǐ Búkũ Múngú vé rĩ agá, ĩ ní 'yoó, “Lākí ĩri 'bá ỳnjĩkǎnyā 'o' 'bá rĩ pi be trụ 'dĩri, nga 'i fũú ti ni gé gí.” ²⁹ 'Bá ri' 'bá ẹlĩ' 'bá ẹlĩ ẹlĩ rĩ pi rikí ĩri u'daá, kōpi rikí drĩ yaá ĩri idezú ānĩ, kōpi rikí 'yoó kǐnĩ, “Mi ándúrú 'yoópi, mi Jó Múngú vé rĩ ỳñānyā, mi gō sị ỳ'dụ na agá rĩ, mi adriipi 'dĩ? ³⁰ 'Í pa mi pẹti alambaku rĩ sǐgέ sǐ, mí ísị vũgá nǔó!”

³¹ Atala atala rĩ pi drĩgέ rĩ pi, 'bá tǎimbị Mósē vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, kōpi gụkí kpá Yēsũ sǐ, kōpi kǐnĩ, “Ídrí 'bá ụrukọ rá pírí, 'bo ídrí 'i ngúlúpí ku āsĩ? ³² Kǐnĩ dō 'i Kúrísítō 'i, 'i 'bāgú Īsērélē rĩ pi vé rĩ, lē ẹ ísị pẹti alambaku rĩ sǐgέ sǐ vũgá nǔó! 'Bá ndrekí dō gí, 'bâ íbí ẹ'yĩ ndō.” Ụgụ' 'bá ĩrĩ ĩ ní gbāá Yēsũ be trụ 'dĩ' 'bée idekí kpá Yēsũ ri rá.

Yēsũ vé drāngára

(Mátáyo 27:45-56; Lúkã 23:44-49; Yũwánĩ 19:28-30)

³³ Kǎ muụ adrií ỳtú mgbímgbi gé 'dĩgέ, āngũ rĩ bĩ nị kuú cịcị vũ drĩgέ sǐ céré, āngũ rĩ nị caá

† 15:28 15:28 Átángá vẹrẹṣị 28 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní sǐ Gĩrĩkĩ ti sǐ drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkí sǐ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. 15:28 15:28 Īsáyā 53:12

sâ na ũndréná vé rĩ gé. ³⁴ Kã muų adrií sâ na ũndréná vé rĩ gé, Yésũ ní trezú ú'dúkó be ụrụ 'dāá kīnī, “Ēlọyī, Ēlọyī, lāmā sābākātānī?” Ífífí ní kīnī, “Múngú mávé rĩ, Múngú mávé rĩ, ngá mí ní ma adizú rĩ ã'di?”

³⁵ 'Bá ụrụkọ pá tu'bá 'dālé rĩ pi yíkí tã Yésũ ní átá 'dĩri, kọpi nĩkí ífífí ní kuyé, kọpi ní 'yozú kīnī, ĩri ri Ēláyā ri zị.

³⁶ Ágó āzi ní njuzú muųú lífā suzú vinyọ údrápi gí ní agá, ĩri ní suzú pẹti sígé, suzú muųú ụrụ Yésũ ti gé pẹti alambaku sígé 'dāá, ā mvụ rí, ĩri ní 'yozú kīnī, “'Bá tēkí drī ndree ká, dō Ēláyā ri ímụ ĩri pa pẹti alambaku rĩ sígé sī rá.”

³⁷ Yésũ ní trezú ú'dúkó be ụrụ 'dāá, ĩrivé idri ní kúru fūzú.

³⁸ Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rĩ ã 'a ẹlízú rĩ‡ ní 'i āsízú ĩrī, í'dózú ụrụ 'dāá, cīngbá vūgá nōó.

³⁹ Ūgalaku āngáráwá rĩ pi vé§ pá tuúpi Yésũ ẹndrẹti gé rĩ kã ndree Yésũ drā gí, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ádarú ágó 'dĩri Mvā Múngú vé ni.”

⁴⁰ Ūkú ụrụkọ'bée tukí pá kuú rárá rú, kọpi tēkí nyo rí tã 'dĩri ndree. Kọpi āsámvú gé 'dāá, 'bá rĩ Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rĩ be, Sālómē sī. Māriyā āzi 'dĩri Yōkóbū mvá ụđú rĩ

15:34 15:34 Sāwúmā 22:1 ‡ **15:38** 15:38 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rĩ ã 'a ẹlízú rĩ: Bōngó 'dĩri ẹlíkí Vūrā Uleterere rĩ pi āsámvú Vūrā Uleteretere rĩ be rĩ ānī. Átálágú āmbúgú rĩ 'yéná aga fi bōngó rĩ agásí Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá nī, ã'diātāsīyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere dīpi pọwụpọwụ rĩ agá 'dāá. 'Í lā Lẹvītíkā 16; Mátáyo 27:51; Lúkā 23:45; Ēbéré 6:19-20; Ēbéré 9:1-7. § **15:39** 15:39 Ūgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ: ĩri āngáráwá mụđürülụ ālu rĩ pi ē drī koopi ni.

vé ɛndrɛpɪ, ɛdrɪpɪ ri Yósē 'i. ⁴¹ Āngũ Gālíláyā vé rĩ gé 'dālé, úkú 'dĩ'bée rikí Yēsũ ā pámvú ũbĩ, kòpɪ rikí kpá ĩri ē ĩzā koó ɛzɪ sĩ nĩ. Úkú uruko kárakará mukí kòpɪ be trú Yērúsálémā gá 'dālé.

Yēsũ vé sɪngará

(Mātáyo 27:57-61; Lúkã 23:50-56; Yūwánĩ 19:38-42)

⁴² Kã muɸ adrií ú'dú tɔwú sĩ, ɸtú rĩ kã rií 'deé, ú'dú 'dãri ní adrií Yãhúđĩ rĩ pi vé ni rizú ĩ útúú cazú ú'dú Sábátã vé rĩ gé rĩ* sĩ, ⁴³ ágó āzi rú ni Yôsépã 'i, ĩri Ārĩmátáyōgú, ĩri 'bã ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ ni Yãhúđĩ rĩ pi vé 'bã tâ lĩ'bã rĩ pi āsámvú gé, ri mālũngã Múngú vé úmvúlesĩ ímúpi rĩ ũtēé. Nga muɸ ɸrĩ ākó Yēsũ vé āvũ ā tâ zĩ Pílátō tĩ gé. ⁴⁴ Pílátō kã yĩ kɪnĩ Yēsũ drã gĩ, sē ĩri ní āyāngará. ĩri ní ũgalaku āngaráwã rĩ pi vé rĩ zizú ímúú, lē nĩ dō ádarú Yēsũ drã gĩ. ⁴⁵ Ũgalaku rĩ kã lũú ĩri ní, Yēsũ drã gĩ, ĩri ní kúru āvũ Yēsũ vé rĩ oyuzú sēzú Yôsépã drígé. ⁴⁶ Yôsépã ní kúru bōngó jezú, ĩri ní āvũ rĩ í'dúúú pɛtĩ alambaku sígé 'dãásĩ vũgã nõó, ĩri ní ĩmũlũúú bōngó rĩ sĩ, jizú muɸú sɪzú 'bú ĩ ní gaá lũú ĩnógósĩ írã rú'bã gã rĩ agã. ĩri ní kúru írã āmbúgú ni ĩgũú, 'bú rĩ ē tĩ ɔzũúú āní cí. ⁴⁷ Mãriyã Māgãdélénã pi, Mãriyã Yósē ɛndrɛpɪ be, kòpɪ ndrekí vũrã ĩ ní āvũ rĩ sɪzú rĩ rá.

* **15:42** 15:42 Útúú cazú ú'dú Sábátã vé rĩ gé rĩ: Ú'dú Sábátã vé rĩ ĩri í'dó ú'dú tɔwú gé ɸtú ní 'dengará.

16

Yēsũ vé ingángará drāngará gálésila rĩ

(Mātáyo 28:1-8; Lúkã 24:1-12; Yũwánĩ 20:1-10)

¹ Ụ'dú Sābātā vé rĩ kã deęé gí, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā Yōkóbũ ẹndrẹpi be, Sālómē sĩ, kọpi jekí ũdu ngũupi ndrĩndrĩ ni, kọpi lẹkí muų Yēsũ vé ǎvũ trị ǎnĩ. ² Kã muų adrii Yĩngã sĩ ụ'bụti, ụtu ní rií ifũngará gá 'dĩgé, kọpi ní 'dezú muųú 'bụrẹdrĩ gé 'dǎá. ³ Kọpi ní rií mungará gá lẹti gé 'dĩgé, kọpi rikí i uzii i ǎsámvú gé sĩ kĩnĩ, ǎ'di ǎ gũ rĩ 'bá ní írã rĩ 'bụ rĩ ti gé sĩ ǎmvé nĩ?

⁴ 'Bo kọpi kã caá, kọpi ndrekí gũkí írã ǎmbúgu 'dĩri 'bụ rĩ ti gé sĩ gārã gá gí! ⁵ Kọpi ní fizú muųú 'bụ rĩ agá 'dǎá, kọpi ndrekí kẹrimvá* ǎzi úri kuú drị ẹndẹpi gélésĩ, su bõngó imvesírílilí akooko rũkũ ni. Sě kọpi ní ụrĩ.

⁶ Kẹrimvá rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Lě ìmi adrikí ụrĩ sĩ ku! Á nị rá ìmi ri Yēsũ Nǎzērétǎgu i ní gbǎa peṭi alambaku sịgé rĩ ndǎ. Múngú inga ìri gõó idri rú gí! Ìri nõgó 'dǎáyo. Ìmi ndrekí vũrǎ i ní ìrivé ǎvũ 'bǎzú rĩ 'dĩ. ⁷ Lě ìmi mukí lũú 'bá ìri ǎ pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní, agaápi rá rĩ, lě ìmi lũkí Pétěró ní kĩnĩ, Yēsũ ri 'de muųú ìmi ẹndrẹti gé sĩ ǎngũ Gǎlĩláyā vé rĩ gé 'dǎá'dǎ, sũ ìri ní lũú ìmi ní rĩ tịni, ìmi ca mu ìri ịsụ 'dǎlé."

⁸ Ūkú rĩ pi kã ifũú 'bụ rĩ agá 'dǎásĩ, kọpi ẹ drị ǎbá céré céré, kọpi ǎ rụ'bá yǎ kpĩríkpĩrĩ, ụrĩ ìmvú kọpi, kọpi ngakí njuú muųú ọngụ sĩ, kọpi lũkí tǎ 'i ngaápi 'dĩri 'bá ǎzi ní kuyé.

* **16:5** 16:5 Kẹrimvá: Kẹrimvá 'dĩri mǎlǎyikǎ Múngú ní ịpěé rĩ. 'Í lǎ Mātáyo 28:2.

*Yēsũ i'da 'i Māriyā Māgādēlénā ɛndrɛtɪ gé
(Mātáyo 28:9-10; Yũwánĩ 20:11-18)*

⁹ †Ū'bütɪ Yīngā sī, Yēsũ kā íngá drāngará gálésĩ, ĩri ní 'i i'dazú Māriyā Māgādēlénā ándúró ĩri ní índrĩ ũnjĩ ézĩrĩ droó fũú drĩ ni gé sĩ rĩ ɛndrɛtɪ gé. ¹⁰ Māriyā Māgādēlénā ní mužú tã 'dĩri ũlũzú 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá, ri'bá ĩzāngā 'bā'bá, āá ngo'bá rĩ pi ní. ¹¹ Kòpi ká yĩ kínĩ, Yēsũ ri ídri rú, Māriyā ndre ĩri rá, kòpi ɛ'yĩkĩ ĩrivé tã 'dĩri kuyé.

*Yēsũ i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá ĩrĩ ni pi
ɛndrɛtɪ gé
(Lúkã 24:13-35)*

¹² Vúdřĩ ni gé, Yēsũ ní 'i i'dazú índrészú ũ'dũ be túngú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá ĩrĩ ni pi ɛndrɛtɪ gé, ĩsú kòpi ri fũ mužú kũrú Yẹrúsālémā vé rĩ agásĩ ámvé. ¹³ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ká nĩĩ amá 'bá rĩ Yēsũ 'i, kòpi ní njuzú gōzú vúlé, mužú ũlũzú ĩ ɔgũpĩĩ ní, 'bo ɔgũpĩĩ ɛ'yĩkĩ tã kòpi ní ũlũú 'dĩri kuyé.

*Yēsũ ɛzĩ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ɛzĩ
ú'dúkó múké rĩ ũlũzú rĩ vé tã
(Mātáyo 28:16-20; Lúkã 24:36-49; Yũwánĩ
20:19-23; ɛzĩ 1:6-8)*

¹⁴ Vúdřĩ ni gé, Yēsũ ní gōzú 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá mužřĩ drĩ ni ālu, ri'bá ngá nya'bá rĩ pi ɛndrɛtɪ gé. Átá kòpi drĩgé ũkpō ũkpó, ā'diātāsīyā 'bá ívé íngángará ndre'bá rá rĩ pi

† **16:9** 16:9-20 Átángá véřēsĩ 9-20 agá 'dĩ'bée, búkũ Mārākō vé ĩ ní sĩĩ Ğĩřĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkĩ sĩĩ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá.

kā ívé íngángará ã tâ ũlũú kōpi ní, kōpi ẽ ẹsí mbamba, kōpi gākí tâ rĩ ẹ'yĩgá sī.

¹⁵ Yẹsũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnī, “Ími mụkí ụ'dụkọ múké Múngú vé rĩ ũlũú mụzú 'bá rĩ pi ní vũ drĩgé sī céré. ¹⁶ 'Bá ụ'dụkọ múké 'dĩri ẹ'yĩpi rá, āzini bātízĩmũ ịsúpí rá rĩ, ịri ídri 'dání'dání rĩ ịsú rá. 'Bo 'bá ụ'dụkọ múké rĩ ẹ'yĩpi kuyé rĩ, ị tâ lị drị ni gé ũnjí. ¹⁷ 'Bá ma ẹ'yĩ'bá rá rĩ pi, kōpi ịcọ tâ āyāzú āyāyā ni pi 'o rá. Mávé rụ sī, kōpi ındrị ũnjí údró fũ 'bá rĩ pi drĩgé sī rá, kōpi ịcọ átá tị āndiāndí ị ní nị kuyé ni pi sī rá. ¹⁸ Kōpi ịcọ ịnị rụ drị sī rá, kōpi mvukí dō kícú, kícú rĩ ịcọ kōpi 'oó ũnjí ku. Kōpi ịcọ drị tị 'bá drā be rĩ pi drĩgé, drā rĩ de kōpi rụ'bá gá sī rá.”

Yẹsũ nga mụú 'bũ gé

(Lúkā 24:50-53; Ẹzị 1:9-11)

¹⁹ Úpí Yẹsũ kã átángá rĩ átá deẹ ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be gí, Múngú ní ịri 'dụzú mụzú 'bũ gé 'dāá, mụ úrị Múngú vé drị ẹndẹpi gé. ²⁰ 'Bá Yẹsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní mụzú ụ'dụkọ múké Múngú vé rĩ ũlũzú mụzú 'bá rĩ pi ní céré, Úpí vé ũkpō nga ẹzị kōpi rụ'bá gá rá, tâ āyāzú āyāyā kōpi ní 'oó rĩ lũ 'yozú kīnī, ụ'dụkọ múké kōpi ní ũlũú rĩ, ịri tâ áda.

Ū'dúkó Múké Múngú vé rı
Keliko: Ū'dúkó Múké Múngú vé rı New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20